

**12-15 YAŞ ARASI ERGENLERDE İSTİSMAR VE İHMAL İLE
AKRAN ZORBALIĞI VE BENLİK ALGISI ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Birgöl Demircan

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

OCAK, 2017

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren on iki (12) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Birgül
Soyadı : DEMİRCAN
Bölümü :Felsefe Grubu Eğitimi
İmza :
Teslim Tarihi : 06/01/2017

TEZİN

Türkçe Adı : 12-15 Yaş Arası Ergenlerde İstismar ve İhmal İle Akran Zorbalığı
ve Benlik Algısı Arasındaki İlişki
İngilizce Adı : The Relationship Among Abuse and Neglect With Peer Bullying
and Self Concept Perception Between Ages Of 12-15 Adolescence

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Birgöl DEMİRCAN

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Birgöl Demircan tarafından hazırlanan “12-15 Yaş Arası Ergenlerde İstismar ve İhmal İle Akran Zorbalığı ve Benlik Algısı Arasındaki İlişki” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman:

Dr. Canan GÜRSEL

Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Başkan:

Prof. Dr. Hasan Haluk ERDEM

Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi

Üye:

Doç. Dr. İbrahim KISAÇ

Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 06.01.2017

Bu tezin Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Ülkü ESER ÜNALDI

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Geleceğimiz Olan Tüm Çocuklara,

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamın her aşamasında değerli katkı ve eleştirileri ile yol gösteren, sonsuz sabır ile dinleyip yardım ve desteğini bir an olsun esirgemeyen, karşılaştığım her bir zorlukta motive ederek çalışmaya sevk eden, güven dolu yaklaşımı ile danışmanım Sayın Dr. Canan GÜRSEL'e sonsuz teşekkür ederim.

Tez çalışmamın her bir aşamasında manevi desteklerini bir an olsun eksik etmeyen biricik annem Sevim DEMİRCAN ve babam Cemil DEMİRCAN'a teşekkür ederim.

Tez çalışmamın özellikle uygulanma aşamasında desteğini esirgemeyen müdürlerim Sayın Erkan EVRAN, Selahattin İŞÇİ'ye, meslektaşlarım Filiz ÖZKURT, Ezgi ÇALIKYILMAZ, Zeynep ATAŞ, Sevim KARADENİZ, Kerim ATAŞ, Seda UZUNER, Halim ŞİMŞEK'e teşekkür ederim.

Tez çalışmamdaki verilerin analizi aşamasında yardımını esirgemeyen arkadaşlarım Tuba YILDIZ ve Esra ARSLANOĞLU'na teşekkür ederim.

**12-15 YAŞ ARASI ERGENLERDE İSTİSMAR VE İHMAL İLE
AKRAN ZORBALIĞI VE BENLİK ALGISI ARASINDAKİ İLİŞKİ
(Yüksek Lisans Tezi)**

**Birgül Demircan
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
OCAK 2017**

ÖZ

Araştırmada 12-15 yaş arası ergenlerde istismar ve ihmal ile akran zorbalığı ve benlik algısı arasındaki ilişki incelenmiştir. Uygulama 2013-2014 eğitim öğretim yılları arasında Artvin İli'nde Şavşat İlçesinde 12-15 yaş arası 6., 7., 8., 9., sınıfta öğrenim görmekte olan 136'sı erkek 114'ü kız toplam 250 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Araştırmada, bireylerin bazı kişisel özelliklerini belirleyebilmek için araştırmacı tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu" ile "Çocuk İstismarı Tarama Anketi", "Zorba Davranışlar Anketi", "Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin istatistiksel değerlendirilmesinde SPSS (Statistical Package Social Sciences) 22.0 istatistik paket programı kullanılmıştır. Anket formunda yer alan niteliksel veriler sayı ve yüzde dağılımı olarak değerlendirilmiştir. Nicel veriler ise aritmetik ortalama, standart sapma değerleri ile hesaplanmıştır. Nitel değişkenler sayı ve yüzde dağılımı olarak değerlendirilmiştir. Nicel verilerin normal dağılıma uygunluğunu değerlendirmek amacıyla kolmogrov smirnov testi uygulanmıştır. Bu test sonucunda verilerin normal dağılmadığının belirlenmesi sebebiyle istatistiksel değerlendirmede iki grup arası karşılaştırmalar için Mann Whitney u testi kullanılmıştır. Üç ve üzeri olan grupların karşılaştırılmasında Kruskal Wallis testi ve çoklu karşılaştırmalarda conover inman testi kullanılmıştır. Normal dağılmayan verilerin arasındaki ilişki spearman korelasyon analizi ile değerlendirilmiştir. Bütün istatistiksel analizlerde önemlilik seviyesi olarak $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir. Araştırma sonucunda kız öğrencilerde duygusal istismar daha fazla görülürken erkek öğrencilerde ekonomik istismar daha fazla görülmektedir. Yaş ve okul kademesi ile zorba davranışların mağduru olma arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. 12 yaşındaki öğrenciler 15 yaşındaki öğrencilere göre, daha sık zorba davranışların kurbanı olmaktadır. Anne babası ayrı yaşayan, sosyoekonomik düzeyi düşük ve kardeş sayısı fazla olan ailelerdeki öğrenciler, anne babası birlikte yaşayan, sosyoekonomik düzeyi yüksek ve kardeş sayısı az olan

öğrencilere göre daha fazla ekonomik istismara maruz kalmaktadırlar. Babası yaşamayan öğrencilerde benlik algısı daha düşüktür. Annenin eğitim seviyesi düştükçe çocukların fiziksel istismara uğrama durumları ve zorba davranışların kurbanı olma durumları da artmaktadır. İstismar, duygusal istismar ve fiziksel istismar ile zorba davranışların kurbanı olma durumu arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. İstismar, duygusal istismar, cinsel ve fiziksel istismar ile zorba davranışların uygulayıcısı olma durumu arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. İstismar, duygusal istismar, fiziksel istismar ve ihmal ile benlik algısı arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İhmal ve İstismar, Akran Zorbalığı, Benlik Algısı

Sayfa Adedi :163

Danışman : Dr. Canan GÜRSEL

**THE RELATIONSHIP AMONG ABUSE AND NEGLECT WITH PEER
BULLYING AND SELF CONCEPT PERCEPTION BETWEEN AGES
OF 12-15 ADOLESCENCE
(Master Thesis)**

**Birgöl Demircan
GAZI UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES
JANUARY 2017**

ABSTRACT

In this research abuse in adolescence between 12-15 ages and peer victimization with negligence and self-concept relation is investigated. While relations between adolescences abuse- negligence situations and peer victimization and self-concept are investigated in correlation type survey model, as for that whether the relations differentiate or not between abuse-negligence situations with bully behavior and self-concept with socioeconomic level and registered province, sex, age, grade, number of siblings, mother education situation, father education situation, unity-separation of mother-father, mother living status, father living status, mother full-step status, father full-step status are investigated as part of comparison type relational survey model. This research is conducted 250 students, 114 girls and 136 boys who study at sixth, seventh, eighth and ninth grades, during 2013-2014 academic years in Şavşat/ Artvin. In order to determine some personal characteristics of person, "Individual Information Form" prepared by researcher, with "Child Abuse Survey Questionnaire", "Bully Behavior Questionnaire", "Rosenberg Self Respect Scale" are used. While data is evaluated statistical, SPSS (Statistical Package Social Sciences) 22.0 statistic package program is used. Qualitative data in questionnaire form is evaluated as number and percentage distribution. As for that quantitative data is counted with arithmetic average standard deviation. Qualitative variables have been evaluated as number and percentage range. In order to evaluate suitability of quantitative data to normal distribution, kolmogorov-smirnov test is put into practice. As a result of this test, it is specified that data does not disperse normally, so at the statistical evaluating Mann Whitney test is used for comparison between two groups. Comparison between three and more groups, Kruskal Wallis test and at multi comparisons Conover inman test are used. The relation between

data, which doesn't disperse normally, is evaluated by Spearman correlation analysis. Its importance level at statistical analysis is accepted $p < 0,05$. As a result of research, while emotional abuse is seen among girl students mostly, economic abuse is seen among boy students more. Meaningful relation is found between age, grade and being victim of bully behavior. 12-year-old students become victim of bully behaviors more frequently than 15-year-old students. Students whose mother and father are separated, socioeconomic level is low, who have many siblings are exposed economic abuse more than students whose mother and father are together and socioeconomic level is high, and who have few siblings. Self-concept is low among students whose fathers are not alive. If mother's education level is low, the situation of child's coming across physical abuse and being victim of bully behavior increase. There is a positive oriented relation between abuse, emotional abuse, physical abuse and being victim of bully behavior. There is a positive relation between abuse, emotional abuse, sexual and physical abuse and being executive of bully behavior. There is a positive relation between abuse, emotional abuse, physical abuse, negligence and self-concept.

Key Words : Abuse and Neglect, Peer Bullying, Self Consept Perception

Page Number :163

Supervisor : Dr. Canan GÜRSEL

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
İTHAF SAYFASI.....	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZ.....	vi
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xiv
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ.....	1
Problem Durumu.....	1
İstismar.....	3
Fiziksel İstismar.....	4
Duygusal İstismar.....	5
Cinsel İstismar.....	6
Ekonomik İstismar.....	14
İstismarcı Özellikleri ve İstismarın Önlenmesi.....	15
İhmal.....	17

Ergenlik Dönemi.....	18
Benlik Kavramı.....	20
<i>Sağlıklı Benlik Saygısının Temel Öğeleri ve Benlikle İlgili Kavramlar</i>	21
Ergenlikte Akran İlişkileri ve Akran Zorbalığı.....	25
Çalışmanın Önemi.....	27
Çalışmanın Amacı.....	27
Çalışmanın Araştırma Soruları.....	28
Çalışmanın Sınırlılıkları.....	29
Çalışmanın Varsayımları.....	29
Tanımlar.....	30
İlgili Araştırmalar.....	32
BÖLÜM II	38
YÖNTEM	38
Çalışmanın Modeli.....	38
Çalışma Grubu.....	39
Veri Toplama Yöntemi - Ölçme Araçları.....	39
Kişisel Bilgi Formu.....	39
Çocuk İstismarı Tarama Anketi.....	40
Zorba Davranışlar Anketi.....	41
Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği.....	42
Verilerin Toplanması.....	43
Verilerin Analizi.....	44
BÖLÜM III	45
BULGULAR ve YORUM	45
12-15 Yaş Arası Öğrencilerin Demografik Özellikleri.....	45

12-15 Yaş Arası Öğrencilerin Demografik Özellikleri (Cinsiyet-Yaş-Sınıf-Okul Kademesi) İle İstismara Uğrama, İhmalleri, Zorba Davranışların Kurbanı Olmaları, Zorba Davranışlarda Bulunma Durumları ve Benlik Algıları.....	51
12-15 Yaş Arası Öğrencilerin Anne Baba Özellikleri(Beraber Yaşama-Eğitim Durumları-Aylık Gelir) İle İstismara Uğrama, İhmalleri, Zorba Davranışların Kurbanı Olmaları, Zorba Davranışlarda Bulunma Durumları ve Benlik Algıları.....	57
12-15 Yaş Arası Öğrencilerin Kardeş Sayısı İle İstismara Uğrama, İhmalleri, Zorba Davranışların Kurbanı Olmaları, Zorba Davranışlarda Bulunma Durumları ve Benlik Algıları.....	62
İstismar ve İhmale Maruz Kalmayla Ergenlerin Zorba Davranışlarda Bulunma Durumları.....	64
İstismar ve İhmale Maruz Kalmayla Ergenlerin Zorba Davranışların Kurbanı Olma Durumları.....	65
İstismara ve İhmale Maruz Kalmayla Ergenlerin Benlik Algıları.....	65
Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Anket Sorularına Verdikleri Cevapların Dağılımı.....	67
Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Duygusal İstismar Sorularına Verdikleri Cevapların Dağılımı.....	67
Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Cinsel İstismar Sorularına Verdikleri Cevapların Dağılımı.....	69
Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Fiziksel İstismar Sorularına Verdikleri Cevapların Dağılımı.....	71
Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Ekonomik İstismar Sorularına Verdikleri Cevapların Dağılımı.....	73
Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre İhmal Sorularına Verdikleri Cevapların Dağılımı.....	74
Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Benlik Algısı Sorularına Verdikleri Cevapların Dağılımı.....	77

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Bedensel Zorba Davranışların Kurbanı Olma Sorularına Verdikleri Cevapların Dağılımı.....	79
Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Sözel Zorba Davranışların Kurbanı Olma Sorularına Verdikleri Cevapların Dağılımı.....	81
Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Duygusal Zorba Davranışların Kurbanı Olma Sorularına Verdikleri Cevapların Dağılımı.....	83
Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Cinsel Zorba Davranışların Kurbanı Olma Sorularına Verdikleri Cevapların Dağılımı.....	84
Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Bedensel Zorba Davranışlar Uygulama Sorularına Verdikleri Cevapların Dağılımı.....	85
Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Sözel Zorba Davranışlar Uygulama Sorularına Verdikleri Cevapların Dağılımı.....	86
Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Duygusal Zorba Davranışlar Uygulama Sorularına Verdikleri Cevapların Dağılımı.....	89
Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Cinsel Zorba Davranışlar Uygulama Sorularına Verdikleri Cevapların Dağılımı.....	90
BÖLÜM IV.....	92
SONUÇ ve TARTIŞMA.....	92
Sonuç.....	92
Tartışma.....	96
KAYNAKLAR.....	101
EKLER.....	107

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Anketlerin Cronbach's Alfa Değerleri.....	43
Tablo 2. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Yaş Dağılımının Sayı ve Yüzde Değerlerinin Sonuçları.....	45
Tablo 3. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Okul Kademesi Dağılımının Sayı ve Yüzde Değerlerinin Sonuçları.....	46
Tablo 4. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Okudukları Sınıf Dağılımının Sayı ve Yüzde Değerlerinin Sonuçları.....	46
Tablo 5. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Yatılı Okulda Okuma Durumlarının Sayı ve Yüzde Değerlerinin Sonuçları.....	46
Tablo 6. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Okudukları Okul Türü Dağılımının Sayı ve Yüzde Değerlerinin Sonuçları.....	47
Tablo 7. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Anne ve Baba Yaşama Durumunun Sayı ve Yüzde Değerlerinin Sonuçları.....	47
Tablo 8. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Anne ve Baba Eğitim Durumunun Sayı ve Yüzde Değerlerinin Sonuçları.....	48
Tablo 9. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Anne-Baba Beraber Yaşama Durumunun Sayı ve Yüzde Değerlerinin Sonuçları.....	49
Tablo 10. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Ailedeki Kardeş Sayısı Dağılımının Sayı ve Yüzde Değerlerinin Sonuçları.....	49
Tablo 11. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Anne ve Baba Öz Olma Durumunun Sayı ve Yüzde Değerlerinin Sonuçları.....	50
Tablo 12. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Aile Aylık Gelir Dağılımının Sayı ve Yüzde Değerlerinin Sonuçları.....	50
Tablo 13. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre İstismar, İhmali Zorba Davranışların Kurbanı Olma ve Zorba Davranışlarda Bulunma ve Benlik Algılarının Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	51

Tablo 14. Öğrencilerin Yaşlarına Göre İstismar, İhmal, Zorba Davranışların Kurbanı Olma, Zorba Davranışlarda Bulunma ve Benlik Algılarının Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	52
Tablo 15. Öğrencilerin Sınıflarına Göre İstismar, İhmal, Zorba Davranışların Kurbanı Olma, Zorba Davranışlarda Bulunma ve Benlik Algılarının Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	53
Tablo 16. Öğrencilerin Okul Kademelerine Göre İstismar, İhmal, Zorba Davranışların Kurbanı Olma, Zorba Davranışlarda Bulunma ve Benlik Algılarının Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	55
Tablo 17. Öğrencilerin Yatılı Okuyup Okumama Durumlarına Göre İstismar, İhmal, Zorba Davranışların Kurbanı Olma, Zorba Davranışlarda Bulunma ve Benlik Algılarının Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	56
Tablo 18. Öğrencilerin Anne Baba Beraber Yaşama Durumlarına Göre İstismar, İhmal, Zorba Davranışların Kurbanı Olma, Zorba Davranışlarda Bulunma ve Benlik Algılarının Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	57
Tablo 19. Öğrencilerin Baba Yaşama Göre İstismar, İhmal, Zorba Davranışların Kurbanı Olma, Zorba Davranışlarda Bulunma ve Benlik Algılarının Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	58
Tablo 20. Öğrencilerin Anne Eğitim Durumlarına Göre İstismar, İhmal, Zorba Davranışların Kurbanı Olma, Zorba Davranışlarda Bulunma ve Benlik Algılarının Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	59
Tablo 21. Öğrencilerin Baba Eğitim Durumlarına Göre İstismar, İhmal, Zorba Davranışların Kurbanı Olma, Zorba Davranışlarda Bulunma ve Benlik Algılarının Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	60
Tablo 22. Öğrencilerin Aile Aylık Gelirlerine Göre İstismar, İhmal, Zorba Davranışların Kurbanı Olma, Zorba Davranışlarda Bulunma ve Benlik Algılarının Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	61
Tablo 23. Öğrencilerin Kardeş Sayılarına Göre İstismar, İhmal, Zorba Davranışların Kurbanı Olma, Zorba Davranışlarda Bulunma ve Benlik Algılarının Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	62
Tablo 24. Gençlerin Zorba Davranışlarda Bulunma Durumu İle İstismar, Duygusal İstismar, Cinsel İstismar, Fiziksel İstismar, Ekonomik İstismar ve İhmal Arasındaki İlişkinin Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları.....	64
Tablo 25. Gençlerin Zorba Davranışların Kurbanı Olma Durumları İle İstismar, Duygusal İstismar, Cinsel İstismar, Fiziksel İstismar, Ekonomik İstismar ve İhmal Arasındaki İlişkinin Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları.....	65
Tablo 26. Benlik Algısı Ölçeği İle İstismar, Duygusal İstismar, Cinsel İstismar, Fiziksel İstismar, Ekonomik İstismar ve İhmal Arasındaki İlişkinin Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları.....	65

Tablo 27. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Duygusal İstismar Sorularına Verdikleri Cevapların Sayı ve Yüzde Dağılımları.....	67
Tablo 28. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Cinsel İstismar Sorularına Verdikleri Cevapların Sayı ve Yüzde Dağılımları.....	69
Tablo 29. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Fiziksel İstismar Sorularına Verdikleri Cevapların Sayı ve Yüzde Dağılımları.....	71
Tablo 30. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Ekonomik İstismar Sorularına Verdikleri Cevapların Sayı ve Yüzde Dağılımları.....	73
Tablo 31. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre İhmal Sorularına Verdikleri Cevapların Sayı ve Yüzde Dağılımları.....	74
Tablo 32. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Benlik Algısı Ölçeği Sorularına Verdikleri Cevapların Sayı ve Yüzde Dağılımları.....	77
Tablo 33. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Bedensel Zorba Davranışların Kurbanı Olma Sorularına Verdikleri Cevapların Sayı ve Yüzde Dağılımları.....	79
Tablo 34. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Sözel Zorba Davranışların Kurbanı Olma Sorularına Verdikleri Cevapların Sayı ve Yüzde Dağılımları.....	81
Tablo 35. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Duygusal Zorba Davranışların Kurbanı Olma Sorularına Verdikleri Cevapların Sayı ve Yüzde Dağılımları.....	83
Tablo 36. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Cinsel Zorba Davranışların Kurbanı Olma Sorularına Verdikleri Cevapların Sayı ve Yüzde Dağılımları.....	84
Tablo 37. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Bedensel Zorba Davranışlar Uygulama Sorularına Verdikleri Cevapların Sayı ve Yüzde Dağılımları.....	85
Tablo 38. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Sözel Zorba Davranışlar Uygulama Sorularına Verdikleri Cevapların Sayı ve Yüzde Dağılımları.....	87
Tablo 39. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Duygusal Zorba Davranışlar Uygulama Sorularına Verdikleri Cevapların Sayı ve Yüzde Dağılımları.....	89
Tablo 40. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Cinsel Zorba Davranışlar Uygulama Sorularına Verdikleri Cevapların Sayı ve Yüzde Dağılımları.....	90

BÖLÜM I

GİRİŞ

Problem Durumu

Dünya Sağlık Örgütü, çocuk istismarını, çocuğun yaşamına, sağlığına, gelişimine, güven, sorumluluk ve becerileri ile ilgili genel değerlerine zarar vermek şeklinde tanımlamaktadır. Özellikle çocuk yaşta maruz kalınan şiddet, istismar ve ihmal, çocuğun yaşamında derin izler bırakmakta, akıl ve ruh sağlığını olumsuz etkilemektedir. Araştırmalar, şiddetin şiddet sonucunu doğurduğunu, şiddetin erken yaşlarda öğrenildiğini göstermektedir. Şiddetin sorun çözme, ceza verme aracı ya da statü, saygı kazanma yöntemi olarak kullanıldığı ortamlarda büyüyen birçok çocuk ve gencin, yetişkin olduklarında özellikle kendi eşlerine ya da çocuklarına şiddet uygulama ihtimalleri oldukça yüksektir(Unicef, 2010, s:10).

İstismar yaşantısı, bilişsel, duygusal, davranışsal ve sosyal işlev görmeyi etkileyen birçok alanda olumsuz ve uzun süren etkiler yaratır. Bu ruhsal belirtiler, kaygı, depresyon, düşük benlik algısı, şiddette eğilim, saldırganlık, davranış bozuklukları, bedensel yakınmalar, uyku bozuklukları, travma sonrası stres bozukluğu, utangaçlık, içe kapanma, özgüven eksikliği, okul başarısızlığı, altını ıslatma ve dışkı kaçırma şeklinde kendini göstermektedir(Gürsel, 2012, s. 29).

İstismara uğrayan çocuk, korkutulduğu, sindirildiği için yaşadığı travmanın etkisiyle karşı koyacak gücü kendisinde bulamadığından ve başına gelen olayı da tam olarak algılayamadığından dolayı sessiz kalmaktadır. Bazı çocuklar ya da olaya şahit olan yetişkinler ise nereye başvuracaklarını bilmemelerinden ya da başvurdukları zaman yasaların kendilerini koruyamayacağından, aile şerefine leke sürüleceği gibi düşüncelerden dolayı istismar durumunu gizlemektedirler(Yalçın, 2011, s: 1). Çocukların yaşadıkları istismar ve ihmali gizleme durumlarından dolayı bu yaşantıların ortaya çıkarılabilmesi için çevredeki farkındalık oldukça önemlidir.

Birleşmiş Milletler tarafından 20 Kasım 1989 yılında kabul edilmiş olan Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre 18 yaşın altında olan her birey çocuk kabul edilmektedir(Unicef, 2004, s:6). 18 yaş altı dönem, çocuğun zihinsel, fiziksel, ruhsal olarak geliştiği ve yetişkinlik dönemine hazırlandığı ergenlik dönemini de içermektedir ve bu süreçte çocuğun ihtiyaçlarının karşılanması, bakılması, yetiştirilmesi ve yetişkinliğe hazırlanması gerekmektedir. Bu sorumluluk da aile, yetişkinler ve devlete aittir. “Türkiye’nin 2007 yılında imzaladığı Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi, 10 Eylül 2011 tarihinde, 28050 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak, resmen kabul edilmiştir”(Yalçın, 2011, s: 2). Bu sözleşme ile çocukları cinsel sömürü ve istismara karşı önleyici tedbirler, çocukların istismar ve ihmale karşı bilinçlendirilmesi, eğitimi, kamusal alanda bilinçlendirme açısından tedbirler ve mağdur olan çocuklara yardım konularında devlet sorumluluğu üstlenmiştir(Sektörler Arası Çocuk Kurulu, 2011, s: 1-28).

Çocuğun tanıdığı ilk çevre ailesidir ve çocuk ailesi tarafından şekillenir. Ailenin çocuğa sağladığı duygusal destek, saygı ve sevgi ortamları, fiziksel ihtiyaçlarının sağlanması çocuğun gelişimine katkı sağlar. Bunun yanında çocuğun gelişiminde önemli bir dönem olan ergenlikte, çocuğun sosyal çevresinde, sosyal ilişkilerinde değişiklikler meydana gelmektedir. Bu dönemdeki genç, benliğini ve kimliğini tanımlarken büyük oranda akran ve arkadaş grubundan etkilenmektedir. Ergen, arkadaş çevresinde saygınlık kazanmak, kabul edilmek için riskli davranışlardan kaçınmayacağı gibi kendisi de bazı riskli davranışların mağduru olabilmektedir. Bu riskli davranışlardan bir tanesi de akran zorbalığıdır.

Alikaşifoğlu ve Ercan(2007), akran zorbalığını, sözel davranışları içeren ad takma, alay etme, kızdırma, eziyet etme, dedikodu çıkartma ile, fiziksel davranışları içeren tekmeleme, itme, eşyaları çalma ve zarar verme ile fiziksel ancak sözel olmayan davranışları içeren tehdit etme, müstehcen hareketler yapma gibi davranışları kapsayan ve çocuğun canını yakıp ona zarar veren, rencide edici saldırgan davranışlar olarak tanımlamaktadırlar(s:32). Bu da bir istismar çeşididir.

İstismar olgusu çocuk olarak nitelendirdiğimiz 18 yaş altı nüfusun da fazlasıyla etkilendiği bir olgudur. Özellikle kimlik gelişimi ve benlik algısı gibi durumların yaşandığı ergenlik döneminde meydana gelen bu şekildeki olumsuz yaşantılar çocuğun hayatında travmalara neden olmakta ve ileriki yaşamında yani yetişkinlik döneminde de etkisini devam ettirmektedir.

İstismar

İstismar kavramına ve çocuk istismarına dair çeşitli tanımlar yapılmıştır. Bu tanımlardan birkaçı şu şekildedir:

Dünya Sağlık Örgütü (WHO)'nın 1999 çocuk istismarı tanımı; çocuğa karşı kötü muamele; sorumluluk, güven ve yetenek ile ilgili genel durumuna, sağlığına, yaşamına, gelişimine, değerine zarar verebilen, fiziksel ve/veya duygusal kötü davranış, cinsel istismar, ihmal ve her türlü ticari çıkar için çocuğun kullanılmasını içeren tüm saldırgan davranışlar çocuk istismarı olarak belirtilmiştir(Yarar ve Yarış, 2011, s. 178).

Çocuk istismarının tarihi eski çağlara dayanmaktadır. 1883 yılında İngiltere’de “Çocuklara Kalabalığın Önlenmesi Derneği” kurulmuştur. John Caffey 1946 yılında uzun kemik kırıkları, subdural hematom ve intraoküler kanama ile başvuran altı bebeği tariflediği klasik yazısını yayınlamıştır. Fakat bu yazıda nedenin travmatik kaynağı konusunda bir yorum yapılmamıştır. Tarihteki dönüm noktası ise Kempe ve arkadaşlarının 1962 yılında problemi “Dövülmüş Çocuk Sendromu” olarak tarifledikleri yayınlarıdır. 1974 yılında Caffey “Sallanmış Çocuk Sendromu” terimini literatüre kazandırmış ve subdural kanamanın nedeni olarak sallama epizodlarını göstermiştir(Güner, Güner ve Şahan, 2010, s. 109).

Kuşgözoğlu(2011), çocuk istismarı tanımını, çocuğa bakıp gözetmekten ve yetiştirmekten sorumlu olan anne ve babalar başta olmak üzere çocuğun yakınındaki kişiler tarafından ihtiyaçlarının yeterince karşılanmaması, geçimlerinin desteklenmemesi ya da bunların yanında çocuğun fiziksel ya da psikolojik gelişimlerine zarar verici eylemlerde bulunulması şeklinde belirtmektedir(s.3).

Çocukların bedensel ve ruhsal gelişimlerine zarar veren ya da fiziksel, duyuşsal, sosyal ve ahlaki gelişimlerini engelleyen ve bunların kaza sonucu meydana gelmeyen eylemler sonucu olmasını çocuk istismarı olarak belirtmektedirler(Gözütok ve Gürkaynak’tan aktaran Ünal, 2008, s.10).

Dünya Sağlık Örgütü’ne göre, çocuk istismarı, “çocuğun sağlığını fiziksel ve psikolojik gelişimini olumsuz etkileyen, bir yetişkin, toplum ya da devlet tarafından bilerek ya da bilmeyerek tüm davranışlar” olarak belirtilmektedir(Şuşoğlu, 2005, s. 283).

Kulaksızoğlu(2011), çocuk istismarı kavramının, çocuğa kötü davranma, çocuğu taciz etme, örseleme veya çocuk ezimi kavramları ile de kullanıldığını belirtmektedir(s:191).

İstismar karşımıza alt boyutları ile çıkmaktadır. Bunlar; fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal istismar, ekonomik istismardır.

Fiziksel İstismar

Fiziksel istismar, yetişkin bir bireyin kontrol sağlama, cezalandırma ya da öfkesini boşaltma amacı ile elle ya da herhangi bir aracı ile çocuğun bir yerinde iz bırakacak şekilde çocuğa zarar vermesi olarak tanımlanmaktadır. Bu zarar verme olayı, dövme, yakma, ısırılma gibi şekillerde olabilmektedir. Burada önemli olan sadece dövme değil çocuğun kaza dışında meydana gelen onu her türlü yaralayan eylemdir(Güner vd., 2010, s.108-109).

“Fiziksel istismarın en çok 4-8 yaş arası çocuklarda görüldüğü ve yaşla birlikte de fiziksel istismar oranının azaldığı belirtilmektedir. Bunun yanında 20 yaş altındaki annelerin fiziksel istismara daha çok başvurduğu belirtilmektedir”(Taner ve Gökler, 2004, s. 85).

Topbaş(2004) çocuğun ağzına biber sürmek, çocuğu sarsmak, kulağını, saçını çekmek, çocuğun vücudunda herhangi bir yerine hafif şiddette vurmak gibi cezalandırmaların orta derecede fiziksel istismar olarak kabul edildiğini, çocuğa şiddetli biçimde el ya da ayakla vurmanın, çocuğu boğma ve yakma gibi cezalandırmaların ise şiddetli fiziksel istismar olarak kabul edildiğini belirtmektedir. Bu cezalandırma biçimlerinin kültür ve toplumlara göre değişerek istismar olarak tanımlanmadığını belirtmektedir(s:77).

“Saldırgan ve suça yönelik davranışlar fiziksel istismar ve ihmalle en sık birliktelik gösteren sorunlardır. Bu çocuklarda kontrollere göre daha yüksek oranda davranış bozukluğu ve karşı olma, karşı gelme bozukluğu görülmektedir”(Taner ve Gökler, 2004, s:83). Aile içinde şiddete doğrudan maruz kalmasalar bile bu durumları görsel ya da işitsel yaşayan çocuklar, yetişkinlik döneminde saldırgan ve öfke davranışları göstermektedir. Babası annesine şiddet uygulayan çocuklar babası ile kendisini özdeşleştirerek yetişkinlik döneminde başkalarına şiddet, fiziksel istismar uygulayan bireyler olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Yine aynı şekilde babası tarafından annesinin şiddete maruz kaldığını gören çocuklar, annesi ile kendilerini özdeşleştirerek, yetişkinlik döneminde istismara maruz kalan mağdurlar olarak karşımıza çıkabilmektedirler. Aile içinde ortaya çıkan öfke ve saldırganlığın depresyon, kaygı bozukluğu, sosyal uyumsuzluk, dışa vurum ya da içe atım sorunları, karşı olum ve karşı gelme sorunları gibi ruhsal sorunlar ile bilişsel gelişimlerinin olumsuz yönde etkilendikleri ve bu etkilerin çocuklarda onarılmaz sonuçlar ortaya koyduğu görülmektedir(Özmen, 2004, s.30).

Duygusal İstismar

Duygusal istismar, diğer bir istismar boyutu olarak karşımıza çıkmaktadır. Duygusal istismar ve ihmal, çocuğun duygusal, sosyal ve kişilik gelişimini engelleyici tüm davranışlarını içermektedir. Bu durumlara hem aile içinde bireysel boyutta (aşağılanma, eleştirilme, reddedilme, korkutulma, tehdit edilme) hem de toplumsal ve kültürel boyutta rastlamak mümkündür(Kozcu, 1991, s:384). Kuşgözoğlu (2011), duygusal istismarı, çocuğun psikososyal gelişimine zarar veren aşağılayıcı davranışlar, kıyaslamak, sevgiden mahrum bırakmak, ilgisiz bırakmak, hakaret edici davranışlarda bulunma gibi hareketler olduğunu belirtmektedir(s.4). “Duygusal istismar, psikolojik gelişmenin duraklamasına neden olacak sözel istismarı veya aşırı emirleri kapsayan çocuğun kimliğini zedeleyen ve bozuk davranışları ortaya çıkaran tavırları içermektedir. Duygusal istismar veya psikolojik örselenme diğer tüm kötü muamele biçimlerini şemsiye gibi altında toplamaktadır”(Topbaş, 2004, s: 78).

Kozcu(1991), duygusal istismarın psikologlar arasında çocuk istismarı konusu açısından en temel türü olarak görüldüğünü ve bu görüşün de bazı varsayımlarla desteklendiğini belirtmektedir. Bu varsayımlar; duygusal istismarın diğer çocuk istismarı türlerinin ayrılmaz bir parçası olduğu, çocuk istismarının en önemli olumsuz etkilerinin çocuğun, benlik algısını, insanlar arası ilişkilerini ve yaşam boyu gerçekleştireceği amaçlarını etkileyen psikolojik bir tür olduğu ayrıca kişinin duygusal, bedensel ve sosyal işlevlerinin birbirine bağımlı bir bütün olduğudur(s:384-385). Yapılan çeşitli araştırmalar, duygusal istismara maruz kalan ergenlerde saldırgan davranışlar, eve kapanma, benlik saygısında azalma, otonomi kazanamama, kişilerarası becerilerin gelişiminde gerileme, bireyin kendi yaşından beklenen becerileri gösterememesi gibi sonuçların olduğunu göstermektedir(Siyez, 2003, s.37). Doğrudan ve şiddetli duygusal istismar çocuklarda yalancılık, hırsızlık, düşük benlik kavramı, aşırı bağımlılık, başarısızlık, depresyon, saldırganlık gibi birçok davranış problemleri ve öğrenme problemi ile ilişkili bulunmaktadır.(Kozcu, 1991, s:384). Anne babaları kendi beklentilerine uygun davranışlar sergilemeyen çocuklarına yaptırım aracı olarak ilgi ve sevgiden mahrum bırakma, soğuk davranma ve aşırı biçimde eleştirme gibi rencide edici davranışları karşısında ergenler anne babalarının isteklerine boyun eğen, bağımlı kişilik oluşturabilmektedir. Ergenin vücut organlarının herhangi bir yerinin ya da birkaçının yapısı ve işleyişi ile ilgili olumsuz, kötü benzetmeler, ergenin kendi bedenini, vücut organlarının yapısı ve işleyişini doğru algılamasında zorluklar oluşturarak olumlu benlik algısı geliştirmesini de

engellemektedir(Kulaksızoğlu, 2011, s:197). Duygusal istismara maruz kalan çocuklarda aileden uzaklaşma, gerginlik, bağımlı kişilik ve değersizlik duyguları geliştirme, uyumsuz ve saldırgan davranışlarda bulunma durumları ortaya çıkabilmektedir. Bunların yanında bu çocuklarda normal zihinsel kapasite olmasına karşın, öğrenme güçlüğü ve dikkat dağınıklığı sorunları görülebilmektedir(Topbaş, 2004, s:78).

Glaser (2002), duygusal istismarın ve ihmalin tanımlanabilmesi için birtakım ölçütlerin karşılanması gerektiğini belirtmektedir. Duygusal istismar ve ihmal anne baba ve çocuk arasındaki ilişkiyi açıklamaktadır. Bu ilişki, çocuğun psikolojik açıdan sağlık ve gelişiminde bozukluk oluşturması açısından zarar vericidir. Oluşumu için fiziksel temas şart değildir. Duygusal istismar ve ihmalin ifadesi olan birçok farklı türde anne baba-çocuk ilişkisi vardır. Durumun tanımlanmasında beş basamaktan söz edilmelidir. Bu basamaklar; duygusal yanıtsızlık ve ihmal, çocuğa karşı anne ve babanın olumsuz ve yanlış tutumları, çocuğun gelişimi ile ilgili uyumsuz beklenti ve davranışları, anne babanın çocuğun kişilik ve ruhsal sorunlarını fark etmede eksik kalışları ve çocuğun sosyal uyumunu başlatacak yönergeleri sağlayamamalarıdır(Glaser'den aktaran Taner ve Gökler, 2004, s.85).

Duygusal istismar tek başına görülebildiği gibi, fiziksel ve cinsel istismar ile de görülebilmektedir. Fiziksel istismar ve ihmal vakalarının yüzde doksanında duygusal ihmal ve istismar olduğu saptanmıştır. Fiziksel ve cinsel istismarın olmadığı durumlarda da duygusal istismar ve ihmal görülebilmektedir. Bu sebeple çocuk ve ergenlerin en çok maruz kaldığı istismar ve ihmal tipinin duygusal istismar ve ihmal olduğu belirtilebilir(Taner ve Gökler, 2004, s:85).

Cinsel İstismar

İstismar alt boyutlarından bir diğeri ise cinsel istismardır. Cinsel istismar diğer istismar boyutlarından farklı olarak üstü kapatılan, sessiz kalınan ve toplumca göz ardı edilen bir boyut olarak karşımıza çıkmaktadır.

Cinsel çocuk istismarı “çocuğun kendisinden en az 6 yaş büyük bir kişi tarafından cinsel haz amacıyla zorla ya da ikna edilerek cinsel etkileşime maruz bırakılmasıdır”(Şuşoğlu, 2005, s.283).

Şahin ve Taşar (2012) cinsel istismarı, “çocuğun bir yetişkin ya da yaş, gelişimsel açıdan kendisinden büyük olan bir çocuk tarafından karşı tarafın cinsel açıdan doyum sağlaması

amacı ile ne anlama geldiğini kavrayamayacağı, gelişimsel olarak hazır olmadığı, onay vermeyeceği, yasalara ve toplumun kültürel değerlerine aykırı cinsel eylemlere karışması” olarak tanımlamışlardır(s.159).

Can, Tırtıl ve Dokgöz(2009), cinsel istismarın sınıflandırılmasını, cinsel saldırı, teşhircilik, röntgencilik, seksi konuşma biçiminde temas içermeyen veya cinsel dokunma, vücudun özel bölgelerine dokunma, oral seks, oral-vajinal, oral-penil, oral-anal ilişki, interfemoral ilişki, cinsel penetrasyon(vajinal, anal, genital penetrasyon, parmak ya da yabancı cisim penetrasyonu), cinsel sömürü; çocuk pornografisi ve çocuk fuhuşu gibi temas içeren eylemler şeklinde belirtmektedirler(s.90).

Yarar ve Yarış (2011) cinsel istismarı, erişkin bir bireyin psiko-sosyal gelişimini tamamlamamış küçük yaştaki bir çocuğu kendi cinsel doyumunu sağlamak amacı ile kullanması şeklinde belirtmektedirler. Onlara göre, cinsel istismar vakaları çoğunlukla gizli kalmakta vakaların yalnızca yaklaşık %15’i bildirilmektedir. Cinsel istismarın yaygınlığı için kadınlarda %6-62, erkeklerde ise %3-39 oranların bildirildiğini belirtmektedirler ancak gerçek yaygınlığın kadınlar için %12-17, erkekler için ise %5-8 oranında olduğunun düşünüldüğünü belirtmektedirler(s.180).

Cinsel istismara maruz kalan çocuklar her yaştan her sosyoekonomik gruptan olabilmektedirler. İstismar durumların yaklaşık %30’u 2-5 yaş arasında %40’ı 6-10 yaş arasında %30’u ise 11-17 yaşları arasında olmaktadır. Cinsel istismarın ilk kez ortaya çıkışı genel olarak 8-12 yaşlar arası olarak görülmektedir. Erkek çocuklar ise kız çocuklara göre daha küçük yaşlarda istismara uğramaktadırlar(Can vd., 2009, s.90).

Seksüel davranışların suç olması için gerekli koşullar bulunmaktadır. Bu koşullar; 15 yaşını bitirmemiş kişiye ve bu kişinin eylemde rızası olsa bile yapılması, reşit olmayan kişilere yapılması, reşit olan kişiye zor ve şiddet kullanarak ya da tehditle yapılması, hile ile gerçekleştirilmesi (narkoz, eter koklatma gibi), akıl ya da beden sağlığından yoksun kişiye yapılması, 15 yaşını bitiren kızın evlenme vaadiyle kızlığının bozulması, seksüel olayların açıkta olması şeklindedir(Şuşoğlu, 2005, s.283).

Cinsel istismar insanlık tarihi kadar eski olmasına rağmen ortaya çıkarılması ve üzerinde konuşulabilirliği ancak çok yakın zamanlarda gerçekleşebilmiştir. On dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında Fransız doktorlar Tardieu, Bernard ve Brouardel bu sorunu gündeme getirmeye çalışmışlar fakat başarılı olamamışlardır. Yirminci yüzyılda, Sigmund Freud önce cinsel istismarın üstündeki örtüyü kaldırmayı denemiştir; fakat daha sonra yetişkinler tarafından çocuklara yapılan cinsel istismarın çocukların hayal veya fantezileri sonucu gelişen gerçek olmayan bir olay olduğunu belirtmiştir. Bunun gerçek olmayan bir olay olduğu gerçeklerden daha kolay kabul görmüştür. Kadın gruplarının hareketi ile 1960-70 yıllarında toplum ve

uzmanların cinsel istismara dikkatleri çekilip çalışmalar başlamıştır. Kempe 1977 yılında cinsel istismarı ‘gizli kalmış çocuk sorunu’ olarak belirttikten sonra tüm dünyada bu konuda farkındalık artmıştır(Şahin ve Taşar, 2012, s.160).

Çocuk istismarı ve ihmali alanında karşımıza çıkan bir diğer konu ise çocuk pornografisidir. Çocuk pornografisinin tanımına bakıldığında “Çocuğun cinsel davranışı veya organları üzerinde odaklanan yazılı ve işitsel gereçler de dâhil olmak üzere, çocukların cinsel istismarını gösterme ya da bu durumu teşvik etmenin her türlü yolu.” olarak belirtilmektedir(Turla ve Özkanlı, 2006, s. 121).

Turla ve Özkanlı (2006) çocuk pornografisinin iki temel kaynağı bulunduğu ve bunlardan birinin ticari satış niyeti ile üretilen çocuk pornografisi olduğunu diğerinin ise ilk olarak satış niyeti bulunmayan ancak taciz eden kişinin deneyimini kaydetmek için üretilen evde yapılan çocuk pornografisi olduğunu belirtmişlerdir(s.122).

Teknolojinin gelişmesi ile birlikte bilgisayar kullanımı ve internet kullanımı oldukça artmıştır. Bunun yanında refah seviyesinin de yükselmesi ile birlikte bilgisayar ve internetten faydalanma oranı da oldukça artmıştır. Bilgisayar ve internet insanlara oldukça fazla kolaylık sağlamakla birlikte bunun yanında zararlı etkilere de neden olmaktadır. Küçükten büyüğe her yaştan insan internete girebilmekte ve gezinebilmektedir. Sanal âlemin bu yanı sıra özellikle küçük yaştaki çocukların her şeye ulaşabilmesine sebep olmakta ve zararlı, yaşlarına uygun olmayan şeylere de ulaşmasına sebep olabilmektedir.

Turla ve Özkanlı’ya(2006) göre, “İnternetin sağladığı imkânlarla çocuk pornografisi de bu alanda oldukça fazla kullanılmaya başlamıştır. İnternetteki yoğun kullanım ve iletişim trafiğinden dolayı denetim zorlaşmış ve internet çocuk pornografisinin en zararlı yordayıcısı durumuna gelmiştir”(s.123).

İstismar ve ihmal alanında karşımıza çıkan konulardan bir diğeri de ensestir. Johnson’a (2008) göre, ensest, kanunen evlenmesine izin verilmeyen iki kişi arasında gerçekleşen cinsel ilişki olarak tanımlanmakla birlikte aile içinde uygunsuz cinsel davranışları ve anne veya babadan biriyle ya da yakın bir akraba veya üvey anne-baba gibi ebeveyn rolünde olan birileri tarafından gerçekleşen cinsel ilişkiyi tarif etmektedir(Johnson’dan aktaran Şahin ve Taşar, 2012, s. 159).

Şuşoğlu (2005), ensestin tanımı için tam anlamıyla aile içi cinsel ilişki olarak belirtmektedir. Ensestin diğer bir adının “yasak sevi” olduğunu ve dilimize İngilizce “incest” kelimesinden geldiğini belirtmektedir. Ona göre, kişinin ana, baba, kız kardeş,

hala, teyze, erkek kardeş, amca, dayı, oğul, kardeş karısı ve geliniyle cinsel ilişkide bulunması karşımıza encest olarak çıkmaktadır(s.1).

Batı ülkelerinde anne, baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile haricinde akrabalar ile yapılan cinsel ilişki de encest olarak kabul edilmesine rağmen ülkemizde özellikle Doğu illerimizde ve bu illerin kültürü ile yaşayan birçok ailede kuzenler, yeğenler arası ilişkiler tepki görmemekte evlilik ile doğal karşılanmaktadır. Akraba evliliği olarak adlandırdığımız bu durum aslında batı ülkelerinde encest olarak adlandırılmaktadır(Şuşoğlu, 2005, s.3).

Encestin toplum tarafından yadırganması, ayıplanması ve istismarın yakın akrabalar tarafından uygulanması, encest olayının gizli tutulmasına sebep olmaktadır(Ovayolu, Uçan ve Serindağ, 2007, s.15). Enceste maruz kalan kişiler yaşı kaç olursa olsun çevrenin bakışı ve baskısından çekindiği için bu olayın üstünü kapatmakta ve açıklamamaktadır. Yaşı küçük olan ve enceste uğrayan çocuklar ise yaşadıklarını anlamlandıramayıp, sevgi ya da ilgi sanarak yaşadıklarını ya anlatmamakta ya da anlatsalar dahi yakın çevresi tarafından küçük oldukları için hayal gördükleri, doğruyu söylemedikleri gerekçesi ile susturulmakta ve dinlenmemektedirler. Oysaki yaşı küçük olan çocuklar yaşadıkları olayın içeriğini bilemeyeceklerinden, yalan söylemeyiip doğruyu olduğu, yaşadıkları gibi aktarmaktadırlar.

Çocuğun en güvendiği kişiler tarafından yaşadığı bu kötü yaşantılar, çocukta büyük bir sarsıntıya sebep olmaktadır. Güven duygusu zedelenmekte bunun sonucunda çocuklar yalnızlık, çaresizlik, korku ve kaygı hisleri de yaşamaktadırlar. Çocukların yaşları da küçük olduğu zaman ailesinden herhangi birine yaşadığı bu olayı anlatmaya kalksa, anlattığı kişiler çocuk küçük olduğundan ona inanmayabilirler ve bu yüzden de çocuk çaresizlik duyguları ile baş başa kalabilmektedir. Oysaki küçük yaştaki bir çocuğun yaşadığı cinsel istismara ilişkin söylediği herhangi şeyler onun daha önceden bu uyarılarla karşılaşmadan söyleyemeyeceği şeylerdir ve bu yüzden de dikkate alınmalıdır.

Encest için risk faktörleri bulunmaktadır. Polat'a (2006) göre, bu risk faktörleri, alkolik baba, annenin hasta olması veya evi terk etmesi, yetişkinlerin çocukla aynı odayı ya da yatağı paylaşmaları, kız çocuklarının babalarından ayrı yaşamaları, aile bireylerinde görülen psikiyatrik bozukluklar, annenin gece çalışmak zorunda olması sebebiyle çocuklara baba ya da üvey babanın bakması, 6-8 yaşlarında ve kız çocuk olmak, küçük kızda aniden gelişen ve baştan çıkarıcı tavırların görülmesi, anne veya babanın ya da her ikisinin ailesinde daha önce encest ilişkinin varlığı, iktidarsızlık ve psikopatidir(Polat'tan aktaran Ovayolu, Uçan ve Serindağ, 2007, s. 16).

Şuşoğlu(2005), cinsel tacizin yaşandığı evlerde çoğunlukla fiziksel şiddet ve zorbalığın görüldüğünü, tacizcinin ev halkını, çoğunlukla da eşini dövdüğünü, çocukların ise buna şahit olduğunu ve böylelikle ev halkının korkup ürkmesine neden olduğunu belirtmektedir. Ayrıca taciz sırasında dirençle karşılaşıldığında, fiziksel şiddet ve tehdit uyguladıklarını ve böylece mağduru zorbalıkla sindirip korkutup, ölümle veya ceza ile tehdit ederek savunmasız duruma getirdiklerinden bunların hiçbirisi olmazsa da duygusal olarak baskı uyguladıklarından bahsetmektedir(s.5-6).

Cinsel istismar çocukta dört önemli etkiyi yaşatmaktadır. Bunlardan ilki *zedelenmiş cinselliktir*. Bu durumda olan çocukta hem cinsel duygular hem de cinsel tutumlar normal gelişimi dışında bir gelişim göstermektedir. İkincisi *ihanettir*. Bu durumdaki çocukta ise cinsel istismara genel olarak tanındık kişiler tarafından uğramış olmanın verdiği ihanete uğramışlık duygusu ile çocuk korku, güven kaybı, üzüntü yaşamaktadır. Üçüncüsü *acizliktir*. Bu durumdaki çocuk ise isteği ve iradesi dışında maruz kaldığı istismar karşısında kendisini eksik ve aciz hissetmektedir. Bu durum ise çocuğun suça yönelmesine, korku ve endişe yaşamasına, öğrenme güçlüklerine, intikam duyguları yaşamasına neden olmaktadır. Dördüncü ve son etki ise *damgalanmaktır*. Cinsel istismara maruz kalan çocuk kötülük, utanç ve suçluluk kavramlarını kendi benliğinde hissederek kendisini bu şekilde algılamasına neden olabilmektedir(Roberts ve Infirmary, 1999, s:3; Günçe, 1991, s:131-134).

Kaplan (2002), dissosiasyon belirtisinin en sık görülme şeklinin çocuğun gözlerini bir noktaya dikip uyaranlara cevap vermediği şekil olarak belirtilen trans şeklindeki durumlar olarak tanımlamaktadır. Dissosiasyon, çocuğu başlangıçta içinde bulunduğu istismar sonrası korku ve ezici duygulardan uzak tutmakla birlikte sonraları süre uzadıkça okul işlevlerinin düşüşünü de içeren bilişsel performansın bozulmasına neden olmaktadır(Kaplan'dan aktaran Aktepe, 2009, s.103).

Ulu (2011), depresyonun oldukça yaygın olduğunu ve istismar gibi ağır bir vaka karşısında depresyon sürecine girmenin ise oldukça mümkün olduğunu belirtmektedir. Ona göre, depresyon süreci sürekli içe kapanmayla ortaya konmaz bunun yanında öfke, saldırganlık gibi davranışlarla da ortaya çıkabilmektedir. Çocuklar öfke ve çaresizlik durumlarını saldırganlık, hırçınlık, karşı olma, karşı gelme gibi davranışlarla da göstermektedirler. Depresyon yanında, kaygı bozuklukları, uyku bozuklukları, yeme bozuklukları ki özellikle de obezite, cinsel davranış bozuklukları, alkol kötüye kullanımı ve madde kullanımı gibi bozukluklar da istismara uğrayan çocuklarda görülen bozukluklardır(s.11).

Aile içinde yaşanan cinsel tacizin aile dışında yaşanan cinsel tacize göre önemli bir farkı, aile dışında yaşanan bir kez yaşanıp sonlanabiliyorken aile içinde yaşanan taciz bir kez yaşanmaya başladıysa uzun yıllar devam edebilmektedir. En sarsıcı olan hali ise çocuğun ya da gencin kendisini en güvende hissettiği yer olan evinde bu durumları yaşaması ve güvensizliği en uç noktalarda hissetmesidir. Bu çocuk ya yaşadıklarına boyun eğecek yaşamını bu şekilde devam ettirecek ya da güvenliği evden kaçarak başka bir yerde aramaya çalışacaktır. Kendisini korumasız, güçsüz, yalnız, aciz, çaresiz olarak görecektir ve bu yaşantılar yetişkinlik süresince de bir sürü zorluk yaşayarak peşini bırakmayacaktır(Şuşoğlu, 2005, s.7).

İstismara uğrayan çocukların benlik saygısı da olumsuz etkilenmektedir. İstismara uğrayan çocuklarda düşük benlik saygısı görülmektedir(Aktepe, 2009, s.104).

İstismara uğrayan çocukların kişilerarası ilişkileri de olumsuz etkilenmektedir. Yukarıda da belirtildiği gibi çocuk istismar sonrası içine kapanabileceği gibi öfke ve saldırgan davranışlarda da bulunabilir. Çevresinde tanıdık tanımadık kişilerden gördüğü istismar ile güven duygusu zedelenir ve yakınlık kurmada sıkıntılar yaşayabilir. İlerde yetişkinlik döneminde de uzun süreli beraberlikler yaşayamaz, evlilik kurmak onun için oldukça zor olabilmektedir.

Ekşi (1999), cinsel istismara uğrayan çocuğun genel olarak bunu kimseye söyleyemeyeceğini çünkü cezalandırılacağından ya da terk edileceğinden korku duyduğunu ve çekindiğini belirtmektedir. Bu gibi sebeplerden dolayı da çoğunlukla kendilerinin yerine başka bir çocuktan bahsetmektedirler. Tacizin ortaya çıkış şekli genellikle çocuğun doğrudan söylemesidir ve söylenen ilk kişi çocuğun yaşlılarından biridir. Bazı durumlarda çocuk yetişkinin tepkisini ölçmek için de konuyla ilgili ayrıntılar verebilir veya tamamen bu konuyu kapatabilir. 0-3 yaş arası çocuklarda yeme ve uyku bozuklukları görülebilmektedir. Bunların yanında bu yaş aralığında yabancılardan korkma, yaşına uygun olmayan cinsel oyunlarda bulunma görülebilir. 3-6 yaş arası çocuklarda da yeme ve uyku bozuklukları, bebek gibi konuşma dediğimiz gerilme, içe çekilme, boyun eğme davranışı ve sık ve devamlı cinsel oyun ile mastürbasyon görülebilmektedir(s.533).

Cinsel istismara uğrayan çocuklar kendilerine inanılmayacağı, suçlanabilecekleri ve bunun sonucunda da yalnız kalacakları endişesi ile sessiz kalmaktadırlar. Bu sebeple cinsel istismar çokça açığa vurulmayan bir olaydır. Bu yüzden de farkına varılabilmesi güçtür.

“Cinsel istismara uğrayan çocukların yaklaşık %50'sinde travma sonrası stres bozukluğu görülmekte, depresyon, düşük benlik saygısı, intihar davranışları, damgalanmışlık hissi, sigara, alkol ve madde kötüye kullanımı eşlik edebilmektedir”(Topbaş, 2004, s:79).

İşeri(2008), cinsel istismara uğrayan daha büyük gurubun (10 yaş üstü) tepkileri olarak, suça yönelme, ailede rol değişimi, erken olgunlaşma, okul ve arkadaş ilişkisinde sorunlar, ani davranış değişiklikleri cinsel istismara uğramış ergenlerde rastgele cinsel ilişkiye girme davranışı ve tekrarlayan istismarlara maruz kalma riskinden bahsetmektedir. Küçük yaş grubunun (10 yaş altı) tepkileri olarak, kendi yaş ve gelişim düzeyine uygun olmayan cinsel bilgiye sahip olması, resimlerinde, oyunlarında ve davranışlarında cinsel içerikli temaların olması sık ve ortalık yerde yapılan aşırı mastürbasyon, konuşmasında cinsel içerikli sözcüklerin sık kullanılması, yalnız kalmayı istememe, uyku sorunları, enürezis, enkoprezis ve diğer regresif belirtiler, kendini yaralayıcı ya da risk alıcı davranışlar, dürtüsellik, dikkat dağınıklığı, konsantrasyon güçlüğü, fobik kaçınmalar (örneğin, istismarcı ile aynı cinsiyetteki tanıdıklarından korku), özellikle erkek çocuklarda daha sık olarak ateş çıkarma davranışı, ailede rol değişimi, erken olgunlaşma, okul ve arkadaş ilişkilerinde sorunlar, ani davranış değişikliklerinin görüldüğünü belirtmektedir(İşeri'den aktaran Aktepe, 2009, s. 108).

Topbaş (2004), kız çocuklarının %25'inin erkek çocuklarının ise %15'inin ergenlik öncesi cinsel istismara maruz kaldığını ve bu durumun ise ülkemizde %9-18 arasında olduğunu belirtmektedir. Cinsel istismarın çocuk üzerinde tekrarlayıcı, rahatsız edici düşüncelere, çocuğun olayla ilgili kabuslar görmesine, uykuya dalma güçlüğü, öfke patlamaları, konsantrasyon güçlüğü, ilköğretim sonrası ve ergenlerde olay anını yaşıyormuş gibi hissetme, olay anını hatırlatan nesnelere karşı yoğun kaygı, korku hissi duymalarına ve olayı hatırlatan yerler, kişiler, görüntülerden kaçınmaları şeklinde etkilere sebep olduğunu belirtmektedir(s:78).

Taner ve Gökler (2004), cinsel istismarın ailedeki birtakım psikopatolojilerden kaynaklandığını belirtmektedirler. Onlara göre bu patolojiler şu şekildedir(s:84):

1. Baskın ve koşulsuz söz tutma isteyen ana baba modeli: En sık gözlenen, katı babanın güç ve kararlarda baskın olduğu ve bu babaların bazılarının bu güç ve kontrolü sağlamak için şiddete başvurduğu aile modelidir. Aile sistemi kapalıdır.

2. Cinsel sorunlar: Cinsel istismarın gözleendiği ailelerde, anne babalarda cinsel sorunlar daha sıktır.

3. Sosyal izolasyon: Anne babaların çoğunda aile dışı sosyal ilişkilerde kısıtlılık ve baskı vardır.

4. Rol çatışması: cinsel istismar uygulanan ailelerde rol çatışmalarına da sık rastlanır. Anne genelde eşlik ve ev kadını rollerini kızına bırakmaktadır, baba da bakım vermeyi ensest yoluyla yapmaktadır.

5. Alkol ve madde kötüye kullanımı:

6. Yadsıma: Aile üyelerinde en sık kullanılan savunmadır. Baba olayı “seks eğitimi” olarak savunabilir, anne ise kocası ile ilişkisini bozabileceği için reddedip görmezden gelebilir. Çocuk utanma ve suçluluk duygularını bastırmak ve aile düzeninin bozulmasını önlemek amacıyla durumu yadsıyabilir.

Cinsel istismar tanı görüşmesinde çocuğun yaş ve gelişimine uygun olarak sözcükler seçilip kullanılmalı, çocuğa cevap verebilmesi için yeterince süre de bırakılmalıdır. Çocuğun görüşme sırasında duygusal tepkileri doğru bir şekilde dikkatle izlenmeli ve uygun olarak verilen tepkilerle çocuk desteklenmelidir(Şuşoğlu, 2005, s.285).

Çocuk cinsel istismar tanısında, öncelikle fiziksel ve genital muayene bulguları daha sonra çocukla yapılan istismar tanı görüşmeleri, çocukta ortaya çıkan ruhsal bulguların değerlendirilmesi sonucunda multi disiplinler bir ekip tarafından tanı konulmalıdır. Cinsel istismara bağlı olarak küçük çocuklarda sık görülen ve istismar açısından çok özel bulgular cinsel içerikli oyun ve davranışlardır(Şuşoğlu, 2005, s.284).

“Çok küçük çocuklar bile yaşadıkları önemli olayları, aradan uzun süre geçmesine karşın doğru hatırlayabilirler. Olayın anımsanması, olayın karmaşıklığına, çocuğun katılımına, duygusal etkisine, çocuğun sözcük, bilgi düzeyine göre değişmektedir. Çocuklar kişiler ve yerden çok aktiviteleri hatırlamaktadırlar”(Şuşoğlu, 2005, s.285).

Topbaş’a(2004) göre, cinsel istismar olgularında bireysel terapinin yanında uygun görülen bazı durumlarda grup ve aile terapisi de uygulanmalıdır. İstismara uğramış olan çocuk kendini yalnız, terkedilmiş ve suçlu hissettiği için özellikle olayın yeni gerçekleştiği süreçte çocuğa destek sağlanmalıdır(s:85).

Çocuklar kendilerine inanılmayacağından, başlarının belaya gireceğinden, istismarcının tehdidinden, arkadaşları tarafından dışlanmaktan, homoseksüel olarak adlandırılacaklarından korktuklarından, istismarcıyı yaptıkları dışında sevip korumak istediklerinden, bu olayı nasıl anlatacaklarını bilmediklerinden ya da cinsel davranışların yanlış olduğunu bilmediklerinden, büyüklerle cinsel içerikli konuşmaktan utandıklarından,

gammaz olarak adlandırılmak istemediklerinden dolayı yaşadıkları istismarı saklama eğilimi gösterebilirler(Şuşoğlu, 2005, s.285-286).

Çocuk, istismarın derecesi artıp çocuğu korkutma boyutuna ulaşmışsa, çocuk cinsel istismardan korunma konusunda bilgi aldıysa, kendisine yapılan davranışın doğru bir davranış olmadığını fark ettiyse ve bunu da anlatması gerektiğini öğrendiyse uğradığı bu kötü muameleyi en yakın arkadaşına açma gereği duyacaktır. Bunların dışında ergenlik dönemine geldiğinde hamilelikten korktuğu durumda, istismarcının baskısından kurtulmak için, güvenebileceği ve kendisi ile ilgilenen bir yetişkinle karşılaştığında, fiziksel yakınmaları sonrası doktora gittiğinde, uğradığı istismarı söyleyebilmektedirler(Şuşoğlu, 2005, s.286).

Ekonomik İstismar

Ekonomik istismar ise çocuğun çalıştırılması, ihtiyaçlarının yeteri kadar karşılanamaması durumları ile karşımıza çıkmaktadır. Ancak yapılan tanımlara bakacak olursak; Kuşgözoğlu (2011), ekonomik istismarın çocuğun çalıştırılması anlamında, sadece sokakta çalıştırılması değil, evde de kardeşine bakması, ev işleri yapması anlamında çalıştırılması olarak tanımlamaktadır(s.4).

Ekonomik istismar, çocuğun gelişimini engelleyici ve haklarını da ihlal edici işlerde çalıştırılması ya da düşük ücretli iş gücü olarak çalıştırılması olarak tanımlanmaktadır(Güner vd., 2010, s.109).

2006 rakamlarına göre dünya üzerinde iki yüz on sekiz milyon çocuk işçi bulunmaktadır. Bunların yüz yirmi altı milyonu tehlikeli çalışma şartları altında çalıştırılmaktadır(Lombardo and Polonko, 2010, s.96). Devlet İstatistik Enstitüsü 1999 Çocuk Anketi sonuçlarına göre, ülkemizde 6-14 yaş grubunda bir milyon sekiz yüz bin çocuk çalıştırılmaktadır. Çocukların çalışma nedenleri, ülkemizin sosyal, ekonomik ve kültürel sorunları ile ilgili bulunmaktadır. Yoksulluk, köyden kente göç ve bunun sonucunda ortaya çıkan toplumsal ve ekonomik sorunlar gibi nedenlere bağlı olarak çocuğun ucuz iş gücü olarak çalıştırılması sorunu ortaya çıkmaktadır. Henüz gelişim çağındaki olan çocuklar, eğitim çağındaki bu haklarından yoksun kalmakta, ekonomik istismar ve sağlıksız çalışma şartları nedeniyle sağlık sorunları yaşayabilmektedirler(Bahar, Savaş ve Bahar, 2009, s.59).

İstismarcının Özellikleri ve İstismarın Önlenmesi

Polat'a (2006) göre, çocuğa istismarı uygulanan kişi yakın çevresinden biri olabileceği gibi yabancı birisi de olabilir. Yakın çevre dediğimizde, anne, baba, üvey anne, üvey baba, kardeş, akraba, öğretmen, komşu gibi kişilerdir. İstismarcı çocuğun bildiği çevrede yaşayan ya da toplumda saygınlık gören sevilen biri olabilir. Yetişkin kişilerle ilişki kurmakta zorlanmaktadır. İstismarcı başkalarının üzerinde güç gösterilerine ihtiyaç duyduğu için kurbanlarını çocuklardan seçmektedir. İstismarcı kendisine saygısı ve güveni olmayan, çekingen bir kişiliğe sahiptir. Her zaman zarar verme ve yaralama amacı taşımamaktadır ama genellikle çocuğa zarar verdiğini ve onu incittiğini de düşünmemektedir(Polat'tan aktaran Ovayolu, Uçan ve Serindağ, 2007, s.17).

Şuşoğlu(2005), eğitilmiş, kültürlü kişilerin cinsel istismarda bulunmaz algısının çok yanlış olduğunu, cinsel istek, dürtü durumlarının çok farklı bir boyut olduğunu ve eğitimin cinsel istismarı engelleyici bir boyut olarak algılanmaması gerektiğini belirtmektedir(s:298). Çevremizde görülen ya da duyulan olaylara bakıldığında eğitilmiş insanların da cinsel istismarcı olarak suçlu oldukları görülebilmektedir.

“Türkiye’de sivil toplum örgütlerinin yaptıkları çalışmaların verilerine göre ensest iddiası ile suçlananlar arasında en yüksek oranı öz babalar oluşturmaktadır. Verilere göre cinsel saldırıların %58’i baba, %17’si öz ağabey, %8’i amca-dayı, %6’sı üvey baba, %6’sı kuzen, %4’ü üvey ağabey tarafından gerçekleştirilmiştir”(Şuşoğlu, 2005, s. 5).

Türkiye’de sivil toplum örgütlerinin yaptığı çalışmalara göre cinsel taciz yapanların %40’ını ergenlik dönemi çocukları, %60’ını ise yetişkinlerin oluşturduğu, tacizcilerin %19’unun alkol, %13’ünün madde-ilaç kullandığı belirtilmektedir(Şuşoğlu, 2005, s.6).

Şuşoğlu(2005), çocuklara genellikle yabancılara karşı kendilerini korumalarının öğretildiği ancak aile içinden ya da tanıdıklara karşı kendilerini korumalarının öğretilmediğini bunun sonucunda da tanıdıkları tarafından istismara uğramanın daha fazla olduğu düşünüldüğünde çocukların istismar durumuna karşı korumasız bırakıldığını belirtmektedir(Şuşoğlu, 2005, s.298-296).

“Çocukların fiziksel, duygusal ve cinsel yönden örseleyici davranışlara maruz kalmaları bugün her toplumda yaygın olarak görülmekte olup fizik ve ruh sağlığı zedelenmiş yeni bir neslin yetişmesine yol açılmaktadır. Toplum sağlığı yönünden acil çözüm getirilmesi gereken bu konuda, aşağıdaki önlem ve öneriler gerçekleştirilebilir”(Bilir, Arı, Dönmez, Atik ve San, 1991, s:65):

- 1- Öncelikle fiziksel, duygusal örselenme ve ihmale yol açan durumların sıklığı ve niteliği saptanmalı ve çocuklarda ne tip fiziksel ve duygusal hasarlar yapıldığı iyi bir fizik muayene, röntgen filmleri ve diğer laboratuvar tetkikleri ile belirlenmelidir.
- 2- Fiziksel ve duygusal yönden zedelenen çocuklar ile ilgili detaylı bir öykü alınmalı, çocuğun anne ve babasının kişisel tutum ve davranışları, sosyal yaşam şartları incelenmelidir.
- 3- Çocuklarına fiziksel ya da duygusal yönden istismar ya da ihmal edici davranışta bulunan anne ve babaların tedavi ve eğitimleri sağlanmalıdır.
- 4- Ailenin tedavi ve eğitiminden hiçbir olumlu sonuç alınmadığı durumlarda, çocukların devlet koruması altına alınması sağlanmalıdır.
- 5- Çocukların fiziksel, duygusal ve cinsel yönden istismar edilmeleri ya da fiziksel ve duygusal olarak ihmal edilmelerini önlemek amacıyla, Sağlık ve Milli Eğitim Bakanlıkları ile Üniversitelerin ilgili birimlerinin işbirliği altında, çocukların beden ve ruh sağlığı yönünden daha iyi yetiştirilebilmeleri için başta anne, baba olmak üzere tüm toplum bireylerine yönelik bir eğitim programı hazırlanmalıdır. Çocukların sağlıklı yetiştirilmeleri, örseleyici ve ihmal edici davranışlardan korunmaları amacıyla hazırlanan bu programlar, bir kampanya hazırlanarak basın yayın organları ve kitle iletişim araçlarıyla topluma tekrar tekrar ulaştırılmalıdır.

Sangün, Turhan ve İnandı (2006), istismarın korunmasına yönelik üç tip koruma önlemlerinden bahsetmişlerdir. *Birincil koruma* daha çok şiddetin ortaya çıkışını önlemeye yönelik, *ikincil koruma* erken tanı ve tedaviye yönelik çalışmaları, *üçüncül koruma* ise şiddete maruz kalan kişileri korumaya yönelik çalışmaları içermektedir. Birincil korumada, şiddetin görülmemesi için yapılan çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalar, sağlık bakımı, aile planlaması, anne ve babalara çocuk eğitiminin verilmesi bunun yanında kreş, anaokulu gibi kurumların yaygınlaştırılması ve işsizlik, yoksullukla mücadeleler bu basamakta yer almaktadır. Buradaki amaç istismar olayları meydana gelmeden, ortamı düzenleme, hazırlama, önleme çalışmalarıdır. İkincil korumada ise istismara uğrayan çocukların gereken tedaviyi almaları ve teşhislerinin konmaları aşamalarını içermektedir. Erken tanı için sağlık çalışanlarının eğitimi ve bu konuya duyarlılıkları da sağlanmalıdır. Herhangi bir sebeple sağlık kuruluşuna gelen çocuklar istismar açısından da değerlendirilmelidir. Çocuk istismarı belirtilerini gören bir sağlık mensubu bunu yetkililere derhal bildirmelidir aksi takdirde bir yıla kadar hapis cezasına çarptırılma yaptırımı bulunmaktadır. Çocuk istismarı yasal olarak suç olduğundan dolayı kamu davası açılmayı gerektirmektedir. Yetişkin

istismarının tersine çocuk istismarının soruşturulmasında şikâyet aranmamaktadır. Üçüncül koruma ise dediğimiz gibi istismara maruz kalmış çocukların rehabilite edilip bir daha bu olaya maruz kalmamaları, önleyici ve zararın hafifletilebilmesi için olan çalışmaları kapsamaktadır. İstismara uğrayanlarla birlikte istismarı uygulayanların da rehabilite edilmesi gerekmektedir(s.156-157).

İstismar önceden engellenip, önlenirse sağlıklı, bilinçli nesiller yetiştirmek mümkün olabilir. Toplumsal sağlığın oluşturulabilmesi için istismarı önleyici çalışmaların yapılması önemlidir. Toplumdaki anomi ve kargaşaların sebebinin çoğunun da ruh sağlığı bozuk insanlardan olduğu unutulmamalıdır. Bunları önlemek, önüne geçebilmek için, istismarı önleyici çalışmalar çok gereklidir. Ailelerin bilinçlendirilmesi, çocukların da başkaları ile olacak sosyal ilişkileri ve başkalarına nasıl yaklaşmaları gerektiği konusunda bilinçlendirilmeleri yararlıdır. Eğer istismar meydana geldiyse çocuğu sağaltıcı çalışmaların yapılması ve onun bu travmayı en az hasarda atlattırması yerinde olur.

İhmal

İstismar ile birlikte ihmal konusu da karşımıza çıkmaktadır. “Çocuğa bakmakla yükümlü kişinin bu yükümlülüğünü yerine getirmemesi, beslenme, giyim, tıbbi, sosyal ve duygusal gereksinimler ya da yaşam koşulları için gerekli ilgiyi göstermeme gibi, çocuğu fiziksel ya da duygusal yönden ihmal etmesi şeklinde tanımlanmaktadır”(Topbaş, 2004, s:79). Topbaş(2004), ihmalin fiziksel ve cinsel istismara göre göreceli olduğundan dolayı tanısının zor olduğunu, istismar ve ihmali ayrına en önemli noktanın ihmalin pasif, istismarın ise aktif bir davranış şekli olduğunu belirtmektedir(s:79). Çocuğa bilinçli olarak zarar verildiği takdirde aktif, bilgisizlik, cahillik, imkânsızlık ya da umursamazlık gibi nedenlerle olursa da pasif çocuk ihmali söz konusu olmaktadır(Güner vd., 2010, s.109).

“Çocuğun terk edilmesi, gerektiğince beslenip giydirilmemesi, denetlenmemesi ve sağlık kontrollerinin yapılmaması fiziksel ihmale, sevilmemesi, ihtiyacı olan duygusal ilgi ve yakınlığın gösterilmemesi duygusal ihmale, cinsel sömürüye karşı yeterince korunmaması da cinsel ihmale örnek eylemsizlikler arasında sayılmaktadır”(Kozcu, 1991, s:385).

İhmal çocuk istismarı kadar görünür bir yara, iz bırakmadığı için istismar kadar dikkat çekmemekte ve ihbar edilmemektedir. İhmal de en az istismar kadar zararlı olmakta ve özellikle çocuğun erken beyin gelişimine istismardan daha çok zarar vermektedir(Zara, t.y, s:1).

Zara(t.y), ihmali fiziksel, eğitimsel ve duygusal olmak üzere üçe ayırmaktadır. Fiziksel İhmal; çocuğun temel tıbbi gereksinimlerinin karşılanmaması, çocuğun önlenabilir rahatsızlıklardan korunmaması, ciddi bir sağlık sorununda acil ve doğru tıbbi yardımın aranmaması, çocuğun, bakacak yetkin kişiler bulunmadan ve uzun süreler boyunca yalnız bırakılması, çocuğun gece geç saatlere kadar nerede olduğunun bilinmemesi ve umursanmaması, çocuğa düzenli ve besleyici öğünlerin, temiz ve yeterli giysinin sağlanmaması. Eğitimsel İhmal; çocuğun gelişimsel ve eğitimsel ihtiyaçlarının tutarlı olarak karşılanmamasıdır, çocuğun zorunlu yaşa gelmesine rağmen okula gönderilmemesi, 18 yaşın altında olmasına rağmen çalışmaya zorlanması, okula devamlılığının sağlanmaması, okula devam etmediği bilinmesine rağmen müdahalede bulunulmaması, eğitimin başarısı için gerekli ihtiyaçların karşılanmaması ve gerekli desteğin sağlanmaması. Duygusal İhmal; çocuğa yetersiz ilgi ve şefkat göstermek, çocuğun aile içi kötü muamele ve şiddete şahit olmasına izin vermek, alkol ve/veya uyuşturucu kullanmasına izin vermek, çocuğun suç işleme, aşırı saldırganlık gibi uyumsuz davranışlarına destek olmak veya izin vermek, çocuğun duygusal veya davranışsal probleminde gerek duyduğu profesyonel psikolojik desteği almasına engel olmak veya geciktirmektir(s:1).

Topbaş(2004), ihmalin özellikle büyüme geriliği olan, psiko-sosyal uyum güçlüğü çeken ve eğitim ihtiyaçları karşılanmayan çocuklarda akla gelmesi gereken bir durum olduğunu belirtmektedir(s:79).

İhmal, daha çok toplumsal ve ekonomik nedenlere bağlı olarak görülmektedir ve bu sebeple de toplumsal, ekonomik ve ekolojik nedenlerin yol açtığı, bilinçsizlik, eğitimsizlik ve yoksulluktan kaynaklanan bir durum olduğu düşünülmektedir(Kozcu, 1991, s:385).

Ergenlik Dönemi

Sayar (2012), ergenlik dönemini çocuğun yetişkinliğe adımını attığı bir geçiş dönemi olduğu dinamik bir süreç olarak tanımlamaktadır. Ona göre, sağlıklı bir geçiş için de biyopsikososyal birçok değişimle ve bu değişimlerin beraberinde getirdiği birçok sorun ile de baş edebilmelidir. Sayar, bu dönemde ergenin bir yandan bedeninde meydana gelen değişikliklere uyum sağlama çabasında olduğunu bir yandan da kimlik arayışı içerisinde olduğunu belirtmektedir. Bunların yanında da ergenin sosyal çevresinde sosyal ilişkilerinde de değişiklikler meydana gelmektedir(s.122-123). Kulaksızozoğlu(2011), ergenliğin,

çocukluk dönemi ile yetişkinlik dönemi arasında kalan bir ara dönem olduğunu ve bu dönemde insanda bedence, boyca büyümenin, hormonal, cinsel, sosyal, duygusal, kişisel ve zihinsel değişme ve gelişmelerin olduğu, buluş olarak adlandırılan ergenliğe geçiş evresi ile başlayıp bedence büyümenin sona ermesi ile bittiği düşünülen bir evre olduğunu belirtmektedir(s.32-34).

Buluğa erme, çocukluk döneminden ergenliğe geçiştir. Değişik ırklara mensup olan çocukların, farklı iklim ve farklı beslenme koşullarında yetişen çocukların bu döneme girmeleri de farklı zamanlarda olabilmektedir. Boy artış hızının en fazla olduğu yaş kızlar için 11-12 iken erkekler için ise 13-15 yaş olarak karşımıza çıkmaktadır(Neyzi ve Alp'ten aktaran Kulaksızoğlu, 2011, s.17). Başlangıç yaşı kızlar için ortalama 11-13 yaş olarak, erkekler için ise 13-15 yaş olarak kabul edilmektedir. Gencin vücudunda, boyu ve yapısını değiştiren hızlı değişiklikler meydana gelmektedir. Her iki cinsiyet için fiziksel ve hormonal yönden cinsel gelişim tamamlanmaktadır. Kızlar erkeklere oranla iki yıl kadar önce ergenliğe girerler ve cinsel olgunluğa yine erkeklere oranla daha kısa sürede ulaşmaktadırlar. Bu dönem gelişim ve değişim açısından hızlı ve sürekli devam eden bir dönemdir. Bu dönemde genç, anne, babası ve çevresindeki diğer yetişkin kişiler tarafından ne tam bir çocuk ne de tam bir yetişkin olarak algılanmaktadırlar. Genç ve ebeveynleri arasında, gencin neler yapıp neler yapamayacağı konusunda birbirinden farklı fikirler ileri sürülmektedir. Ergenlik dönemi, fırtınalı geçen, ergenin sorunlar ve çatışmalar yaşadığı bir dönem olarak bilinmektedir. Ergenin yaşadığı çatışmalar ve sorunlar farklı sebeplere bağlı olarak ortaya çıkmakla birlikte bunların ergenlik döneminde meydana gelen bedensel, cinsel, duygusal, sosyal, kişisel gelişmelerin gençte yarattığı farklılaşma ile ortaya çıktığı belirtilmektedir(Kulaksızoğlu, 2011, s.17-18).

Ergenin vücudunda meydana gelen değişiklikler büyüme ve üreme hormonunun artması ve bunların cinsel organların oluşmasında ve diğer cinsiyet özelliklerinin oluşmasında etken olmalarıdır. Her ergen aynı anda bu sürece girmez. Ergenlerin ergenlik sürecine girme dönemlerinin değişkenliği, genetik ve çevresel faktörlere bağlıdır. Çevresel faktör dediğimizde bunlardan bazıları, ergenin kalori alımı, sağlığı, yaşadığı stres miktarı ve ailesi ile de yaşadığı çatışmalar yani ailesi ile olan iletişim şeklidir(Sayar, 2012, s.123). Ergenlik döneminde bulunan genç, bir yandan kimlik arayışı içerisinde olup kimliğini oturtmaya çalışmakta diğer yandan da ahlak sistemini oluşturmaya çalışmaktadır. Başkalarına karşı sorumluluklarını ve kendi kişisel haklarını nasıl dengeleyeceği, ahlaksızlığın çok fazla olduğu bir dünyada nasıl ahlaklı davranabileceğini sorgulamaya başlamaktadır. Bu

dönemde ergen kişilik gelişimini, yetenekleri, sosyal ilişkileri ve doğumundan itibaren oluşan kişilik özelliklerinin birleşmesi ile oluşturmaya çalışır(Sayar, 2012, s.123-124).

Ergenlik dönemi kişilik ve benlik algısının gelişimi açısından kritik dönemdir. Bu sebeple bu dönemde yaşanan herhangi bir olumsuz deneyim çocuğun gelişimini de etkileyecektir.

Benlik Kavramı

Tutar, Altınöz ve Çakıroğlu(2009), benlik kavramının bireyin kendisi hakkındaki düşüncelerini belirleyen temel ögesi olduğunu belirtmişlerdir. Bireyin kimliği, kendilik değeri, fiziksel ve düşünsel yetenekleri, sınırları, inançları, değer yargıları, amaçları, istekleri gibi kendisi hakkındaki algıların tamamı olarak adlandırılmaktadır. “Benlik”, kişisel bütünlüğün merkezidir ve kişinin kendisini tanıması için öncelikle kendisini fark etmesi gerekmektedir. Bireyin kendisini fark etmesi sonucu “ben” veya “kendim” diyerek algıladığı durumdur(s:492).

Lawrence(1988), benlik tanımı için, “kişinin ve fiziksel özelliklerinin toplamı ve kişinin sahip olduğu bütün bu özelliklere ilişkin kendini değerlendirmesi; bir bakıma kendilik farkındalığı” şeklinde açıklama yapmaktadır(Lawrence’ten aktaran Sarıçam, 2013, s: 224).

Benlik, Carl Rogers’ın kişilik kuramının temel kavramıdır. Rogers, benlik için ben’i tanımlayan bütün fikir, algı ve değerlerden ibaret olduğu şeklinde tanımlamıştır. Benlik, ona göre, ben kimim? ve ne yapabilirim? gibi farkında olmaları kapsamaktadır. Bu algılanan benlik ise kişinin hem dünyayı hem de kendi davranışını algılamayı kapsamaktadır(Atkinson, Atkinson, Smith, Bem ve Hoeksema, 2006, s.477).

Benlik kavramı ergenlik döneminde kişiliğin oluşmaya başlaması ile ergenin düşüncelerini meşgul etmeye başlamaktadır. Ergen kim olduğunun, ne yapabileceğinin, ne yapamayabileceğinin, sınırlarının farkına varmaya başlar ve artık bu dönemde bir fikre sahip olur. Bu sebeple bu dönemin sağlıklı geçirilmesi sağlıklı bir benlik algısı oluşması açısından oldukça önemlidir.

Bender (2012), iki tür benlik türünden söz etmektedir. Bunlar global benlik ve ikincil benliktir. Ona göre, global benlik ve ikincil benlik türü birbirine karıştırılmamalıdır. Global benlik dediğimiz, birinci tür benlik kavramıdır ve genel olarak kendimiz hakkındaki algılarımızdır. Diğer ise ikinci tür benlik kavramı olarak adlandırılıp özel durumda kendini algılamadır(s.110-111).

Benlik saygımız, yaşamımızda edindiğimiz deneyimlere, yaşantılara, bizim için değerli olduğunu düşündüğümüz insanların bizim üzerimizdeki etkilerine oldukça bağlıdır. Kafamızda canlandırdığımız, olmak istediğimiz ya da olması gerektiğini düşündüğümüz ideal olarak adlandırdığımız ideal benliğimizi de etkilemektedir. Hissedilen ben ile olmasını istediğimiz ideal ben arasındaki fark ise benlik saygısının düzeyinin ne derecede olduğunu göstermektedir(Plummer, 2011, s.20).

“Dünyaya gelen bebeğin geçmişi, kendini elleyip kollama deneyimi ve değerini ölçecek bir ölçeği yoktur. Çevresindekilerin deneyimlerine ve onların insan olarak ona verdikleri değere güvenmek zorundadır”(Satir'den aktaran Plummer, 2011, s.21).

Sağlıklı Benlik Saygısının Temel Öğeleri ve Benlikle İlgili Kavramlar

Plummer(2011), “toplumsal ve duygusal mutluluğun temelini yedi ögeye dayandığını ve bu öğeler ile sağlıklı bir benlik saygısına ulaşılabilirliğini belirtmektedir. Ona göre, çocuk büyürken bu maddelerden bazıları biraz daha öne çıkabilir ancak bu öğelerin hepsine belli oranlarda ihtiyaç duyulmaktadır. Bu öğeler şu şekildedir”(s.24-26):

1.Kendini Tanıma

“Ben” kimim ve toplumdaki yerim neresi sorularına yanıt arama. İçeriği şöyledir:

Farklılıkların ve benzerliklerin farkında olma-örneklenirse, görünüm ve kişilik olarak başkalarından farkım ne? Başkalarıyla ortak bir ilgi alanı nasıl oluşturabilirim?

Kişiliğin çok yönlü olduğu ve içinde bulunulan duruma göre farklı davranıldığı konusunda bilgilenme.

Kişisel değerlerimi geliştirme ve koruma.

Kişisel hikâyemi algılama.

2. Kendisi ve Ötekiler

İlişkinin çekişmeli ve keyifli yönlerini anlama: başkalarıyla işbirliği yapma, olaylara bir başkasının görüş açısından bakma, başkalarının görüşlerine karşı saygılı ve hoşgörülü olmayı öğrenme.

Aile ve kültürel hikayemi geliştirme ve ilişkilerdeki doğal dayanışmanın farkında olurken ayrı bir birey olarak kendi kimliğimi geliştirme ve koruma.

Duygularımı tanıma ve onları ifade etme yollarını bilme. Sağlıklı benlik saygısı için, düş kırıklığına katlanabilme ve duygularımın altında ezilmemek için duygusal esnekliğimi geliştirme. Duygularımı bastırma, yok sayma ya da yakışıksız davranma yerine onları nasıl dile getireceğimi öğrenme. Aynı biçimde, başkalarının duygularını da tanıma ve kendiminkilerden ayırt edebilme.

3. Kendini Kabul Etme

Gücümün ne olduğunu bilme, zorluk çektiğim alanları tanıma. Bunu yapabilmek için hata yapmanın doğal olduğunu ve bazen doğruların bu yolla öğrenileceğini de kabul etme.

Fiziksel görünüşümden rahatsız olmamayı öğrenme.

4. Kişisel Yeterlilik

Ruhsal ve bedensel sağlımı koruma, hayatın çoğu zaman zor olduğunu ama kendime bir yol bulmak için yapacak çok fazla şey bulabileceğimi anlama.

Hareketlerimi, duygu ve düşüncelerimi gelişimin gerçekçi değerdendirilmesine göre düzenleme. Yaşamımı kendim yönetebileceğime ve karşılaştığım zorluklarla baş edebileceğime inanma.

Başkalarının benimle ilgili değerdendirmelerini ve görüşlerini daha az önemseme.

5. Kendini İfade Etme

Birbirimizle nasıl iletişim kurduğumuzu anlama. Başkalarını daha iyi anlamak ve kendimi tam ve uygun biçimde ifade edebilmek için sözcükleri olduğu kadar ‘işaretleri okumayı’ da öğrenme.

Kendimi ifade ederken yaratıcı olma, kim olduğumu ifade edecek farklı ve benzeri olmayan yolları seçme.

6. Özgüvenli Olma

Davranış, görüş ve düşüncelerimin değeri ve bunları dile getirme hakkımın olduğunu bilme.

Sorun çözme konusunda farklı yöntemler deneyebilecek daha çok bilgi ve beceri sahibi olma. Gerektiğinde taktik değıştirebilme.

Seçimler yapabilme ve zorlukları kabul edebilme.

Beklenilmeyen durumlarla baş edebilmek için yeteri kadar sağlam olma.

7. Kendinin Farkında Olma

Kendinin farkında olma, yani öz bilinç, kendini değerdendirmenin temelidir.

Geçmiş ve gelecekle ilgili olumsuzlukları içinde biriktirmek yerine tüm dikkatimi şimdiye ve burada olmaya verebilme.

Ortaya çıktığında tanıyabilmem için duygularımı ve bedenimi dinlemeyi öğrenme.

Duygusal, zihinsel ve fiziksel değışikliklerin yaşamımın doğal bir parçası olduğunun ve değışimin biçimine kendimin karar vereceğimin farkında olma.

Ergenlerin riskli davranışları arasında alkol, madde kullanımı, kendini yaralama, güvenli olmayan cinsel pratiklerin bulunduğunu belirtmektedir. Madde kullanımı ve riskli cinsel davranışlar, benlik kavramı, kaygı ve depresyon gibi kişilik değışkenleri ile aynı doğrultuda düşünülmemelidir fakat bu kişilik özelliklerindeki kanıtlanmış eksiklikler ile riskli davranışlara yönelme arasında bağlantı bulunmaktadır. (Bender, 2012, s.118).

“Sosyal psikoloji literatüründe kişinin, başkaları tarafından nasıl algılandığını kontrol etme süreci benlik sunumu (self-presentation) terimi ile ifade edilmektedir.”(Leary’den aktaran Araz, 2005, s.16).

Hepimiz insanlarla çevrili bir dünyada yaşamaktayız ve bu insanların bazılarıyla yakın ilişkiler kurarken bazılarıyla mesafeli ilişkiler kurmaktayız. Bu ilişkiyi yönlendiren ise o insanlar hakkındaki düşüncelerimiz, tutumlarımız, değerdendirmelerimizdir. Değerdendirme, düşünce ve duygularımız üzerinde etkisi olan ise o kişilerle ilgili olan algılarımızdır. Bizim nasıl ki başkaları üzerinde bu şekilde algılarımız, tutumlarımız varsa

başkalarının da bizim hakkımızda olan algı, düşünce, tutumları, değerlendirmeleri vardır. Bu durumda onların bizimle olan ilişkilerini biçimlendirmektedir. Bu süreçler ise bizim hayatta kalabilmemiz açısından önemlidir. Bu durumlar da benlik sunumu şeklinde ifade edilmektedir.

Sağlıklı bir benlik kavramı ve benlik saygısı olan ergenlerin, sosyal uyum, okul başarısı ve akran ilişkilerinin daha iyi olduğu görülmektedir(Santrock, 2012, s.158).

Ergenlikte Akran İlişkileri ve Akran Zorbalığı

Ergenlerin hayatında akran ilişkileri oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Ergenlerin ailelerinden çok akranlarıyla geçirdiği vakit iki kat fazladır. Akran etkisi olumlu ya da olumsuz yönde olabilir. İyi akran ilişkileri, ergenlerin sağlıklı bir sosyal gelişimi için önemlidir. Sosyal soyutlanma ise ergenlerin akademik bozukluklar ve uyumsuzluk problemleri gibi sıkıntılar yaşamasına sebep olmaktadır(Santrock, 2012, s.296-297).

Ergenlerin arkadaş ve akranları arasında sevilme ve kabul görmeye karşı oldukça güçlü ihtiyaçları bulunmaktadır. Kabul gördüklerinde bu durum onlarda hoş duygular uyandırırken dışlandıklarında ve küçük düşürüldüklerinde ise kaygı ve stres yaşatmaktadır. Akranları arasında dışlanan ergen yalnızlık ve düşmanca duygular yaşamaktadır. Böyle bir reddedilme ve ihmal ergenin daha sonraki ruh sağlığı ile oldukça ilişkilidir. (Santrock, 2012, s.296-298).

Akran grupları, ergenin kendini tanımasına ayna tutarak yardımcı olmaktadır. Ergenler neleri daha iyi yapıp yapamayacaklarını ailelerinden, kardeşlerinden ziyade akranlarından öğrenmektedirler. Gençler, okul, sosyal kulüpler, mahalle gibi ortamlarda bir araya gelerek etkileşimde bulunmaktadır ancak bu ortamlar kültürden kültüre farklılık göstermektedir(Santrock, 2012, s.296).

Spriggs vd (2007), ergenlik dönemindeki çocukların, aileden çok akranları ile vakit geçirdiklerini ve onlarla ortak hareket etme ve ortak seçim yapma eğiliminde olduklarını belirtmektedirler. Onlara göre akranlar gelişimi desteklemelerinin yanında diğer taraftan da şiddet, saldırganlık, zorbalık ile ilişkilendirilmişlerdir. Onlara göre, zorba davranışlarda kurban durumunda olan ergenin arkadaş grubu daha azdır ve arkadaşları tarafından dışlanmışlardır, zorba durumundakiler ise arkadaş grupları tarafından daha az dışlanmaktadır(Spriggs vd'den aktaran Totan ve Yöndem, 2007, s.56). Popüler olan

çocuklar sıklıkla arkadaşları tarafından sevilen ve en iyi arkadaş olarak adlandırılan çocuklardır. Reddedilen, dışlanan çocuklar ise arkadaşları olmayan ve çevre tarafından da hoşlanılmayan, yalnızlığa terk edilmiş çocuklardır. Sağlıklı bir sosyal gelişim ve benlik için akran ilişkilerinin önemi yüksektir(Santrock, 2012, s.326).

Zorba davranış, akran zorbalığı çocukların maruz kaldığı ya da bizzat uygulayıcısı olduğu davranışlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle ergenlik döneminde arkadaş ve arkadaş ilişkilerinin önem kazandığı ve yoğun olduğu dönemde oldukça sık görülebilmektedir. Alikeşifoğlu ve Ercan (2007), zorbalığın bir saldırganlık çeşidi olduğunu ve güç dengesizliği olan kişilerde bunun daha fazla görüldüğünü belirtmektedirler. Onlara göre, bu davranış da bir istismar çeşididir çünkü çocuğa zarar verme ve bunu tekrar etme eğilimi bulunan bir davranıştır(s.20).

Zorbalık doğrudan ve dolaylı şekilde sözel ya da farklı şekillerde gerçekleşmektedir. Zorbalığın sözel olarak görülen tipinde doğrudan yapılan zorbalık, ad takma, alay etme, kızdırma, eziyet etme iken, dolaylı olarak yapılan zorbalık, dedikodu çıkarma olarak belirtilmektedir. Zorbalığın fiziksel olarak görülen tipinde doğrudan yapılan zorbalık, itmek, tekmelemek, eşyalarını çalmak ya da zarar vermek iken dolaylı olarak yapılan zorbalık, kendi amacı için bir arkadaşını başkasına(larına) sataşmak üzere kışkırtmak olarak belirtilmektedir. Fiziksel ve sözel olmayan zorbalık tipinde doğrudan yapılan zorbalık, tehdit etmek ve müstehcen hareketler yapmak iken dolaylı olarak yapılan zorbalık, bir gruptan birini(lerini) dışlamak, arkadaşlıkları yönlendirmek, e-posta ile tehdit etmek olarak belirtilmektedir(Alikeşifoğlu ve Ercan, 2007, s.32)

Akranlarına karşı zorba davranışlarda bulunan öğrenciler, okulda, arkadaşları arasında bu davranışlarının kendilerini popüler yapacağı, kavganın problem çözmede en etkili yöntem olduğu ve kurbanlarının maruz kaldıkları davranışı hak ettiği inancına sahiptirler. Bu şekilde saldırgan davranışa karşı olumlu bir tutuma sahiptirler(Cole'dan aktaran Genç, 2007, s.10).

Sayar (2012), ergenlerin arkadaş ortamlarında kabul görmelerinin, dışlanmamalarının sosyal gelişimleri açısından oldukça önemli olduğunu belirtmektedir. Popüler ergenler genel olarak becerikli, zeki, esprili ve arkadaş canlısı olurlar. Dışlanan ergenler ise çekingen, saldırgan olma eğilimindedirler ve psikolojik sorunlar açısından da risk altında bulunabilirler ve düşük akademik başarılar, davranış sorunları ve depresyon ile de

kendilerini gösterebilirler(s.124-125). Benlik saygısı düşük olan, belirsiz olan ergenler akran baskısına daha çok maruz kalmaktadırlar(Santrock, 2012, s.296).

Zorbalıkla ilgili yapılmış çalışmalara bakıldığında hem dünyada hem ülkemizde oldukça yaygın olarak görüldüğünü göstermektedir. ABD’de ilkököl düzeyinde ortalama her üç öğrenciden ikisi zorba davranışların mağduru olmaktadır. Dördüncü ve sekizinci sınıf aralığında okuyan öğrencilerin de yüzde yirmi sekizi zorbalık yüzünden akademik başarısızlık yaşamaktadırlar. Kanada’da ilkököl düzeyinde olan öğrencilerin yüzde kırk dokuzu zorba davranışların kurbanı olmaktadır. Ülkemizde ise Pişkin(2002)’in yapmış olduğu çalışmaya göre, her üç ilkököl öğrencisinden birinin zorbalığın mağduru ve kurbanı olduğu bulunmuştur(Genç, 2007, s.17-18). Kapıcı(2004), ilköğretim 4. ve 5. sınıfa devam eden öğrencilerden %40’ının en azından bir kere sözel, fiziksel, duygusal, cinsel akran zorbalığı ile karşılaştığını belirtmektedir. Uludağlı ve Uçanok(2004), yaptıkları çalışmadaki çalışma grubunun yaklaşık yarısının son bir yıl içinde en az bir kez kavgada bulunduğunu, öğrencilerin % 9,3’ünün kurban, % 7,6’sının zorba ve % 6,4’ünün zorba/kurban olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Arslan(2007) 15–17 yaş arasındaki çocuklarda akran zorbalığına görülme oranının % 17 olduğunu saptamıştır(Arslan ve Savaşer, 2009, s. 222).

Olweus(2005), ilköğretime ve ortaöğretime devam eden öğrencilerin %7’sinin sürekli olarak diğer öğrencilere zorbalık yaptığını belirtmektedir. Zorbalığı kullanan bu zorba ergenler, öğretmenlerine, akranlarına ve ailesine karşı şiddet kullanmaya aşırı tutumu olan, diğer öğrenciler üzerinde egemenlik, üstünlük kurma ihtiyacı duyan, davranışının sonunu düşünmeden hareket eden, zorbalık yaptığı kişilere karşı empati kurmada yetersiz kalan, yaptıkları davranışlarının da diğer kişilerce olumlu algılandığını varsayan bireylerdir(Olweus’tan aktaran Totan, 2008, s.34).

Okul çağında bulunan çocuk ve ergenlerin yaklaşık %7 ile %10’u tekrarlı olarak kurban olmaktadır. Kurban olan ergenler, diğer öğrencilere oranla daha kaygılı, çekimser, hassas, güvensiz ve sessiz bireylerdir. Kurban ergenler, yalnızdırlar, hiç arkadaşları yoktur ve zorba ergenlerin zorbaca davranışlarına ağlayarak karşılık vermektedirler. Zorbalık karşısında suçu kendilerinde arama olasılıkları yüksektir. Kendileri mağdur oldukları için şiddete ve şiddeti kullanmaya karşı olumsuz bir tutum içindedirler(Olweus’tan aktaran Totan, 2008, s.25-26).

Zorbalığa maruz kalan çocuk, birçok belirti gösterebilmektedir. Bunlardan birkaçı, çocuğun evden okula ya da okuldan eve gelirken korkması, okul-ev arasındaki yolu değiştirmesi, okula ebeveyni ile gitmek istemesi ya da okula gitmemek için bahaneler söylemesi, okuldan geldiğinde giysileri, kitaplarının hasar görmüş olması, ailesine karşı hırçın davranması, zorbaya vermek için ailesinden sürekli para istiyor olması örnek verilebilir. Zorbalığa maruz kalan çocuk, içine kapanabilir, kekeleyerek konuşabilir, özgüvenini yitirebilir, kaygılı davranışlar sergileyebilir, iştahında azalma görülebilir, uykusunda ağlayabilir ve kâbus görebilir(Çınkır ve Kepenekçi, 2003, s:239-240).

Arkadaş grupları arasında olmanın ergen için oldukça önemli olmasından dolayı ergenin arkadaşları arasında sosyal kabul görebilmek adına riskler alabildiği bir dönem olarak görülmektedir. Bu açıdan akran zorbalığı ya da diğer bir deyişle akran kabadayılığı ergenlik döneminde ergenlerin karşılaşabilecekleri bir durum olmaktadır. Ergen, akran gruplarında kabul görebilmek için saldırgan, şiddet içeren eylemlerde bulunabilmektedir.

İstismar ve ihmale maruz kalan, hayatında bu süreçleri yaşayan çocukların benlik algıları da bundan etkilenmektedir. İstismara ve ihmale maruz kalan çocukların psikolojik rahatsızlıkları ortaya çıkmaktadır. İşte bu süreçlerle birlikte çocuk kendisini yetersiz, değersiz hissederek düşük bir benlik saygısına sahip olmaktadır. Bu durum da ergenin hem kendisine hem de dünyaya bakış açısını değiştirecektir. Sağlıklı bir sosyal ilişki ve sosyal gelişim geçiren çocuğun ise benlik saygısı da bir o kadar yüksek olacaktır. Kişinin yetişkinliğini de etkileyecek olan bu benlik algısı sürecinin sağlıklı geçirilmesi son derece önemlidir ve bu benlik çocuğun yaşadığı, geçirdiği yaşantılardan da oldukça etkilenmektedir. Özellikle benlik gelişimi açısından kritik dönem olarak belirtilen ergenlik döneminde sağlıklı ilişkiler geçirilmesi ve ergenin sağlıklı bir bakış açısına sahip olabilmesi oldukça önemlidir. Çünkü ergenlik döneminde oluşturulan sağlam benlik algısı ve kişilik gelişimi ergenin yetişkin döneminin temelini oluşturacaktır. Bu sebeple ergenlik döneminde istismara uğrama durumları ve bunun benlik algısı ve zorbalık arasındaki ilişkinin bilinmesi oldukça önemli görülmektedir. Bu durumlar arası ilişkilerin ortaya konması erken tanı ve tedavilerin uygulanarak ergenlerin daha sağlıklı bir kişilik geliştirmesi açısından önemlidir. Böylece hem istismar durumlarının önüne geçilebilecek hem de yetişkinlik döneminin daha sağlıklı bir kişilikle sürdürülmesi sağlanmış olacaktır. Bu açıdan bu çalışmanın ana problemi; *“12-15 yaş arası ergenlerde istismar ve ihmal ile akran zorbalığı ve benlik algısı arasında ilişki var mıdır?”* şeklindedir. Bu temel problem sonuçlandığında istismara uğrama ya da maruz kalma ile benlik algısı ve zorba

davranışların uygulayıcı olma ile zorba davranışların kurbanı olma arasındaki ilişkileri görülebilecektir. Böylece istismarı erken tanı ve tedavi için çalışmaların önemi kavranarak bilinçlendirme çalışmaları ve konu üzerine gereken çalışmalar yapılabilir.

Çalışmanın Önemi

12-15 yaş arası çocuklar gelişim dönemi itibariyle ergenlik döneminde olduğundan dolayı bu dönem özellikleri sebebiyle istismar, ihmal ve zorba davranışlara maruz kalma ihtimalleri daha yüksek görülmektedir.

Ergenlik dönemi çocukların kimliklerini gözden geçirdiği ve son kimliklerine son şeklini verdiği bir dönemdir. Bu dönemde çocuk artık kimliğini oluşturmayı tamamlayacak ve bu kimlik de kalıcı bir şekilde tüm ömründe devam edecektir.

İstismar ve ihmal konusunda yapılmış çalışmalara bakıldığında 12-15 yaş arası gençlerin istismar ve ihmale uğrama ve istismar ve ihmalin uygulayıcısı olma olasılıklarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sebeple bu yaş aralığı çocuklar için risk faktörü olarak görülmektedir. Ergenlik döneminin belirgin özelliği olan akran ilişkilerinin sıklaşması ve önem kazanması ile akranlar arası zorba davranışlar için de bu yaş aralığı risk olarak görülmektedir.

Bu alanda yapılmış çalışmalar olmakla birlikte yeterli olmamaktadır. Daha önce yapılmış çalışmaların istismarın tek boyutu ya da bir iki boyutu arasında olduğu görülmektedir. Bu çalışma istismarın farklı boyutları ile istismarın benlik algısı ve akran zorbalığı arasındaki ilişkiyi değerlendirmesi açısından önemlidir. Alandaki eksikliği kapatacaktır ve alana katkı sağlayacaktır. Bu çalışmanın bulguları, verileri neticesinde bu tür riskli yaşantılardan geçen çocukların kendini koruması, stresle başa çıkma, sosyal ilişki, olumlu benlik imajı geliştirme gibi konularda alacakları yardım konularında destek sağlayacaktır. Okullarda yapılacak önleme çalışmalarının planlanması ve öğretmenlerin konu hakkında bilgilendirilmesinde yararlı veriler sağlayacaktır.

Çalışmanın Amacı

Araştırmanın genel amacı; 12-15 yaş arası ergenlerde istismar ve ihmal ile akran zorbalığı ve benlik algısı arasındaki ilişkiyi saptamaktır.

Yapılan çalışmalara bakıldığında özellikle 12-15 yaş arasındaki gençlerin istismar ve ihmal mağduru olma ve bunların uygulayıcısı olma olasılıklarının daha fazla olduğu görülmektedir. Bu yaş aralığının benlik gelişimi açısından önemli bir dönem olduğu ve bireyin bu dönemde yaşadığı olumlu ve olumsuz yaşantıların hayatının geri kalanında da etkili olduğu bilinmektedir. Ergenlik dönemi bireyin ailesinden çok arkadaşlarıyla vakit geçirdiği ve riskli davranışlarla daha çok karşılaşma ihtimalinin olduğu bir dönemdir. Bu sebeple bu dönemde karşımıza çıkan önemli bir problem akran zorbalığıdır. Çalışma bu anlamda istismar ve ihmale maruz kalan ergenlerin benlik algılarının nasıl olduğunu, akran zorbalığının mağduru mu yoksa uygulayıcısı mı olduğunu ortaya koyma amacındadır. Çalışmanın konu alanı belirlendiğinde henüz bu tarzda, benlik algısı, zorba davranışlar ve istismar ile ihmal kapsayan kapsamlı bir çalışma yapılmamıştı. Yapılan çalışmalar genellikle istismarın birkaç boyutunu ele alan çalışmalardır. Özellikle bu boşluğun doldurulması çalışmanın amaçları arasındadır.

Çalışmanın Araştırma Soruları

Çalışmanın ana problemine “12-15 yaş arası ergenlerde istismar ve ihmal ile akran zorbalığı ve benlik algısı arasında ilişki var mıdır?” bağlı olarak oluşturulmuş alt problemler ve cevap aranmış olan araştırma soruları şu şekildedir:

1. 12-15 yaş arası öğrencilerin demografik özellikleri nasıldır?
2. 12-15 yaş arası öğrencilerin demografik özellikleri (cinsiyet-yaş-sınıf-okul kademesi) ile istismara uğrama ve ihmalleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
3. 12-15 yaş arası öğrencilerin demografik özellikleri (cinsiyet-yaş-sınıf-okul kademesi) ile zorba davranışların kurbanı olma ve zorba davranışlarda bulunmaları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
4. 12-15 yaş arası öğrencilerin demografik özellikleri (cinsiyet-yaş-sınıf-okul kademesi) ile benlik algıları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
5. 12-15 yaş arası öğrencilerin anne baba özellikleri(öz olma-beraber yaşama-sağ olma-eğitim durumları-aylık gelir) ile istismara uğrama ve ihmalleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
6. 12-15 yaş arası öğrencilerin anne baba özellikleri(öz olma-beraber yaşama-sağ olma-eğitim durumları-aylık gelir) ile zorba davranışların kurbanı olma ve zorba davranışlarda bulunmaları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

7. 12-15 yaş arası öğrencilerin anne baba özellikleri(öz olma-beraber yaşama-sağ olma-eğitim durumları-aylık gelir) ile benlik algıları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
8. 12-15 yaş arası öğrencilerin kardeş sayısı ile istismara uğrama ve ihmalleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
9. 12-15 yaş arası öğrencilerin kardeş sayısı ile zorba davranışların kurbanı olma ve zorba davranışlarda bulunmaları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
10. 12-15 yaş arası öğrencilerin kardeş sayısı ile benlik algıları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
11. İstismar ve ihmale maruz kalmayla ergenlerin zorba davranışların kurbanı olmaları arasındaki ilişki nasıldır?
12. İstismar ve ihmale maruz kalmayla ergenlerin zorba davranışlarda bulunma durumları arasındaki ilişki nasıldır?
13. İstismara ve ihmale maruz kalmayla ergenlerin benlik algıları arasındaki ilişki nasıldır?

Çalışmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma;

1. Araştırma bulguları öğrencilerin görüşlerini belirlemek üzere geliştirilen anket formlarından elde edilen nicel ve nitel veriler ile,
2. 2013-2014 Eğitim Öğretim Yılı Artvin İli Şavşat İlçesi'nde bulunan ve uygulama imkanı dâhilinde bulunan ortaokul ve liseler ile,
3. 2013-2014 Eğitim Öğretim Yılı Artvin İli Şavşat İlçesi'nde bulunan ve uygulama imkânı dâhilinde bulunan ortaokul ve liselerde okuyan öğrenciler ile,
4. Katılımcıların “Çocuk İstismarı Tarama Anketi”, Zorba Davranışlar Anketi” ve “Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği”nden aldıkları puanlarla sınırlıdır.

Çalışmanın Varsayımları

Araştırmaya katılan öğrencilerin uygulanan ölçeklere gerçek yaşamlarını yansıtacak şekilde cevap verdikleri,

Bu araştırmada; Çocuk İstismarı Tarama Anketinin(ÇİTA), geçerlilik ve güvenilirlik bakımından çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin istismar boyutlarını ölçebilecek düzeyde olduğu,

Zorba Davranışlar Anketinin, geçerlilik ve güvenilirlik bakımından çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin zorba ve mağdur olma düzeylerini ölçebilecek düzeyde olduğu;

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin, geçerlilik ve güvenilirlik bakımından çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin benlik saygısı düzeylerini ölçebilecek düzeyde olduğu varsayılmaktadır.

Tanımlar

Ergenlik: Ergenlik dönemini çocuğun yetişkinliğe adımını attığı bir geçiş dönemi olduğu dinamik bir süreç olarak tanımlamaktadır(Sayar, 2012, s.122).

İstismar: Çocuğa bakıp gözetmekten ve yetiştirmekten sorumlu olan anne babalar başta olmak üzere çocuğun yakınındaki kişiler tarafından ihtiyaçlarının yeterince karşılanmaması, geçimlerinin desteklenmemesi ya da bunların yanında çocuğun fiziksel ya da psikolojik gelişimlerine zarar verici eylemlerde bulunulmasıdır(Kuşgözoğlu, 2011, s.4).

İhmal: Çocuğun beslenme, barınma, giyim, hijyen, oyun, eğitim, güvenlik, sağlık hizmetlerini sağlama da bunların yerine getirilmemesi veya reddedilmesidir(Güner vd., 2010, s.109).

Benlik: Bireyin kendisi hakkındaki düşüncelerini belirleyen temel ögesidir. Benlik, bireyin kimliği, kendilik değeri, fiziksel ve düşünsel yetenekleri, sınırları, inançları, değeri yargıları, amaçları, istekleri gibi kendisi hakkındaki algıların tamamıdır(Tutar vd, 2009, s:492).

Akran Zorbalığı: Bir saldırganlık çeşidi olup güç dengesizliği olan kişilerde daha fazla görölmektedir(Alikaşıfoğlu ve Ercan, 2007, s.20).

Fiziksel İstismar: Yetişkin bir bireyin kontrol sağlama, cezalandırma ya da öfkesini boşaltma amacı ile elle ya da herhangi bir aracı ile çocuğun bir yerinde iz bırakacak şekilde çocuğa zarar vermesidir(Güner vd., 2010, s.108).

Duygusal İstismarı: Çocuğun psikososyal gelişimine zarar veren aşağılayıcı davranışlar ile kıyaslamak, sevgiden mahrum bırakmak, ilgisiz bırakmak, hakaret edici davranışlarda bulunmadır(Kuşgözoğlu, 2011, s.4).

Ekonomik İstismarı: Çocuğun gelişimini engelleyici ve haklarını da ihlal edici işlerde çalıştırılması ya da düşük ücretli iş gücü olarak çalıştırılmasıdır(Güner vd., 2010, s.109).

Cinsel İstismar: Çocuğun bir yetişkin ya da yaş, gelişimsel açıdan kendisinden büyük olan bir çocuk tarafından karşı tarafın cinsel açıdan doyum sağlaması amacı ile ne anlama geldiğini kavrayamayacağı, gelişimsel olarak hazır olmadığı, onay vermeyeceği, yasalara ve toplumun kültürel değerlerine aykırı cinsel eylemlere karışmasıdır(Şahin ve Taşar, 2012, s.159).

Zorba Ergenler: Öğretmenlerine, akranlarına ve ailesine karşı şiddet kullanmaya aşırı tutumu olan, diğer öğrenciler üzerinde egemenlik, üstünlük kurma ihtiyacı duyan, davranışının sonunu düşünmeden hareket eden, zorbalık yaptığı kişilere karşı empati kurmada yetersiz kalan, yaptıkları davranışlarının da diğer kişilerce olumlu algılandığını varsayan bireylerdir(Olweus'tan aktaran Totan, 2008, s.34).

Zorba Kurbanı Olan Ergenler: Diğer öğrencilere oranla daha kaygılı, çekimser, hassas, güvensiz ve sessiz, yalnız, arkadaşı olmayan, zorba ergenlere ağlayarak karşılık veren, suçu kendinde arayan bireylerdir(Olweus'tan aktaran Totan, 2008, s.25-26).

İlgili Araştırmalar

Bu bölümde istismar ve ihmal, akran zorbalığı ve benlik saygısı konusu hakkında yapılmış çalışmalardan bahsedilecektir.

Siyez(2003)'in ergenlerle yapmış olduğu çalışmada, duygusal istismara maruz kalan ve kalmayan ergenlerin benlik algıları, depresyon ve kaygı düzeylerinin karşılaştırılması yapılmıştır. Bu çalışmasını İzmir'in Konak İlçesi'nde liselerde okuyan 181'i kız, 177'si erkek toplam 388 öğrenciye uygulamıştır. Araştırma sonucunda ise ergenlerin duygusal istismar ölçeğinden aldıkları puanlar arttıkça benlik algılarına ilişkin puanların azaldığı görülmüştür. Bununla birlikte duygusal istismar ölçeğinden aldıkları puanlar arttıkça depresyon ve anksiyete bozukluğu alt ölçeklerinden alınan puanların da arttığı görülmüştür.

Kapıcı(2004), ilköğretim öğrencilerinin zorbalığa maruz kalma türünün ve sıklığının depresyon, kaygı ve benlik saygısıyla ilişkisi konusunda yaptığı çalışma sonucunda öğrencilerin %40 oranında bedensel, sözel, duygusal ve cinsel zorbalığa maruz kaldıklarını, zorbalığın demografik değişkenlerden çok psikolojik değişkenlerle bağlantılı olduğuna ulaşmıştır.

Karakuş(2006) ergenlerde algılanan duygusal istismar ile sosyal beceri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmasında İstanbul il sınırları içerisinde seçilmiş olan 4 resmi okul, 1 özel okul, toplam 6 ilköğretim (ikinci kademe) kurumu 6. 7.ve 8. sınıf öğrencileri araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda ergenlerce algılanan duygusal istismar düzeyleri ile sosyal beceri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Arabacı(2007) ilköğretim 2. kademesindeki çocuklara yönelik istismar ve ihmalin çeşitli değişkenler tarafından incelenmesi konulu bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmasında araştırmaya katılan öğrencilerin 315'i (%48.1) kız ve 340'ı (%51.9) erkek olmak üzere toplam 655 öğrenci ile çalışılmıştır. Araştırma sonucunda ilköğretim II. kademe öğrencilerinin istismar ve ihmal düzeyleri ile saldırganlık ve benlik saygısı düzeyleri arasında negatif yönlü, depresyon ile pozitif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bunun yanında öğrencilerin istismar ve ihmale maruz kaldıkları, biraz saldırgan oldukları, orta düzeyde benlik saygısına sahip oldukları ve depresyon belirtisi gösterdikleri görülmüştür. İhmale karşı risk faktörü olarak başarı durumu, ailedeki çocuk sayısı, babanın öğrenim durumu, annenin öğrenim durumu, babanın iş durumu, ailenin gelir düzeyi, daha önce

yaşadığı yer ve okulun bulunduğu yer değişkenleri bulunmuştur. Ailedeki çocuk sayısının, babanın öğrenim durumunun, annenin iş durumunun fiziksel istismara yönelik risk faktörü olduğu görülmüştür. Çalışmada aynı zamanda depresyon düzeyi ile duygusal istismar, fiziksel istismar, ihmal ve ekonomik istismar arasında pozitif yönde ilişki bulunmuştur.

Yalçın(2007), ergenlerde algılanan duygusal istismar ile uyum düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi üzerine bir çalışmada bulunmuştur. Araştırmanın örneklemini İstanbul ili Bakırköy İlçesi'nde iki(2) lisede, 9.-10. sınıfta öğrenim gören 198 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda ise algılanan duygusal istismarın ergenlerin uyum düzeyleri arasında bir ilişki olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Anne ve babasında duygusal istismar yaşantısı algılamayan ergenlerin kişisel, sosyal ve genel düzeyleri açısından daha uyumlu ergenler oldukları görülmüştür.

Totan ve Yöndem(2007), ergenlerde zorbalığın, anne, baba ve akran ilişkileri açısından incelenmesi konusunda yaptıkları çalışmada, sözel zorbalığın fiziksel ya da sosyal zorbalık türlerine oranla daha yaygınlık gösterdiğini, ergenlerin anne-baba ile ilişkileri arttıkça zorba ve zorba/kurban statülerinde olma olasılıkları azaldığını, akran ilişkilerinin artışının ergenlerde zorba olma olasılığını artırırken kurban olma olasılığını azalttığını, cinsiyet açısından ele alındığında, ergenlerin anne baba ile ilişkilerindeki artışın erkeklerde kızlara göre zorbalığa katılmama olasılığını artırdığını, kızlarda ise akran ilişkilerindeki artışın erkeklere oranla zorba/kurban olma olasılığını artırdığını bulmuşlardır.

Başka bir çalışma da Irmak(2008)'in yapmış olduğu çocuk istismarı ve ihmalinin yaygınlığı ve dayanıklılıkla ilişkili faktörler konulu çalışmasıdır. Araştırmanın örneklemini İzmir'de okula devam eden 12-17 yaş arası 1606 ergen oluşturmaktadır. Örneklemin belirlenmesi için alt ve orta sosyo-ekonomik düzey semtlerdeki okullar belirlenerek bu sosyo ekonomik düzeylerde hedeflenen yaş grubunun temsili bir grubu seçilerek belirlenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına baktığımızda benlik saygısının istismara uğramayan grup için koruyucu değilken istismara uğrayan grup için koruyucu bir faktör olduğu ve fiziksel istismardan etkilenen bir koruyucu değişken olduğu bulunmuştur. Fiziksel istismara uğrayan grup, uğramayanlara göre daha yüksek risk alma davranışı sergilemektedir. Güvenli bağlanan grup, güvensiz bağlananlara göre daha az risk alma davranışı sergilemektedir. Denetim odağı istismara uğramayan grup için koruyucu değilken istismara uğrayan grup için koruyucu bir faktör olmaktadır. Denetim odağı fiziksel istismarda etkilenen koruyucu bir değişken olarak görülmüştür. İstismara uğrayan grupta uğramayanlara göre daha fazla risk alma davranışı gösterdiği görülmüştür.

Önder ve Yurtal(2008)'ın zorba, kurban ve olumlu özellikler taşıyan ergenlerin aile özelliklerinin incelenmesi ile ilgili yaptıkları çalışmada, zorba ve kurban öğrencilerin ailelerinin problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, ilgi gösterme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar açılarından olumlu özelliklere sahip öğrencilerden daha olumsuz algıladıklarını saptamışlardır.

Azizoğlu(2009)'nun yapmış olduğu lise ergenlerinde duygusal istismarın başarıya etkisi üzerine çalışmasında araştırmanın örneklemini, İstanbul İli Beykoz İlçesi'nde bulunan 11 ortaöğretim kurumudur. Araştırmanın sonucuna göre ise, duygusal istismar ile başarı arasında bir ilişki olduğu, duygusal istismara maruz kalan ergenlerin başarılarının daha düşük olduğu bulunmuştur. Bunun tersine duygusal istismara maruz kalmayan ergenlerin başarıları yüksek bulunmuştur.

Kandemir ve Özbay (2009)'ın yaptıkları sınıf içinde algılanan empatik atmosfer ile benlik saygısı arasındaki etkileşimin zorbalıkla ilişkisi çalışmasında öğrencilerin sınıf içerisinde algıladıkları empatik atmosfer ile zorbalık davranışları arasında ters ve doğrusal yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Şimşek(2010), ergenlerde davranış problemlerinin anne-babadan ve öğretmenlerden algılanan duygusal istismar açısından incelenmesi konulu çalışması bulunmaktadır. Araştırma örneklemini 2008-2009 eğitim öğretim yılında; Mersin'in merkez ilçelerinde bulunan toplam dört devlet lisesine devam eden toplam 434 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre, erkek ergenlerde davranış problemleri ile ilgili belirtilerin, kız ergenlerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Erkek ergenler duygusal istismarı öğretmenlerinden kız ergenlere göre daha yüksek düzeyde algılamakta oldukları ve davranış problemi yüksek düzeyde olanların, annelerinden algıladıkları duygusal istismar puanlarının yüksek olduğu görülmüştür. Davranış problemi yüksek düzeyde olanlar, davranış problemi düşük düzeyde olanlara göre öğretmenlerinden algıladıkları duygusal istismarın daha fazla olduğu belirlenmiştir.

Kaya(2010) yılında Ankara Üniversitesi'nde yapmış olduğu çocukluk döneminde yaşanan istismarın kişilerarası ilişki tarzları üzerindeki etkisi: erken dönem uyum bozucu şemaların aracı rolü konulu yüksek lisans tez çalışması da önemlidir. Araştırmanın örneklemini 20-48 yaş arası yetişkinler oluşturmaktadır. Bu araştırmanın ulaşılmış olduğu sonuçlar ise şu şekildedir: çocukluk döneminde maruz kalınan istismarın ve erken dönem uyum bozucu şemaların, olumsuz kişilerarası ilişki tarzlarını yordadığı, erken dönem uyum bozucu

şemaların, çocukluk döneminde maruz kalınan istismar ile yetişkinlik dönemindeki olumsuz kişilerarası ilişki tarzları arasında aracı bir rolünün olduğudur.

Pişkin(2010), Ankara'daki ilköğretim öğrencileri arasında akran zorbalığının incelenmesi konulu çalışmasının sonucunda, öğrencilerin %35,1'inin "kurban", %30,2'sinin "zorba", %6,2'sinin ise "hem zorba hem de kurban" olduğunu bulmuştur.

Özkan ve Çıfci(2010)'nin yapmış olduğu düşük sosyo-ekonomik düzeydeki ilköğretim okullarında akran zorbalığı konulu çalışmalarında, 295 öğrencinin %33.9unun sözel zorbalığa, %32.9unun fiziksel zorbalığa, %29.2sinin duygusal zorbalığa ve %16,9 unun ise cinsel zorbalığa maruz kaldığını ve cinsiyet değişkenine göre zorbalık türleri arasında anlamlı bir fark bulunduğunu göstermiştir. Bununla birlikte zorbalık yapan kişilerin daha çok erkekler olduğu bulunmuştur.

Ulu(2011)'nin ergenlerde algılanan duygusal istismar ile sürekli öfke düzeyi ve öfke ifade biçimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi konulu çalışması da bu alanda yapılan diğer bir çalışmadır. Bu çalışmanın örneklemini Kocaeli'nde bulunan iki özel ve iki devlet okulu olmak üzere dört okulun 10. Sınıftan 169 öğrencidir. Araştırma sonuçlarına göre anneden algılanan duygusal istismar düzeyi yüksek olan ergenler, düşük duygusal istismar algılayanlara göre anlamlı düzeyde yüksek öfke kontrolü sergiledikleri, yüksek ve düşük anne istismarı algılayan ergenler, öfke içe ve öfke dışı tarzları bakımından karşılaştırıldıklarında aralarında anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur. Babadan gördüğü duygusal istismarı yüksek algılayan çocuklar, düşük istismar algılayan çocuklara göre anlamlı düzeyde düşük olarak öfkelerini içe yansıtmakta oldukları bulunmuştur.

Ayas ve Pişkin (2011)'in lise öğrencileri arasındaki zorbalık olaylarının cinsiyet, sınıf düzeyi ve okul türü bakımından incelenmesi konusunda yaptıkları çalışmada, erkeklerin kızlardan daha fazla zorbalığa uğradıklarını, 11. sınıf öğrencilerinin 9. sınıf öğrencilerinden daha fazla mağdur olduklarını bulmuşlardır. Toplam Zorbalık puanı bakımından 11. sınıf öğrencilerinin 9. sınıf öğrencilerinden; cinsel zorbalık alt ölçeğinde ise 11. sınıf öğrencilerinin hem 9. sınıf hem de 10. sınıf öğrencilerinden anlamlı bir biçimde daha fazla cinsel zorbalık yaptıkları görülmüştür. Bulgular ayrıca, kurban puanı en yüksek grubun endüstri meslek lisesi; zorbalık puanı en yüksek grubun ise özel lise öğrencileri olduğunu göstermektedir. Bulgulara göre en az zorbalığa uğrayan ve en az zorbalık yapan grubun ise Anadolu Lisesi öğrencileri olduğu anlaşılmaktadır.

Arslan(2015), ergenlikte anne, babadan algılanan duygusal istismar ve psikolojik sağamlık arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın rneklemini, Isparta ilinde farklı ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören duygusal istismar anne formunda 712 kız ve 537 erkek olmak üzere 1249; baba formunda 704 kız ve 530 erkek olmak üzere 1234 öğrenciden oluşmaktadır. Anne-babadan algılanan duygusal istismarın psikolojik rahatsızlıklar üzerindeki doğrudan etkisine ilişkin sonuçlar, anne-babadan duygusal istismara maruz kalan ergenlerin akranlarına göre daha fazla psikolojik rahatsızlık yaşadıklarını göstermiştir. Anne-babadan algılanan duygusal istismarın psikolojik rahatsızlıklar üzerindeki dolaylı etkisine ilişkin sonuçlar, anne-babadan algılanan duygusal miktarı arttıca psikolojik sağamlığın azaldığı ve psikolojik sağamlık azaldıkca psikolojik rahatsızlıklarda artışın yaşandığını göstermiştir. Anne-babadan algılanan duygusal istismarın doğrudan hem psikolojik sağamlık hem psikolojik rahatsızlıklar üzerinde anlamlı düzeyde bir etkiye sahip olduğu görülmüştür.

Kaya(2015), ergenlerin çocukluk dönemi istismar/ihtmal yaşantıları ile davranış problemleri ve psikolojik sağamlık düzeyleri arasındaki ilişkide bilişsel duygu düzenleme stratejileri ve otomatik düşüncelerin aracı rolünü incelemiştir. Araştırmanın rneklemini Gaziantep'te ortaöğretim kurumlarına devam eden yaşları 14 ile 19 arasında değişen 338'i kadın, 322'si erkek olmak üzere toplam 671 ergenden oluşmaktadır. Ergenlerin ocukluk dönemi istismar/ihtmal yaşantıları ile psikolojik sağamlık düzeyleri arasındaki ilişkide uyumlu bilişsel duygu düzenleme stratejileri ve otomatik düşüncelerin tam aracı rolünün olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte ergenlerin çocukluk dönemi istismar/ihtmal yaşantıları ile davranış problemleri arasındaki ilişkide uyumsuz bilişsel duygu düzenleme stratejileri ve otomatik düşüncelerin kısmi aracılık etkisi olduğu belirlemiştir. Diğer taraftan çocukluk dönemi istismar/ihtmal yaşantıları ile psikolojik sağamlık arasındaki ilişkide uyumsuz bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin ve istismar/ihtmal yaşantıları ile davranış problemleri arasındaki ilişkide ise uyumlu bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin aracılık etkisinin olmadığı belirlenmiştir.

Işık(2015), ortaokul 7. ve 8. sınıfa devam eden öğrencilerin ebeveynlerinin kabul edici-reddedici tutumlarının duygusal ve fiziksel kardeş istismarı ile ilişkisinin incelenmesi konulu araştırması bulunmaktadır. Örneklemini Ankara ili ankaya, Keçiören, Yenimahalle ve Mamak ilçelerinde bulunan devlet okullarının ortaokul 7. ve 8. sınıflarına devam eden 325 ğrenci ve 325 ebeveyn olmak üzere toplam 625 kişi oluşturmuştur. Araştırmada duygusal istismar yaşadığını belirten öğrencilerin ifadelerinin geneline bakıldığında; bu

öğrencilerin aile yapılarının 'çekirdek aile' olduğu, fiziksel istismar yaşadığını belirten öğrencilerin ise aile yapılarının 'parçalanmış aile' olduğu saptanmıştır. Kardeşleri tarafından duygusal ve fiziksel istismar yaşayan öğrencilerin cevapların geneline bakıldığında, çoğunluğunun ebeveynleri tarafından reddedildiği görülmüştür.

İstismar konusunda yapılan çalışmalara bakıldığında çoğunlukla duygusal istismar boyutuyla ilgili olduğu ve istismarın diğer boyutlarını da kapsayan daha genel bir çalışmanın pek fazla bulunmadığı görülmektedir. Diğer taraftan istismarın tüm boyutları ile akran zorbalığı ve benlik algısını kapsayan bir çalışmaya da rastlanılmamıştır. Yapılan bu çalışmanın bu boşluğu doldurması beklenmiştir.

BÖLÜM II

YÖNTEM

Bu bölümde çalışmanın modeli, evreni ve örnekleme/çalışma grubu, veri toplama yöntemi ve verilerin analizi üzerinde durulacaktır.

Çalışmanın Modeli

Araştırma, 12-15 yaş arası ergenlerde istismar ve ihmal ile akran zorbalığı ve benlik algısı arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını test etmek üzere hazırlanan ilişkisel tarama modelinde bir çalışmadır.

İlişkisel tarama modeli, iki ya da daha fazla değişkenler arasındaki ilişkinin derecesini, varlığını belirlemeye yarayan, aradaki değişimi inceleyen bir modeldir. İlişkisel tarama modellerinde, değişkenler arasındaki ilişkiler; korelasyon türü ve karşılaştırma türü olmak üzere iki şekilde incelenmektedir. Korelasyon türü ilişkisel tarama, değişkenlerin birlikte değişip değişmediğini, birlikte değişim söz konusu ise bunun nasıl olduğunu saptamaya çalışmaktadır. Karşılaştırma türü ilişkisel tarama modeli ise, en az iki değişkenin bulunması ile bunlardan birine (bağımsız değişkene) göre gruplar oluşturularak, öteki değişkene (bağımlı değişkene) göre aralarında bir değişme olup olmadığı incelenmesidir(Karasar, 1999, s. 80).

Ergenlerin istismar, ihmal durumları ile akran zorbalığı ve benlik algısı arasındaki ilişkilerin incelendiği bu çalışmada, ergenlerin istismar-ihmal durumları, akran zorbalığı ve benlik algısı arasındaki ilişkiler korelasyon türü tarama modelinde incelenmişken, “cinsiyet, yaş, sınıf kademesi, kardeş sayısı, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, anne babanın beraberlik-ayrılık durumu, anne yaşam durumu, baba yaşam durumu, anne

öz-üveylik durumu, baba öz-üveylik durumu, sosyoekonomik düzey ve nüfusun kayıtlı olduğu şehir ile istismar-ihmal durumları ile zorba davranışlar ve benlik algılarının farklılaşıp farklılaşmadıkları arasındaki ilişkiler ise karşılaştırma türü ilişkisel tarama modeli çerçevesinde incelenmiştir.

Çalışma Grubu

Yapılan araştırma için çalışmanın başında evrenden örneklem alma yöntemi ile İstanbul ve Ankara illerinde araştırma yapılması düşünülmüştür ancak çalışma için gerekli merciilerden izin alma konusunda sıkıntılarla karşılaşmış olduğundan sadece bir ilçede uygulama yapılabilmiştir. Bu sebeple evrenden örneklem alma yöntemi yerine çalışma grubu oluşturulmuştur. Çalışma grubunu Artvin İline bağlı Şavşat İlçesinde 2013-2014 eğitim öğretim yılları arasında öğrenim gören 12-15 yaş arası 6., 7., 8., 9. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

Artvin İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden izin alınmasına rağmen bazı okullarda uygulama kısıtlılığı sebebiyle 350 olarak düşünülen çalışma grubu 250 kişiye uygulanabilmiştir. Bu bireylerin 136'sı (%54,4) erkek, 114'ü (%45,6) kızdır. Bu öğrenciler, Anadolu Öğretmen Lisesi, Anadolu Lisesi, Çok Programlı Anadolu Lisesi, İmam Hatip Lisesi, İmam Hatip Ortaokulu, Genel Ortaokul, Yatılı İlköğretim Bölge Okulu'ndan seçilmiştir.

Veri Toplama Yöntemi - Ölçme Araçları

Araştırmada, bireylerin bazı kişisel özelliklerini belirleyebilmek için araştırmacı tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu", istismar ve ihmal durumlarını saptamak amacıyla "Çocuk İstismarı Tarama Anketi", akran zorbalığını saptamak amacıyla "Zorba Davranışlar Anketi", benlik algısını saptamak amacıyla ise, "Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği" kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu'nda istismar-ihmal durumları ve akran zorbalığı ile benlik algısını üzerinde etkili olacağı düşünülen birtakım süreksiz değişkenlere yer verilmiştir. Bu değişkenler, 12-15 yaş arası ergenlerin cinsiyeti, yaş aralığı, sınıf kademesi, okul türü, kardeş sayısı, anne-baba eğitim düzeyi, anne babalarının öz ve üveylik durumları, anne

babalarının hayatta olup olmaması, anne babanın beraber ya da ayrı olması, nüfusun kayıtlı olduğu şehirdir.

Çocuk İstismarı Tarama Anketi

Oral ve Akdaş(2005), ‘Çocuk istismarı Tarama Anketi: Geliştirme, Geçerlik ve Güvenirlik’ konulu tez çalışmasında, anketin kullanım ve yorum geçerliğine sahip olduğunu saptamıştır(Hoşoğlu,2009, s.78).

Oral ve Akdaş(2005), ‘Çocuk İstismarı Tarama Anketi (ÇİTA), üç farklı yaşıt grubuna göre düzenlenmiş olup, bu üç yaşıt gurubu şu şekildedir: 1. Yaşıt grubu 1.2.3. sınıf öğrencileri, 2. Yaşıt grubu 4. ve 5. Sınıf öğrencileri, 3. Yaşıt grubu ise 6. 7. ve 8. Sınıf öğrencileridir. Çalışmada 2. Yaşıt grubu için düzenlenmiş olan versiyon 6. 7. 8. ve 9. Sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Çocuk İstismarı Tarama Anketi (ÇİTA), beş boyuttan oluşan bir ölçek olarak geliştirilmiştir. Oral ve Akdaş(2005), çalışmasında çocuk istismarı ve ihmalinin bileşenleri ve boyutları arasındaki korelasyonların yüksek olmasından dolayı, açımlayıcı faktör analizi yöntemiyle (exploratory factor analysis), itemlerin öngörülen faktörler üzerine ayrıştırılabilir bileşenler biçiminde yüklenmesinin mümkün olmadığını, her bir boyut için (duygusal, cinsel, fiziksel, duygusal, ekonomik) kendi içindeki bileşenleri ayrıştırmaya yönelik açımlayıcı faktör analizi, varimaks rotasyon yöntemi uygulanarak her bir boyut içinde, var olan kuramsal yapıyı destekleyen boyutlara ulaşmayı hedeflemişlerdir. Her bir yaşıt grubunda her bir alt ölçeğin yapı geçerliği incelenmiştir. 2. Yaşıt grubu için bulunan alt testlerin yapı geçerliliği sonuçlarına göre; duygusal istismar için boyutları arasında %72,1, cinsel istismar için boyutları arasında %79,9, fiziksel istismar için boyutları arasında %72,9, ihmal için boyutları arasında %68,3 ve ekonomik istismar için boyutları arasında %71,7 açıklama oranları bulunmuştur ve bu sonuçlara göre bu alt testlerin yapı geçerliği yüksek olarak değerlendirilebilmektedir(s:85-118).

Oral ve Akdaş(2005), ‘Çocuk istismarı Tarama Anketi: Geliştirme, Geçerlik ve Güvenirlik’ konulu tez çalışmasında, 2. Yaşıt Grubu için olan formun güvenirlik kat sayısını 0.70 olarak bulmuşlardır(s:178).

Çocuk İstismarı Tarama Anketi, daha önce yapılan çalışmalarda güvenirlik yönünden bulgular 12-15 yaş grubu için sağlam bir ölçek olduğunu, 7-9 ve 10-11 yaş gruplarında ise kimi alt testlerin (duygusal istismar, fiziksel istismar) ölçüm güvenirliği olmakla beraber

ölçeğin tamamının ihtiyatla kullanılması gerektiğini ortaya koymuştur(Hoşoğlu,2009, s.78).

Gerekli mercilerden izin alım işlemlerinde sıkıntılarla karşılaşmış olup bu sıkıntıların giderilmesi açısından 2. Yaşıt grubu için uyarlanmış olan versiyon 12-15 yaş aralığı için kullanılmıştır. Oral ve Akdaş (2005)'ın yapmış oldukları 'Çocuk istismarı Tarama Anketi: Geliştirme, Geçerlik ve Güvenirlik' çalışmasında güvenilirlikle ilgili problemlerin, farklı örneklem gruplarına uygulama sonucu birikecek verilerle tekrar değerlendirilmesi ve bu yolla çözülmesinin beklendiği belirtilmektedir. Yaptığımız bu çalışma güvenilirlik anlamında "Çocuk istismarı Tarama Anketi" için katkı sağlayıcı bulunmaktadır. Çocuk İstismarı Tarama Anketi'nde istismar ve boyutları belirgin bir şekilde ayrılmamıştır. Oral ve Akdaş(2005), yaptıkları 'Çocuk istismarı Tarama Anketi: Geliştirme, Geçerlik ve Güvenirlik' çalışmasında hangi soru maddesinin hangi istismar boyutu ile ilgili olduğunu belirtmişlerdir. Toplam da beş boyut olarak ele almışlardır. Bunlar; fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal istismar, ekonomik istismar ve ihmaldir. Çocuk İstismarı Tarama Anketi analiz aşamasında ise soru maddeleri her bir istismar boyutuna ayrı ayrı ele alınarak incelenmiştir. Burada da Oral ve Akdaş(2005)'ın çalışmasından yararlanılmıştır.

Çocuk İstismarı Tarama Anketi için "hiçbir zaman" için 3, " zaman zaman" için 2, "her zaman" için 1 puanları verilmiştir. Ölçekten alınan yüksek puanlar istismarın görülmediğini, düşük puanlar ise istismarın görüldüğü sonucunu vermektedir.

Zorba Davranışlar Anketi

Zorba Davranışlar Anketi'nin oluşturulmasında Elif Bilgiç(2007) tarafından bir takım çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların ilk aşamasında literatür taraması yapılmış, konuya ilişkin, ölçekler incelenmiş, Çinkır-Kepenekci (2003) ile Yurtal-Cenkseven (2005) tarafından geliştirilen anketlerden yararlanılarak 46 maddelik bir anket hazırlanmıştır. Bu anket 62 kişiden oluşan dördüncü sınıf ve 68 kişiden oluşan beşinci sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Öğrenciler tarafından anlaşılmayan sorularda değişiklik yapılarak, aynı öğrenci gruplarına anket tekrar uygulanmış, alınan geribildirimler doğrultusunda düzeltmeler yapılarak son şekli verilmiştir. Anketin birinci bölümünde okullarda yaşanan zorbalığın bedensel (itme, tekme atma gibi) sözel, (ad takma, alay etme gibi) duygusal (gruptan dışlama, eşyalarına zarar verme gibi) ve cinsel (cinsellik içeren sözler söyleme gibi) olmak üzere dört ayrı kategoride incelenmiştir. Dört kategoride verilen zorba

davranışlardan hangilerine hangi sıklıkta maruz kaldıklarını belirtmeleri, ikinci bölümünde aynı kategorideki davranışların hangilerini, hangi sıklıkta uyguladıklarını belirtmeleri istenmiştir. Anket likert türünde hazırlanmış olup, katılımcıların her madde için kendine uygun olan , “her gün”, “her hafta” ve “her ay” seçeneklerinden birini işaretlemeleri istenmektedir. Test ölçüm güvenirliğinin yüksek olduğu görülmüştür(Bilgiç, 2007, s.38-39). Bu çalışmada da Bilgiç(2007)’in güvenirlik yönünden yaptığı çalışmalar temele alınarak “Zorba Davranışlar Anketi” uygulanmıştır. Ölçekte “her gün” için 1, “her hafta” için 2, “her ay” için 3 puan, boş bırakıldıysa 4 puan verilmiştir. Ancak ölçekteki iki ifade ters puanlanmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar zorbalığın görülmediğini, düşük puanlar ise zorbalığın görüldüğü sonucunu vermektedir.

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

Çuhadaroglu (1985), Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin, kişinin kendini değerlendirmesindeki genel tutumunu belirlemeyi amaçladığını belirtmektedir. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği 12 alt ölçekten oluşan çoktan seçmeli 63 maddelik bir ölçektir. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin ilk alt testi benlik saygısını ölçmek amacıyla diğer alt testler ise benlik saygısı ile ilişkili durumları ölçmek amacıyla hazırlanmıştır(Çuhadaroglu’ndan aktaran Irmak, 2008, s.84). Bu çalışmada ilk alttest olan ve 10 maddeden oluşan Benlik Saygısı Alt Ölçeği kullanılmıştır.

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin Türkiye’deki güvenirlilik ve geçerlilik çalışmaları 1986 yılında Çuhadaroglu tarafından 205 kişilik lise öğrencisiyle yapılmıştır. Ölçeğin ölçümlerinin test tekrar test güvenirliklerinin sonucunda benlik saygısı .75 bulunmuştur(Çuhadaroglu’ndan aktaran Irmak, 2008, s.84).

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin Türkiye’deki güvenirlilik ve geçerlilik çalışmaları 1986 yılında Çuhadaroglu tarafından 205 kişilik lise öğrencisiyle yapılmıştır. Ölçeğin bir ay arayla yapılan test-tekrar test güvenirliklerinin sonucunda benlik saygısı için psikiyatrik görüşmeler kullanılmış ve geçerlilik katsayısı .71 olarak bulunmuştur(Çuhadaroglu’ndan aktaran Irmak, 2008, s.84).

Rosenberg Benlik Saygısı ölçeği için “tamamen katılıyorum” için 4, “katılıyorum” için 3, “katılmıyorum” için 2, “hiç katılmıyorum” için ise 1 puan verilmiştir.

Tablo 1

Anketlerin Cronbach's Alfa Değerleri

	Cronbach's Alfa
İstismar	0,800
İhmal	0,532
Zorba davranışların kurbanı olmaları	0,931
Zorba davranışlarda bulunma durumları	0,671
Benlik algısı ölçeği	0,718

İstismar ölçeğinin cronbach's alfa güvenirlik katsayısı 0,800 iken ihmal ölçeğinin cronbach's alfa güvenirlik katsayısı 0,532'dir. Ergenlerin zorba davranışların kurbanı olma durumu için yapılan anketin cronbach's alfa güvenirlik katsayısı 0,931 iken ergenlerin zorba davranışlarda bulunma durumları için yapılan anketin cronbach's alfa güvenirlik katsayısı 0,671'dir. Benlik saygısı ölçeğinin cronbach's alfa güvenirlik katsayısı ise 0,718'dir.

Verilerin Toplanması

Bu çalışma 2013-2014 eğitim öğretim yılı içerisinde 12-15 yaş arası ergenlerden toplam 250 öğrenciye uygulanmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının uygulanmasından önce Artvin İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izin alınmış daha sonrasında uygulama yapılmadan önce de ilgili okulların müdürlerinden gerekli izinler alınmış ve okul psikolojik danışmanları ile yapılan ön görüşmelerden sonra, belirlenen tarih ve saatlerde okullar ziyaret edilmiştir.

Uygulamada Kişisel Bilgi Formu, Çocuk İstismarı Tarama Anketi, Zorba Davranışlar Anketi ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği öğrencilere dağıtılıp gerekli açıklamalar yapılarak yönergeler sözlü olarak tekrarlanmıştır. Araştırmanın amacını içeren ve öğrencilerin araştırmaya gönüllü katıldığını belirten bir onam formu verilmiştir. "Çocuk İstismarı Tarama Anketi"nde uygulama yönergesi olan ve ayrıca öğrenciler cevaplamaya başlamadan önce okunması istenen yönerge şu şekildedir:

"Şimdi sana bazı ailelerde, bazı çocukların yaşadığı bazı olayları tek tek okuyacağım. Her birisini senin de yaşayıp yaşamadığını bana söylemeni istiyorum. Böyle bir şeyi hiç yaşamadıysan "hiç", arada sırada oluyorsa "zaman zaman", çok defalar başına geldiyse veya her zaman yaşadığın bir şeyse "her zaman " diye cevap vermeni istiyorum. Sadece

doğruları söylemen gerekiyor. Sana sorduğum soruların cevaplarını ben bilmiyorum, sadece sen biliyorsun. Sormak istediğin bir şey var mı?.....Hazırsan başlayalım.”

Çocukların kendilerini rahat hissetmeleri ve araştırmacıya güvenmeleri için bu açıklamalar oldukça önemlidir. Onların kendini rahat hissetmesi ve araştırmacıya güven duymaları ise toplanan verilerin daha sağlıklı olmasını sağlayacaktır. Ölçekler bizzat araştırmacı tarafından sınıflara girilerek uygulanmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin istatistiksel değerlendirilmesinde SPSS (Statistical Package Social Sciences) 22.0 istatistik paket programı kullanılmıştır. Anket formunda yer alan niteliksel veriler sayı (S) ve yüzde (%) dağılımı olarak değerlendirilmiştir. Nicel veriler ise aritmetik ortalama ($\bar{x}$), standart sapma (s) değerleri hesaplanmıştır. Nitel değişkenler sayı (S) ve yüzde (%) dağılımı olarak değerlendirilmiştir. Nicel verilerin normal dağılıma uygunluğunu değerlendirmek amacıyla kolmogrov smirnov testi uygulanmıştır. Bu test sonucunda verilerin normal dağılmadığının belirlenmesi sebebiyle istatistiksel değerlendirmede iki grup arası karşılaştırmalar için Mann Whitney u testi kullanılmıştır. Üç ve üzeri olan grupların karşılaştırılmasında Kruskal Wallis testi ve çoklu karşılaştırmalarda conover inman testi kullanılmıştır. Normal dağılmayan verilerin arasındaki ilişki spearman korelasyon analizi ile değerlendirilmiştir. Bütün istatistiksel analizlerde önemlilik seviyesi olarak $p<0,05$ olarak kabul edilmiştir.

BÖLÜM III

BULGULAR ve YORUM

Bu bölümde, araştırma verilerinin çözümlenmesi sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Araştırma bulguları, görüşme ve anketlerden elde edilen bulgulardan oluşmaktadır.

Bu araştırmanın temel problemi doğrultusunda cevap aranan alt problemlere ait bulgular aşağıda sırasıyla ele alınmaktadır.

12-15 Yaş Arası Öğrencilerin Demografik Özellikleri

Tablo 2

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Yaş Dağılımının Sayı ve Yüzde Değerlerinin Sonuçları

Yaş	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
12	17	12,5	18	15,8	35	14,0
13	14	10,3	13	11,4	27	10,8
14	19	14,0	24	21,1	43	17,2
15	86	63,2	59	51,8	145	58,0
Toplam	136	100,0	114	100,0	250	100,0

Çalışma grubuna 250 öğrenci dâhil edilmiştir. Bu bireylerin 136'sı (%54,4) erkek, 114'ü (%45,6) kızdır.

Erkek öğrencilerin 17'si (%12,5) oniki yaşında, 14'ü (%10,3) onüç yaşında, 19'u (%14,0) ondört yaşında ve 86'sı (%63,2) 15 yaşındadır. Kız öğrencilerin ise 18'i (15,8) oniki yaşında, 13'ü (%11,4) onüç yaşında, 24'ü (%21,1) ondört yaşında ve 59'u (%51,8) onbeş yaşındadır.

Tablo 3

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Okul Kademesi Dağılımının Sayı ve Yüzde Değerlerinin Sonuçları

Okulun Kademesi	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Ortaokul	49	36,0	53	46,5	102	40,8
Lise	87	64,0	61	53,5	148	59,2
Toplam	136	100,0	114	100,0	250	100,0

Çalışmaya dâhil edilen erkek öğrencilerin 49'u (%36,0) ortaokul, 87'si (%64,0) lise öğrencisi iken, kız öğrencilerin ise 53'ü (%46,5) ortaokul, 61'i (%53,5) lise öğrencisidir.

Tablo 4

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Okudukları Sınıf Dağılımının Sayı ve Yüzde Değerlerinin Sonuçları

Sınıfınız	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
6. Sınıf	24	17,6	22	19,3	46	18,4
7. Sınıf	4	2,9	5	4,4	9	3,6
8. Sınıf	20	14,7	24	21,1	44	17,6
9. Sınıf	88	64,7	63	55,3	151	60,4
Toplam	136	100,0	114	100,0	250	100,0

Erkek öğrencilerin 24'ü (%17,6) altıncı sınıf, 4'ü (%2,9) yedinci sınıf, 20'si (%14,7) sekizinci sınıf ve 88'i (%64,7) dokuzuncu sınıfta öğrenim görmektedir. Kız öğrencilerin ise 22'si (%19,3) altıncı sınıf, 5'ü (%4,4) yedinci sınıf, 24'ü (%21,1) sekizinci sınıf ve 63'ü (%55,3) dokuzuncu sınıfta öğrenim görmektedir.

Tablo 5

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Yatılı Okulda Okuma Durumlarının Sayı ve Yüzde Değerlerinin Sonuçları

Okul Türü	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Yatılı okuyan	37	27,2	33	29,0	70	28,0
Yatılı okumayan	99	72,8	81	71,0	180	72,0
Toplam	136	100,0	114	100,0	250	100,0

Erkek öğrencilerin 37'si (%27,2) yatılı okurken 99'u (%72,8) yatılı okumamaktadır. Kız öğrencilerin 33'ü (%29,0) yatılı okurken 81'i (%71,0) yatılı okumamaktadır. Toplamda ise öğrencilerin 70'i (%28,0) yatılı okurken 180'i (%72,0) yatılı okumamaktadır.

Tablo 6

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Okudukları Okul Türü Dağılımının Sayı ve Yüzde Değerlerinin Sonuçları

Okulun türü	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İmam Hatip Ortaokulu	12	8,8	9	7,9	21	8,4
Genel Ortaokul	13	9,6	20	17,5	33	13,2
İmam-Hatip Lisesi	21	15,4	19	16,7	40	16,0
Çok Programlı Lise	36	26,5	22	19,3	58	23,2
Anadolu Öğretmen Lisesi	13	9,6	9	7,9	22	8,8
Anadolu Lisesi	17	12,5	11	9,6	28	11,2
Yatılı İlköğretim Bölge Okulu	24	17,6	24	21,1	48	19,2
Toplam	136	100,0	114	100,0	250	100,0

Tablo 6’da görüldüğü gibi, erkeklerin 12’si (%8,8) imam hatip, 13’ü (%9,6) genel ortaokul, 21’i (%15,4) imam hatip lisesi, 36’sı (%26,5) çok programlı lise, 13’ü (%9,6) anadolu öğretmen lisesi, 17’si (%12,5) anadolu lisesi ve 24’ü (%17,6) yatılı ilköğretim bölge okulunda okumakta iken kızların 9’u (%7,9) imam hatip ortaokulu, 20’si (%17,5) genel ortaokul, 19’u (%16,7) imam hatip lisesi, 22’si (%19,3) çok programlı lise, 9’u (%7,9) anadolu öğretmen lisesi, 11’i (%9,6) anadolu lisesi ve 24’ü (%21,1) yatılı ilköğretim bölge okulunda okumaktadır.

Tablo 7

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Anne ve Baba Yaşama Durumunun Sayı ve Yüzde Değerlerinin Sonuçları

	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Anne						
Yaşıyor	135	99,3	112	99,1	247	99,2
Yaşamıyor	1	0,7	1	0,9	2	0,8
Toplam	136	100,0	114	100,0	250	100,0
Baba						
Yaşıyor	132	97,1	108	94,7	240	96,0
Yaşamıyor	4	2,9	6	5,3	10	4,0
Toplam	136	100,0	114	100,0	250	100,0

Erkek öğrencilerden 1’inin (%0,7) annesi yaşamazken kız öğrencilerden de yine 1 (%0,9) kişinin annesi yaşamamaktadır. Cinsiyete göre annesi yaşamayan 1’er kişi olması

sebebiyle anne yaşama durumuna göre karşılaştırmalar yapılmamıştır. Erkek öğrencilerden 4'ünün (%2,9) babası yaşamazken kız öğrencilerden 6 (%5,3) kişinin babası yaşamamaktadır.

Tablo 8

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Anne ve Baba Eğitim Durumunun Sayı ve Yüzde Değerlerinin Sonuçları

Öğrenim Durumu	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Anne						
Okuma Yazma Bilmiyor	10	7,4	7	6,1	17	6,8
İlkokul	63	46,3	64	56,1	127	50,8
Ortaokul	40	29,4	20	17,5	60	24,0
Lise	17	12,5	20	17,5	37	14,8
Lisans	2	1,5	3	2,6	5	2,0
Lisansüstü	4	2,9	-	-	4	1,6
Toplam	136	100,0	114	100,0	250	100,0
Baba						
Okuma Yazma Bilmiyor	5	3,7	4	3,5	9	3,6
İlkokul	27	19,9	23	20,2	50	20,0
Ortaokul	36	26,5	26	22,8	62	24,8
Lise	52	38,2	47	41,2	99	39,6
Lisans	12	8,8	11	9,6	23	9,2
Lisansüstü	4	2,9	3	2,6	7	2,8
Toplam	136	100,0	114	100,0	250	100,0

Tablo 8'de görüldüğü gibi, erkeklerin annelerinin 10'u (%7,4) okuma yazma bilmezken 63'ü (%46,3) ilkokul, 40'ı (%29,4) ortaokul, 17'si (%12,5) lise 2'si (%1,5) lisans ve 4'ü (%2,9) lisansüstü mezudur. Kız öğrencilerin annelerinin ise 7'si (%6,1) okuma yazma bilmezken 64'ü (%56,1) ilkokul, 20'si (%17,5) ortaokul, 20'si (%17,5) lise 3'si (%2,6) lisans mezudur. Erkeklerin babalarının 5'i (%3,7) okuma yazma bilmezken 27'si (%19,9) ilkokul, 36'sı (%26,5) ortaokul, 52'si (%38,2) lise 12'si (%8,8) lisans ve 4'ü (%2,9) lisansüstü mezudur. Kız öğrencilerin babalarının ise 4'ü (%3,5) okuma yazma bilmezken 23'ü (%20,2) ilkokul, 26'sı (%22,8) ortaokul, 47'si (%41,2) lise 11'i (%9,6) lisans ve 3'ü (%2,6) lisansüstü mezudur.

Tablo 9

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Anne-Baba Beraber Yaşama Durumunun Sayı ve Yüzde Değerlerinin Sonuçları

	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Anne - baba Beraber	125	91,9	108	94,7	233	93,2
Ayrı yaşıyor	11	8,1	6	5,3	17	6,8
Toplam	136	100,0	114	100,0	250	100,0

Tablo 9’da görüldüğü gibi erkek öğrencilerin 125’inin (%91,9) anne babası beraber yaşıyorken 11’inin (%8,1) anne babası ayrı yaşamaktadır. Kız öğrencilerin 108’inin (%94,7) anne babası beraber yaşıyorken 6’sının (%5,3) ise anne babası ayrı yaşamaktadır.

Tablo 10

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Ailedeki Kardeş Sayısı Dağılımının Sayı ve Yüzde Değerlerinin Sonuçları

Ailedeki kardeş sayısı	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	Sayı	%	Sayı
0-1	17	12,5	21	18,4	38	15,2
2-3	78	57,4	68	59,6	146	58,4
4-5	32	23,5	20	17,5	52	20,8
6 ve üzeri	9	6,6	5	4,4	14	5,6
Toplam	136	100,0	114	100,0	250	100,0

Tablo 10’da görüldüğü gibi ankete katılan erkek öğrencilerin 17’sinin (%12,5) kardeş sayısı 0-1, 78’inin (%57,4) 2-3, 32’sinin (%23,5) 4-5 ve 9’unun (%6,6) 6 ve üzerindedir. Kız öğrencilerin ise 21’inin (%18,4) kardeş sayısı 0-1, 68’inin (%59,6) 2-3, 20’sinin (%17,5) 4-5 ve 5’inin (%4,4) 6 ve üzerindedir.

Tablo 11

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Anne ve Baba Öz Olma Durumunun Sayı ve Yüzde Değerlerinin Sonuçları

	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Anne						
Öz	135	99,3	113	99,1	248	99,2
Üvey	1	0,7	1	0,9	2	0,8
Toplam	136	100,0	114	100,0	250	100,0
Baba						
Öz	135	99,3	111	97,4	246	98,4
Üvey	1	0,7	3	2,6	4	1,6
Toplam	136	100,0	114	100,0	250	100,0

Tablo 11’de görüldüğü gibi erkek öğrencilerin 135’inin (%99,3) annesi öz 1’inin (%0,7) üveydir. Kız öğrencilerin ise 113’ünün (%99,1) annesi öz iken 1’inin (%0,9) annesi üveydir. Erkek öğrencilerin 135’inin (%99,3) babası öz 1’inin (%0,7) üveydir. Kız öğrencilerin ise 111’inin (%97,4) babası öz iken 3’ünün (%2,6) babası üveydir.

Tablo 12

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Aile Aylık Gelir Dağılımının Sayı ve Yüzde Değerlerinin Sonuçları

Aile aylık geliri	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
850 TL ve altı	53	39,0	40	35,1	93	37,2
851 TL – 2000 TL Arası	52	38,2	48	42,1	100	40,0
2001 TL – 3000 TL arası	22	16,2	21	18,4	43	17,2
3001 TL ve üzeri	9	6,6	5	4,4	14	5,6
Toplam	136	100,0	114	100,0	250	100,0

Tablo 12’de görüldüğü gibi erkek öğrencilerin 53’ünün (%39,0) ailesinin aylık geliri 850 tl ve altında iken 52’sinin (%38,2) 851 tl – 2000 tl arasında, 22’sinin (%16,2) 2001 tl – 3000 tl arasında, 9’unun (%6,6) 3001 tl ve üzerindedir. Kız öğrencilerin 40’ının (%35,1) ailesinin aylık geliri 850 tl ve altında iken 48’inin (%42,1) 851 tl – 2000 tl arasında, 21’inin (%18,4) 2001 tl – 3000 tl arasında, 5’inin (%4,4) 3001 tl ve üzerindedir.

12-15 Yaş Arası Öğrencilerin Demografik Özellikleri (Cinsiyet-Yaş-Sınıf-Okul Kademesi) İle İstismara Uğrama, İhmalleri, Zorba Davranışların Kurbanı Olmaları, Zorba Davranışlarda Bulunma Durumları ve Benlik Algıları

Tablo 13

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre İstismar, İhmali Zorba Davranışların Kurbanı Olma ve Zorba Davranışlarda Bulunma ve Benlik Algılarının Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Erkek (n:136)		Kız (n: 114)		Toplam (n:250)		Z	p
	$\bar{X}$	s	$\bar{X}$	s	$\bar{X}$	s		
İstismar	93,74	3,60	93,30	3,67	93,54	3,63	-1,657	,098
Duygusal	35,08	1,60	34,24	2,31	34,70	2,00	-3,955	,001 ***
Cinsel	20,98	0,77	20,94	0,33	20,96	0,61	-0,561	,574
Fiziksel	26,34	1,54	26,29	1,39	26,32	1,47	-1,105	,269
Ekonomik	11,34	1,10	11,83	0,53	11,56	0,92	-4,653	,001 ***
İhmal	34,24	3,06	34,38	3,14	34,30	3,09	-0,928	,354
Zorba davranışların kurbanı olmaları	86,31	10,07	87,61	7,72	86,90	9,08	-0,801	,423
Zorba davranışlarda bulunma durumları	60,79	7,25	62,07	4,81	61,38	6,28	-0,970	,332
Benlik algısı ölçeği	31,35	5,84	29,87	5,77	30,67	5,84	-1,465	,143

Mann whitney u testi kullanılmıştır.

***: $p \leq 0,001$

Tablo 13’de görülebileceği üzere, istismar, (duygusal, cinsel, fiziksel ve ekonomik), ihmal, zorba davranışların kurbanı olma, zorba davranışlarda bulunma ve benlik algısı ölçeği puanlarının cinsiyet değişkeni ile ilişkisini belirlemek amacıyla yapılan mann whitney u testi sonucunda sadece cinsiyete göre duygusal ve ekonomik istismar anket puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($p \leq 0,001$). Duygusal istismar kızlarda erkeklere oranla daha fazla görülmektedir. Ekonomik istismar açısından baktığımızda da erkeklerde kızlara oranla daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 14

Öğrencilerin Yaşlarına Göre İstismar, İhmal, Zorba Davranışların Kurbanı Olma, Zorba Davranışlarda Bulunma ve Benlik Algılarının Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Yaş	12 Yaş ¹ (n:35)		13 Yaş ² (n: 27)		14 Yaş ³ (n: 43)		15 Yaş ⁴ (n: 145)		X ²	p	Fark
	$\bar{X}$	s	$\bar{X}$	s	$\bar{X}$	s	$\bar{X}$	s			
İstismar	93,83	2,63	94,19	3,11	93,60	3,90	93,32	3,85	2,047	,563	
Duygusal istismar	35,03	1,20	35,15	1,41	34,37	2,57	34,63	2,04	3,474	,324	
Cinsel istismar	20,94	,34	20,93	0,27	20,93	0,34	20,98	0,76	0,604	,896	
Fiziksel istismar	26,23	1,31	26,41	1,45	26,63	1,27	26,23	1,56	5,117	,163	
Ekonomik istismar	11,63	0,77	11,70	0,61	11,67	0,97	11,49	0,99	3,606	,307	
İhmal	34,83	2,55	34,48	2,38	34,16	3,15	34,19	3,31	1,241	,743	
Zorba davranışların kurbanı olmaları	83,49	10,14	85,26	11,77	87,09	8,96	87,98	8,09	13,777	,003**	1-4
Zorba davranışlarda bulunma durumları	62,60	2,98	61,93	3,68	61,44	4,97	60,96	7,47	2,121	,548	
Benlik algısı ölçeği	30,60	5,19	30,93	4,67	30,91	5,50	30,57	6,31	0,490	,921	

Kruskal wallis testi kullanılmıştır.

**: p<0,01

Tablo 14’de görülebileceği üzere, istismar, (duygusal, cinsel, fiziksel ve ekonomik), ihmal, zorba davranışların kurbanı olma, zorba davranışlarda bulunma ve benlik algısı ölçeği puanlarının yaş değişkeni ile ilişkisini belirlemek amacıyla yapılan kruskal wallis testi sonucunda yaşlarına göre zorba davranışların kurbanı olmaları puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur (p<0,01). Bu sonuca göre farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için post-hoc tekniklerinden yararlanılarak conover inman test yapılmış ve sonucunda zorba davranışların kurbanı olma puanı açısından 12 yaş ile 15 yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu sonuca göre 12 yaş öğrencilerde zorba davranışların kurbanı olma durumu 15 yaş öğrencilere oranla daha sık görülmektedir.

Tablo 15

Öğrencilerin Sınıflarına Göre İstismar, İhmal, Zorba Davranışların Kurbanı Olma, Zorba Davranışlarda Bulunma ve Benlik Algılarının Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Sınıf	6. Sınıf ¹ (n:46)		7. Sınıf ² (n:9)		8. Sınıf ³ (n:44)		9. Sınıf ⁴ (n:151)		X ²	p	Fark
	$\bar{X}$	s	$\bar{X}$	s	$\bar{X}$	s	$\bar{X}$	s			
İstismar	93,61	2,97	93,78	2,86	94,52	1,93	93,21	4,16	2,518	,472	
Duygusal istismar	34,93	1,31	35,11	1,62	35,05	1,26	34,50	2,33	0,578	,901	
Cinsel istismar	20,93	0,33	21,00	0,01	20,91	0,36	20,98	0,74	0,885	,829	
Fiziksel istismar	26,13	1,48	26,56	1,01	26,84	0,48	26,21	1,64	10,124	,018*	1-3, 3-4
Ekonomik istismar	11,61	0,80	11,11	1,36	11,73	1,00	11,53	0,90	7,653	,054	
İhmal	34,59	2,72	34,67	1,50	33,86	3,09	34,32	3,27	1,420	,701	
Zorba davranışların kurbanı olmaları	83,48	10,32	89,00	7,91	87,80	8,83	87,56	8,65	16,149	,001***	1-3, 1-2, 1-4
Zorba davranışlarda bulunma durumları	62,46	3,44	62,22	3,56	61,23	5,90	61,04	7,12	3,196	,362	
Benlik algısı ölçeği	30,00	5,18	30,22	3,77	31,00	4,78	30,81	6,41	0,903	,825	

Kruskal wallis testi kullanılmıştır.

*: $p < 0,05$ ** $p \leq 0,001$

Tablo 15’de görülebileceği üzere, istismar, (duygusal, cinsel, fiziksel ve ekonomik), ihmal, zorba davranışların kurbanı olma, zorba davranışlarda bulunma ve benlik algısı ölçeği puanlarının anne eğitim durumu değişkeni ile ilişkisini belirlemek amacıyla yapılan kruskal wallis testi sonucunda okudukları sınıf durumuna göre fiziksel istismar ve zorba davranışların kurbanı olmaları puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($p < 0,05$ -- $p \leq 0,001$). Bu sonuca göre farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için post-hoc tekniklerinden yararlanılarak conover inman test yapılmış ve sonucunda fiziksel istismar açısından 6. sınıf ve 8. sınıf, 8. sınıf ve 9. sınıf arasında ($p < 0,05$), zorba davranışların kurbanı olmaları puanı açısından ise 6. sınıf ve 7. Sınıf, 6. sınıf ve 8. Sınıf, 6. sınıf ve 9. sınıf arasında ($p \leq 0,001$) istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır.

Bu sonuca göre, 6 sınıfta okuyan öğrencilerde 8. sınıfta okuyan öğrencilere oranla fiziksel istismar daha fazla görülmektedir. 8. sınıfta okuyan öğrencilere oranla 9. sınıfta okuyan öğrencilerde fiziksel istismar daha fazla görülmektedir. Zorba davranışların kurbanı olma açısından baktığımızda da 6. sınıfta okuyan öğrencilerde 7. sınıf, 8. sınıf ve 9. sınıfta okuyan öğrencilere oranla daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 16

Öğrencilerin Okul Kademelerine Göre İstismar, İhmal, Zorba Davranışların Kurbanı Olma, Zorba Davranışlarda Bulunma ve Benlik Algılarının Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Mann Whitney U Testi Sonuçları

Okul Kademesi	Ortaokul (n:102)		Lise (n:148)		Z	p
	$\bar{X}$	s	$\bar{X}$	s		
İstismar	94,07	2,54	93,17	4,19	-1,085	,278
Duygusal istismar	35,01	1,29	34,48	2,35	-0,478	,633
Cinsel istismar	20,93	0,32	20,98	0,75	-0,271	,787
Fiziksel istismar	26,50	1,13	26,19	1,66	-1527	,127
Ekonomik istismar	11,63	0,94	11,52	0,91	-1,632	,103
İhmal	34,33	2,80	34,28	3,28	-0,039	,969
Zorba davranışların kurbanı olmaları	85,99	9,56	87,53	8,72	-2,183	,029*
Zorba davranışlarda bulunma durumları	61,91	4,64	61,01	7,18	-1,032	,302
Benlik algısı ölçeği	30,72	5,02	30,64	6,37	-0,319	,750

Mann whitney u testi kullanılmıştır.

*: $p < 0,05$

Tablo 16’da görülebileceği üzere, istismar, (duygusal, cinsel, fiziksel ve ekonomik), ihmal, zorba davranışların kurbanı olma, zorba davranışlarda bulunma ve benlik algısı ölçeği puanlarının okul kademesi değişkeni ile ilişkisini belirlemek amacıyla yapılan mann whitney u testi sonucunda sadece okul kademesi durumuna göre zorba davranışların kurbanı olmaları anket puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($p < 0,05$). Bu sonuca göre ortaokulda olan öğrenciler lisede olan öğrencilere oranla daha sık zorba davranışların kurbanı olmaktadır.

Tablo 17

Öğrencilerin Yatılı Okuyup Okumama Durumlarına Göre İstismar, İhmal, Zorba Davranışların Kurbanı Olma, Zorba Davranışlarda Bulunma ve Benlik Algılarının Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Yatılı (n:70)		Yatılı Olmayan (n:180)		Toplam (n:250)		Z	p
	$\bar{X}$	s	$\bar{X}$	s	$\bar{X}$	s		
İstismar	93,96	2,84	93,37	3,89	93,96	2,84	1,311	,192
Duygusal	35,01	1,41	34,57	2,18	35,01	1,41	1,890	,060
Cinsel	20,91	0,33	20,98	0,69	20,91	0,33	-0,735	,463
Fiziksel	26,54	1,10	26,23	1,58	26,54	1,10	1,783	,076
Ekonomik	11,49	1,05	11,59	0,87	11,49	1,05	-0,837	,403
İhmal	34,59	3,02	34,19	3,11	34,59	3,02	0,899	,369
Zorba davranışların kurbanı olmaları	87,09	9,00	86,83	9,14	87,09	9,00	0,197	,844
Zorba davranışlarda bulunma durumları	61,36	5,57	61,38	6,54	61,36	5,57	-0,030	,976
Benlik algısı ölçeği	30,86	4,75	30,60	6,22	30,86	4,75	0,312	,755

Mann whitney u testi kullanılmıştır.

Tablo 17’de görülebileceği üzere, istismar, (duygusal, cinsel, fiziksel ve ekonomik), ihmal, zorba davranışların kurbanı olma, zorba davranışlarda bulunma ve benlik algısı ölçeği puanlarının öğrencilerin yatılı okuyup okumama durumu değişkeni ile ilişkisini belirlemek amacıyla yapılan mann whitney u test sonucunda öğrencilerin yatılı okuyup okumama durumuna göre anket puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu bulunmamıştır ($p>0,05$).

12-15 Yaş Arası Öğrencilerin Anne Baba Özellikleri(Beraber Yaşama-Eğitim Durumları-Aylık Gelir) İle İstismara Uğrama, İhmalleri, Zorba Davranışların Kurbanı Olmaları, Zorba Davranışlarda Bulunma Durumları ve Benlik Ağları

Tablo 18

Öğrencilerin Anne Baba Beraber Yaşama Durumlarına Göre İstismar, İhmal, Zorba Davranışların Kurbanı Olma, Zorba Davranışlarda Bulunma ve Benlik Algılarının Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Anne Baba Beraber Yaşıyor (n:233)		Anne Baba Ayrı Yaşıyor (n:17)		Z	p
	$\bar{X}$	s	$\bar{X}$	s		
İstismar	93,60	3,65	92,65	3,28	-1,638	,101
Duygusal istismar	34,70	2,00	34,65	2,00	-0,409	,683
Cinsel istismar	20,96	0,64	21,00	0,01	-0,844	,398
Fiziksel istismar	26,34	1,46	26,00	1,58	-1,168	,243
Ekonomik istismar	11,61	0,87	11,00	1,41	-2,400	,016*
İhmal	34,35	3,10	33,71	2,93	-0,999	,318
Zorba davranışların kurbanı olmaları	87,15	8,81	83,59	12,12	-1,385	,166
Zorba davranışlarda bulunma durumları	61,47	6,22	60,06	7,02	-0,041	,968
Benlik algısı ölçeği	30,78	5,83	29,18	5,92	-1,025	,305

Mann whitney u testi kullanılmıştır.

*: p<0,05

Tablo 18’de görülebileceği üzere, istismar, (duygusal, cinsel, fiziksel ve ekonomik), ihmal, zorba davranışların kurbanı olma, zorba davranışlarda bulunma ve benlik algısı ölçeği puanlarının anne baba beraber yaşama durumu değişkeni ile ilişkisini belirlemek amacıyla yapılan mann whitney u testi sonucunda sadece anne baba beraber yaşama durumu ile ekonomik istismar anket puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur (p<0,05). Bu sonuca göre anne babası ayrı yaşayanlarda anne babası beraber yaşayanlara oranla ekonomik istismar daha fazla görülmektedir.

Tablo 19

Öğrencilerin Baba Yaşama Göre İstismar, İhmal, Zorba Davranışların Kurbanı Olma, Zorba Davranışlarda Bulunma ve Benlik Algılarının Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Baba Yaşıyor (n:240)		Baba Yaşamıyor (n:10)		Z	p
	$\bar{X}$	s	$\bar{X}$	s		
İstismar	93,62	3,44	91,50	6,77	-1,402	,161
Duygusal istismar	34,75	1,85	33,50	4,28	-0,844	,399
Cinsel istismar	20,96	0,63	21,00	0,01	-0,638	,523
Fiziksel istismar	26,35	1,41	25,60	2,46	-1,104	,270
Ekonomik istismar	11,57	0,93	11,40	0,84	-1,104	,270
İhmal	34,33	3,06	33,70	3,89	-0,459	,646
Zorba davranışların kurbanı olmaları	87,07	8,93	82,80	12,02	-1,535	,125
Zorba davranışlarda bulunma durumları	61,33	6,36	62,40	3,86	-0,835	,404
Benlik algısı ölçeği	30,83	5,84	26,90	4,84	-2,216	,027*

Mann whitney u testi kullanılmıştır.

*: $p < 0,05$

Tablo 19’da görülebileceği üzere, istismar, (duygusal, cinsel, fiziksel ve ekonomik), ihmal, zorba davranışların kurbanı olma, zorba davranışlarda bulunma ve benlik algısı ölçeği puanlarının baba yaşama durumu değişkeni ile ilişkisini belirlemek amacıyla yapılan mann whitney u testi sonucunda sadece baba yaşama durumuna göre benlik algısı anket puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($p < 0,05$). Bu sonuca göre babası yaşayan öğrencilerde babası yaşamayan öğrencilere oranla benlik algısı daha yüksek olarak görülmektedir.

Tablo 20

Öğrencilerin Anne Eğitim Durumlarına Göre İstismar, İhmal, Zorba Davranışların Kurbanı Olma, Zorba Davranışlarda Bulunma ve Benlik Algılarının Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Anne Eğitim Durumu	Okuma Yazma Bilmiyor ¹ (n:17)		İlkokul ve Ortaokul ² (n:187)		Lise ³ (n:37)		Lisans ve Lisansüstü ⁴ (n:59)		X ²	p	Fark
	$\bar{X}$	s	$\bar{X}$	s	$\bar{X}$	s	$\bar{X}$	s			
İstismar	92,76	3,07	93,75	3,68	92,78	3,55	93,67	3,84	7,824	,052	
Duygusal istismar	34,71	1,76	34,74	2,09	34,43	1,72	34,89	1,54	2,750	,432	
Cinsel istismar	20,76	0,56	20,99	0,65	20,92	0,36	20,78	0,67	7,886	,055	
Fiziksel istismar	26,24	1,39	26,40	1,45	25,92	1,53	26,44	1,67	9,590	,022*	2-3, 3-4
Ekonomik istismar	11,06	1,09	11,62	0,90	11,51	0,87	11,56	1,01	10,107	,018*	1-2
İhmal	34,06	2,99	34,35	3,19	34,70	2,28	32,22	3,60	4,588	,205	
Zorba davranışların kurbanı olmaları	78,06	8,34	88,09	6,92	85,92	10,47	83,00	8,34	10,448	,015*	1-2, 1-4
Zorba davranışlarda bulunma durumları	59,53	9,63	61,51	6,11	61,65	5,82	61,00	3,43	3,579	,311	
Benlik algısı ölçeği	29,71	3,51	31,20	6,04	28,57	5,77	30,11	3,18	7,814	,051	

Kruskal wallis testi kullanılmıştır.

*: p<0,05

Tablo 20’de görülebileceği üzere, istismar, (duygusal, cinsel, fiziksel ve ekonomik), ihmal, zorba davranışların kurbanı olma, zorba davranışlarda bulunma ve benlik algısı ölçeği puanlarının anne eğitim durumu değişkeni ile ilişkisini belirlemek amacıyla yapılan kruskal wallis testi sonucunda anne eğitim durumuna göre fiziksel istismar, ekonomik istismar ve zorba davranışların kurbanı olmaları puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur (p<0,05). Bu sonuca göre farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için post-hoc tekniklerinden yararlanılarak conover inman test yapılmış ve sonucunda fiziksel istismar ölçeği açısından anne eğitim durumu ilkököl ve ortaokul ile lise, lise ile lisans ve lisansüstü olanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Ekonomik istismar açısından annesi okuma yazma bilmeyenler ile ilkököl ve ortaokul mezunu olanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Zorba

davranışların kurbanı olmaları açısından annesi okuma yazma bilmeyenler ile ilkokul ve ortaokul mezunu olanlar arasında ve okuma yazma bilmeyenler ile lisans ve lisansüstü mezunu olanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu sonuca göre anne eğitim durumu lise olan öğrencilerde, anne eğitim durumu lisans ve lisansüstü olanlar ile ilkokul ve ortaokul olanlara oranla fiziksel istismar daha fazla görülmektedir. Ekonomik istismar açısından ise anneleri okuma yazma bilmeyen öğrencilerin anne eğitim durumu ilkokul ve ortaokul olan öğrencilere oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. Zorba davranışların kurbanı olmaları açısından bakıldığında ise, anneleri okuma yazma bilmeyen öğrencilerin anneleri ilkokul ortaokul ve lisans ile lisansüstü eğitim düzeyinde olan öğrencilere oranla daha sık maruz kaldıkları görülmektedir.

Tablo 21

Öğrencilerin Baba Eğitim Durumlarına Göre İstismar, İhmal, Zorba Davranışların Kurbanı Olma, Zorba Davranışlarda Bulunma ve Benlik Algılarının Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Baba Eğitim Durumu	Okuma Yazma Bilmiyor ¹ (n:9)		İlkokul ve Ortaokul ² (n:112)		Lise ³ (n:99)		Lisans ve Lisansüstü ⁴ (n:30)		X ²	p
	$\bar{X}$	s	$\bar{X}$	s	$\bar{X}$	s	$\bar{X}$	s		
Duygusal istismar	35,33	1,00	34,69	1,89	34,65	2,16	34,70	2,10	1,007	,800
Cinsel istismar	20,89	0,33	21,01	0,82	20,93	0,36	20,90	0,40	1,223	,747
Fiziksel istismar	26,78	0,44	26,38	1,43	26,23	1,56	26,20	1,52	1,486	,686
Ekonomik istismar	10,67	1,58	11,60	0,98	11,57	0,80	11,70	0,70	7,787	,051
İhmal	32,78	2,82	34,13	3,39	34,52	2,81	34,70	2,82	3,821	,281
Zorba davranışların kurbanı olmaları	84,11	15,43	87,14	8,90	87,30	8,64	85,53	9,04	1,638	,651
Zorba davranışlarda bulunma durumları	63,00	3,00	62,09	4,51	60,35	8,32	61,60	4,14	5,128	,163
Benlik algısı ölçeği	28,11	4,04	30,67	4,99	30,47	6,84	32,10	5,55	5,738	,125

Kruskal wallis testi kullanılmıştır.

Tablo 21’de görülebileceği üzere, istismar, (duygusal, cinsel, fiziksel ve ekonomik), ihmal, zorba davranışların kurbanı olma, zorba davranışlarda bulunma ve benlik algısı ölçeği puanlarının baba eğitim durumu değişkeni ile ilişkisini belirlemek amacıyla yapılan kruskal wallis testi sonucunda baba eğitim durumuna göre hiçbir değişken açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 22

Öğrencilerin Aile Aylık Gelirlerine Göre İstismar, İhmal, Zorba Davranışların Kurbanı Olma, Zorba Davranışlarda Bulunma ve Benlik Algılarının Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Aile Aylık Geliri	850 TL ve altı ¹ (n:93)		851 TL – 2000 TL Arası ² (n:100)		2001 TL – 3000 TL arası ³ (n:43)		3001 TL ve üzeri ⁴ (n:14)		X ²	p	Fark
	$\bar{X}$	s	$\bar{X}$	s	$\bar{X}$	s	$\bar{X}$	s			
İstismar	92,95	4,06	94,06	2,81	93,37	4,04	94,21	4,25	7,287	,063	
Duygusal istismar	34,43	2,32	34,96	1,52	34,51	2,22	35,14	1,88	3,221	,359	
Cinsel istismar	21,01	0,90	20,94	0,31	20,91	0,43	20,93	0,27	0,230	,973	
Ekonomik istismar	11,34	1,12	11,63	0,84	11,86	0,47	11,64	0,84	10,349	,016*	1-3, 1-4
İhmal	33,85	3,42	34,76	2,60	34,19	3,19	34,43	3,52	3,657	,301	
Zorba davranışların kurbanı olmaları	86,78	9,79	87,58	8,31	86,33	9,54	84,64	8,49	2,428	,488	
zorba davranışlarda bulunma durumları	62,13	4,26	61,00	7,51	60,70	7,23	61,14	4,55	2,408	,492	
Benlik algısı ölçeği	30,59	5,47	30,36	6,18	31,49	6,06	30,93	5,47	3,298	,348	

Kruskal wallis testi kullanılmıştır.

*: $p<0,05$

Tablo 22’de görülebileceği üzere, istismar, (duygusal, cinsel, fiziksel ve ekonomik), ihmal, zorba davranışların kurbanı olma, zorba davranışlarda bulunma ve benlik algısı ölçeği puanlarının aile aylık geliri değişkeni ile ilişkisini belirlemek amacıyla yapılan kruskal wallis sonucunda aile aylık geliri durumuna göre ekonomik istismar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($p<0,05$). Bu sonuca göre

farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için post-hoc tekniklerinden yararlanılarak conover inman test yapılmış ve sonucunda aile aylık geliri 850 tl ve altında olanlar ile 2001-3000 tl arasında olanlar ve 3001 tl ve üstünde olanlar arasında ekonomik istismar açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır. Bu sonuca göre aile aylık geliri 850 tl ve altında olan öğrenciler, aile aylık geliri 2001 tl ve 3000 tl arası olanlar ile 3001 tl ve üstü olanlara oranla ekonomik istismara daha fazla maruz kalmaktadırlar.

12-15 Yaş Arası Öğrencilerin Kardeş Sayısı İle İstismara Uğrama, İhmalleri, Zorba Davranışların Kurbanı Olmaları, Zorba Davranışlarda Bulunma Durumları ve Benlik Algıları

Tablo 23

Öğrencilerin Kardeş Sayılarına Göre İstismar, İhmal, Zorba Davranışların Kurbanı Olma, Zorba Davranışlarda Bulunma ve Benlik Algılarının Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Ailedeki Kardeş Sayısı	0-1 ¹ (n:38)		2-3 ² (n:146)		4-5 ³ (n:52)		6 ve üzeri ⁴ (n:14)		X ²	p	Fark
	$\bar{X}$	s	$\bar{X}$	s	$\bar{X}$	s	$\bar{X}$	s			
İstismar	93,92	3,28	93,86	3,13	92,25	5,04	93,86	2,21	3,873	,275	
Duygusal istismar	34,79	1,85	34,79	1,76	34,27	2,74	35,07	1,38	0,698	,874	
Cinsel istismar	20,97	0,16	20,98	0,76	20,90	0,41	20,93	0,27	0,667	,881	
Fiziksel istismar	26,42	1,13	26,38	1,33	25,96	2,07	26,64	0,74	1,851	,604	
Ekonomik istismar	11,74	0,72	11,71	0,62	11,12	1,41	11,21	1,19	11,729	,008**	1-3, 1-4
Zorba davranışların kurbanı olmaları	87,37	9,32	86,99	8,53	86,63	9,68	85,71	12,29	0,380	,994	
Zorba davranışlarda bulunma durumları	60,63	6,10	61,62	5,89	60,92	7,98	62,57	2,74	1,629	,653	
Benlik algısı ölçeği	30,47	5,31	30,66	5,09	29,90	5,58	34,14	12,13	1,329	,722	

Kruskal wallis testi kullanılmıştır.

**: p<0,01

Tablo 23’de görülebileceği üzere, istismar, (duygusal, cinsel, fiziksel ve ekonomik), ihmal, zorba davranışların kurbanı olma, zorba davranışlarda bulunma ve benlik algısı ölçeği puanlarının ailedeki kardeş sayısı değişkeni ile ilişkisini belirlemek amacıyla kruskal wallis testi sonucunda ailedeki kardeş sayısına göre ekonomik istismar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($p<0,01$). Bu sonuca göre farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için post-hoc tekniklerinden yararlanılarak conover inman test yapılmış ve sonucunda kardeş sayısı 0-1 ile 4-5 olanlar ve 0-1 ile 6 ve üzeri olanlar arasında ekonomik istismar açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre kardeş sayısı 4-5 olanlar ile 6 ve üzeri olanlar, kardeş sayısı 0-1 olanlara oranla daha fazla ekonomik istismara maruz kalmaktadırlar.

İstismar ve İhmale Maruz Kalmayla Ergenlerin Zorba Davranışlarda Bulunma Durumları

Tablo 24

Gençlerin Zorba Davranışlarda Bulunma Durumu İle İstismar, Duygusal İstismar, Cinsel İstismar, Fiziksel İstismar, Ekonomik İstismar ve İhmal Arasındaki İlişkinin Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları

	Zorba Davranışlarda Bulunma Durumları	
	r	p
İstismar	0,254	,001***
Duygusal İstismar	0,239	,001***
Cinsel İstismar	0,249	,001***
Fiziksel İstismar	0,224	,001***
Ekonomik İstismar	0,052	,415
İhmal	0,064	,317

Spearman korelasyon analizi uygulanmıştır.

***: $p \leq 0,001$

Zorba davranışların bulunma durumları ile istismar ($r = 0,254$), duygusal istismar ($r = 0,239$), cinsel istismar ($r=0,249$), fiziksel istismar ($r = 0,224$) arasında pozitif yönlü anlamlı ancak zayıf bir ilişki vardır. Zorba davranışlarda bulunma durumu arttıkça istismar, duygusal istismar, cinsel istismar ve fiziksel istismar artmaktadır. Yine aynı şekilde istismar, duygusal istismar, cinsel istismar ve fiziksel istismar durumları arttıkça zorba davranışlarda bulunma durumları da artmaktadır. İstismara maruz kalan öğrencilerde zorba davranışlarda bulunma durumu daha sık görülmektedir.

İstismar ve İhmale Maruz Kalmayla Ergenlerin Zorba Davranışların Kurbanı Olma Durumları

Tablo 25

Gençlerin Zorba Davranışların Kurbanı Olma Durumları İle İstismar, Duygusal İstismar, Cinsel İstismar, Fiziksel İstismar, Ekonomik İstismar ve İhmal Arasındaki İlişkinin Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları

	Zorba Davranışların Kurbanı Olmaları	
	r	p
İstismar	0,292	,001***
Duygusal İstismar	0,294	,001***
Cinsel İstismar	0,100	,116
Fiziksel İstismar	0,253	,001***
Ekonomik İstismar	0,118	,063
İhmal	0,043	,498

Spearman korelasyon analizi uygulanmıştır.

***: $p \leq 0,001$

Zorba davranışların kurbanı olmaları ile istismar ($r = 0,292$), duygusal istismar ($r = 0,294$) ve fiziksel istismar ($r = 0,253$) arasında 0.001 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı ancak zayıf bir ilişki vardır. Zorba davranışların kurbanı olma puanı arttıkça istismar, duygusal istismar ve fiziksel istismar artmaktadır. Yine aynı şekilde istismar, duygusal istismar ve fiziksel istismar arttıkça zorba davranışların kurbanı olma durumları da artmaktadır. İstismara uğrayan öğrencilerin zorba davranışların daha sık kurbanı oldukları görülmektedir.

İstismara ve İhmale Maruz Kalmayla Ergenlerin Benlik Algıları

Tablo 26

Benlik Algısı Ölçeği İle İstismar, Duygusal İstismar, Cinsel İstismar, Fiziksel İstismar, Ekonomik İstismar ve İhmal Arasındaki İlişkinin Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları

	Benlik Algısı Ölçeği	
	r	p
İstismar	0,295	,001***
Duygusal İstismar	0,242	,001***
Cinsel İstismar	0,108	,089
Fiziksel İstismar	0,243	,001***
Ekonomik İstismar	0,104	,101
İhmal	0,198	,002**

Spearman korelasyon analizi uygulanmıştır.

: $p < 0,01$ *: $p \leq 0,001$

Benlik algısı ölçeği ile istismar ($r = 0,295$), duygusal istismar ($r = 0,242$), fiziksel istismar ($r = 0,243$), ihmal ($r = 0,198$) puanı arasında pozitif yönlü anlamlı ancak zayıf bir ilişki vardır.

Benlik algısından alınan puan arttıkça istismar, duygusal istismar ve fiziksel istismar puanı da artmaktadır. Aynı şekilde istismar, duygusal istismar ve fiziksel istismardan alınan puan arttıkça (puanlamada yapılan olumsuz sorulara düşük olumlu sorulara yüksek puan verilmesinden dolayı istismara uğrama durumu azalmaktadır) benlik algısı da artmaktadır. Bu durumda istismara maruz kalan öğrencilerin benlik algılarının düşük olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Anket Sorularına Verdikleri Cevapların Dağılımı

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Duygusal İstismar Sorularına Verdikleri Cevapların Dağılımı

Tablo 27

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Duygusal İstismar Sorularına Verdikleri Cevapların Sayı ve Yüzde Dağılımları

<i>Duygusal İstismar</i>		Erkek (n:136)		Kız (n:114)		Toplam (n:250)	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Annem babam bana şu sözleri söylediler;	Seni döverim, evden atarım.	3	-	1	0,9	1	0,4
		2	9	9	7,9	18	7,2
		1	127	104	91,2	231	92,4
	Bodruma, kömürlüğe, karanlık bir yere kapatırım.	3	-	-	-	-	-
		2	-	-	-	-	-
		1	136	114	100,0	250	100,0
	Canını yakarım, kemiklerini kırarım, öldürürüm.	3	1	1	0,9	2	0,8
		2	9	5	4,4	14	5,6
		1	126	108	94,7	234	93,6
	Hiç doğmasaydın.	3	2	3	2,6	5	2,0
		2	7	10	8,8	17	6,8
		1	127	101	88,6	228	91,2
	Seni sevmiyorum, senden nefret ediyorum gibi kırıcı,üzücü sözler.	3	-	2	1,8	2	0,8
		2	5	11	9,6	16	6,4
		1	131	101	88,6	232	92,8
	Annem, babam benim önümde birbirlerine küfür ederler.	3	1	1	0,9	2	0,8
		2	9	8	7,0	17	6,8
		1	126	105	92,1	231	92,4
	Annem, babam benim önümde birbirlerine vururlar, birbirlerini itip kakarlar.	3	-	-	-	-	-
		2	4	5	4,4	9	3,6
		1	132	109	95,6	241	96,4
	Annem, babam beni bodrum, kömürlük, karanlık oda gibi bir yerlere kapatırlar.	3	-	-	-	-	-
		2	-	-	-	-	-
		1	136	114	100,0	250	100,0
	Annem babam dışında değişik kişilerin yanında yaşadım.	3	1	2	1,8	3	1,2
		2	5	3	2,6	8	3,2
		1	130	109	95,6	239	95,6
	Ailemde bana bağırıp çağıran biri var.	3	5	6	5,3	11	4,4
		2	23	27	23,7	50	20,0
		1	108	81	71,1	189	75,6
	Ailemde bana kötü isimler takan birileri var.	3	1	2	1,8	3	1,2
		2	8	18	15,8	26	10,4
		1	127	94	82,5	221	88,4
	Genelde büyüklerin yaptığı işleri (çamaşır yıkamak, temizlik yapmak, yemek yapmak) benim yapmam beklenir	3	2	8	7,0	10	4,0
		2	17	53	46,5	70	28,0
		1	117	53	46,5	170	68,0

1-Hiçbir Zaman 2-Zaman Zaman 3-Her Zaman

Tablo 27’de görüldüğü gibi en çok maruz kalınan madde “Genelde büyüklerin yaptığı işleri (çamaşır yıkamak, temizlik yapmak, yemek yapmak) benim yapmam beklenir” maddesidir. Bu maddeye hiçbir zaman yanıtını veren erkek öğrenci sayısı 117 (%86) iken

kız öğrenci sayısı 53(%46,5), zaman zaman yanıtını veren erkek öğrenci sayısı 17 (%12,5) iken kız öğrenci sayısı 53 (%46,5), her zaman yanıtını veren erkek öğrenci sayısı 2 (%1,5) iken kız öğrenci sayısı 8 (%7)'dir. Bu madde açısından kız öğrenciler erkek öğrencilere oranla daha fazla duygusal istismara mağruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. “Bodruma, kömürlüğe, karanlık bir yere kapatırım” sözüne maruz kalma bakımından hiçbir zaman yanıtını veren erkek öğrenci sayısı 136 (%100), kız öğrenci sayısı 114 (%100)'dür. “Annem, babam beni bodrum, kömürlük, karanlık oda gibi bir yerlere kapatırlar.” durumuna maruz kalma bakımından hiçbir zaman yanıtını veren erkek öğrenci sayısı 136 (%100), kız öğrenci sayısı 114 (%100)'dür. Diğer verilen yanıtlara bakıldığında kız ve erkek öğrencilerin sayıları birbirine yakın görülmektedir. Bu sebeple verilen diğer yanıtların toplam öğrenci sayıları ile yüzde değerleri yorumlanmıştır. Anne ya da babası tarafından “Seni döverim, evden atarım” sözüne maruz kalma bakımından her zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 1 (%0,4), zaman zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 18 (%7,2), hiçbir zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 231 (%92,4)'tür. Anne ya da babası tarafından “Canını yakarım, kemiklerini kırarım, öldürürüm.” sözüne maruz kalma bakımından her zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 2 (%0,8), zaman zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 14 (%5,6), hiçbir zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 234 (%93,6)'dır. Anne ya da babası tarafından “Hiç doğmasaydın.” sözüne maruz kalma bakımından her zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 5 (%2), zaman zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 17(%6,8), hiçbir zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 228 (%91,2)'dir. Anne ya da babası tarafından “Seni sevmiyorum, senden nefret ediyorum gibi kırıcı,üzücü sözler.” maruz kalma bakımından her zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 2(%0,8), zaman zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 16 (%6,8), hiçbir zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 232 (%92,8)'dir. “Annem, babam benim önümde birbirlerine küfür ederler.” durumuna maruz kalma bakımından her zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 2 (%0,8), zaman zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 17 (%6,8), hiçbir zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 231 (%92,4)'tür. “Annem, babam benim önümde birbirlerine vururlar, birbirlerini itip kakarlar.” durumuna maruz kalma bakımından her zaman yanıtını veren öğrenci bulunmamaktadır. Aynı maddeye zaman zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 9 (%3,6), hiçbir zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 241 (%96,4)'tür. “Annem babam dışında değişik kişilerin yanında yaşadım.” durumuna maruz kalma bakımından her zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 3 (%1,2), zaman zaman yanıtını veren toplam öğrenci

sayısı 8 (%3,2), hiçbir zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 239 (%95,6)'dur. "Ailemde bana bağırp çağırın biri var." durumuna maruz kalma bakımından her zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 11 (%4,4), zaman zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 50 (%20), hiçbir zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 189 (%75,6)'dır. "Ailemde bana kötü isimler takan birileri var." durumuna maruz kalma bakımından her zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 3 (%1,2), zaman zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 26 (%10,4), hiçbir zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 221 (%88,4)'dir.

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Cinsel İstismar Sorularına Verdikleri Cevapların Dağılımı

Tablo 28

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Cinsel İstismar Sorularına Verdikleri Cevapların Sayı ve Yüzde Dağılımları

Cinsel İstismar		Erkek (n:136)		Kız (n:114)		Toplam (n:250)	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Ailemden birisi vücudumun özel yerlerine (Cinsel bölgeler, göğüsler gibi) dokundu.	3	2	1,5	-	-	3	0,8
	2	-	-	1	0,9	1	0,4
	1	134	98,5	113	99,1	247	98,8
Ailemden birisi beni büyüklerin öpüştüğü gibi öptü.	3	-	-	-	-	-	-
	2	3	2,2	1	0,9	4	1,6
	1	133	97,8	113	99,1	246	98,4
Ailemden birisi bana açık seçik resimler veya film gösterdi.	3	-	-	-	-	-	-
	2	3	2,2	-	-	3	1,2
	1	133	97,8	114	100,0	247	98,8
Ailemden birisi beni soyunurken, giyinirken, tuvaletimi yaparken, banyo yaparken izledi.	3	-	-	-	-	-	-
	2	-	-	1	0,9	1	0,4
	1	136	100,0	113	99,1	249	99,6
Ailemden birisi çıplakken fotoğrafımı çekti.	3	-	-	-	-	-	-
	2	-	-	1	0,9	1	0,4
	1	136	100,0	113	99,1	249	99,6
Ailemden birisi bana kendi özel yerlerini gösterdi.	3	-	-	-	-	-	-
	2	-	-	1	0,9	1	0,4
	1	136	100,0	113	99,1	249	99,6
İznim olmadan bana cinsel olarak yaklaşan birisi oldu.	3	1	0,7	1	0,9	2	0,8
	2	1	0,7	-	-	1	0,4
	1	134	98,5	113	99,1	247	98,8

1-Hiçbir Zaman 2-Zaman Zaman 3-Her Zaman

Tablo 28'de görüldüğü gibi verilen yanıtlara bakıldığında kız ve erkek öğrencilerin sayıları birbirine yakın görülmektedir. Bu sebeple verilen diğer yanıtların toplam öğrenci sayıları

ile yüzde değerleri yorumlanmıştır. “Ailemden birisi vücudumun özel yerlerine (Cinsel bölgeler, göğüsler gibi) dokundu.” durumuna maruz kalma bakımından her zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 3 (%0,8), zaman zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 1 (%0,4), hiçbir zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 247 (%98,8)’dir. “Ailemden birisi beni büyüklerin öpüştüğü gibi öptü.” durumuna maruz kalma bakımından her zaman yanıtını veren öğrenci bulunmamaktadır. Aynı maddeye zaman zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 4 (%1,6), hiçbir zaman yanıtını veren öğrenci sayısı 246 (%98,4)’dır. “Ailemden birisi bana açık seçik resimler veya film gösterdi.” durumuna maruz kalma bakımından her zaman yanıtını veren öğrenci bulunmamaktadır. Aynı maddeye zaman zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 3 (%1,2), hiçbir zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 247 (%98,8)’dir. “Ailemden birisi beni soyunurken, giyinirken, tuvaletimi yaparken, banyo yaparken izledi.” durumuna maruz kalma bakımından her zaman yanıtını veren öğrenci bulunmamaktadır. Aynı maddeye zaman zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 1 (%0,4), hiçbir zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 249 (%99,6)’dur. “Ailemden birisi çıplakken fotoğrafımı çekti.” durumuna maruz kalma bakımından her zaman yanıtını veren öğrenci bulunmamaktadır. Aynı maddeye zaman zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 1 (%0,4), hiçbir zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 249 (%99,6)’dur. “Ailemden birisi bana kendi özel yerlerini gösterdi.” durumuna maruz kalma bakımından her zaman yanıtını veren öğrenci bulunmamaktadır. Aynı maddeye zaman zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 1 (%0,4), hiçbir zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 249 (%99,6)’dur. “İznim olmadan bana cinsel olarak yaklaşan birisi oldu.” durumuna maruz kalma bakımından her zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 2 (%0,8), zaman zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 1 (%0,4), hiçbir zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 247 (%98,8)’dir.

Öğrencilerin cevaplarına göre, genel olarak cinsel istismara maruz kalmadıkları görülmektedir.

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Fiziksel İstismar Sorularına Verdikleri Cevapların Dağılımı

Tablo 29

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Fiziksel İstismar Sorularına Verdikleri Cevapların Sayı ve Yüzde Dağılımları

<i>Fiziksel İstismar</i>		Erkek (n:136)		Kız (n:114)		Toplam (n:250)	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Ailemden birisi beni o kadar kötü dövdü ki; çürüklerin ve yaraların izi uzun süre geçmedi.	3	-	-	-	-	-	-
	2	2	1,5	-	-	2	0,8
	1	134	98,5	114	100,0	248	99,2
Ailemden birisi beni o kadar kötü dövdü ki; öğretmenimin veya komşuların, tanıdıkların dikkatini çekti.	3	1	0,7	-	-	1	0,4
	2	8	5,9	-	-	8	3,2
	1	127	93,4	114	100,0	241	96,4
Ailemden birisi beni o kadar kötü dövdü ki;doktora veya hastaneye gitmek zorunda kaldım.	3	2	1,5	-	-	2	0,8
	2	8	5,9	7	6,1	15	6,0
	1	126	92,6	107	93,9	233	93,2
Annem, babam beni arada sırada cezalandırmak için çımdıklar, saçımı çeker veya itekler.	3	-	-	1	0,9	1	0,4
	2	11	8,1	14	12,3	25	10,0
	1	125	91,9	99	86,8	224	89,6
Annem, babam beni yumruklar veya tekmeler.	3	-	-	-	-	-	-
	2	3	2,2	1	0,9	4	1,6
	1	133	97,8	113	99,1	246	98,4
Annem, babam bana kızınca terlikle, sopayla veya başka bir şeyle vurur.	3	3	2,2	1	0,9	4	1,6
	2	17	12,5	22	19,3	39	15,6
	1	116	85,3	91	79,8	207	82,8
Ailemde kendimi dövüşerek, ona vurarak ya da ondan kaçarak korumak zorunda olduğum birileri var.	3	4	2,9	2	1,8	6	2,4
	2	4	2,9	10	8,8	14	5,6
	1	128	94,1	102	89,5	230	92,0
Kemer, sopa, oklava veya benzeri sert cisimlerle dövülerek cezalandırılırım.	3	-	-	-	-	-	-
	2	7	5,1	3	2,6	10	4,0
	1	129	94,9	111	97,4	240	96,0
Ailemdeki kişiler beni itip kakar.	3	-	-	1	0,9	1	0,4
	2	10	7,4	14	12,3	24	9,6
	1	126	92,6	99	86,8	225	90,0

1-Hiçbir Zaman 2-Zaman Zaman 3-Her Zaman

Tablo 29’da görüldüğü gibi “Ailemden birisi beni o kadar kötü dövdü ki; öğretmenimin veya komşuların, tanıdıkların dikkatini çekti.” durumuna maruz kalma bakımından her zaman yanıtını veren erkek öğrenci sayısı 1 (%0,7) iken yanıt veren kız öğrenci bulunmamaktadır. Aynı maddeye zaman zaman yanıtını veren erkek öğrenci sayısı 8 (%5,9) iken yanıt veren kız öğrenci bulunmamaktadır. Aynı maddeye hiçbir zaman yanıtını veren erkek öğrenci sayısı 127 (%93,4) iken kız öğrenci sayısı 114 (%100)’tür.

Verilen diğer yanıtlara bakıldığında kız ve erkek öğrencilerin sayıları birbirine yakın görülmektedir. Bu sebeple verilen diğer yanıtların toplam öğrenci sayıları ile yüzde değerleri yorumlanmıştır. “Ailemden birisi beni o kadar kötü dövdü ki; çürüklerin ve yaraların izi uzun süre geçmedi.” durumuna maruz kalma bakımından zaman zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 2 (%0,8), hiçbir zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 248 (%99,2)’dir. “Ailemden birisi beni o kadar kötü dövdü ki;doktora veya hastaneye gitmek zorunda kaldım.” durumuna maruz kalma bakımından her zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 2 (%0,8), zaman zaman yanıtını veren 15 (%6), hiçbir zaman yanıtını veren 233 (%93,2)’tür. “Annem, babam beni arada sırada cezalandırmak için çimdikler, saçımı çeker veya itekler.” durumuna maruz kalma bakımından her zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 1 (%0,4), zaman zaman yanıtını veren 25 (%10), hiçbir zaman yanıtını veren 224 (%89,6)’tür. “Annem, babam beni yumruklar veya tekmeler.” durumuna maruz kalma bakımından zaman zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 4 (%1,6), hiçbir zaman yanıtını veren 246 (%98,4)’dır. “Annem, babam bana kızınca terlikle, sopayla veya başka bir şeyle vurur.” durumuna maruz kalma bakımından her zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 4 (%1,6), zaman zaman yanıtını veren 39 (%15,6), hiçbir zaman yanıtını veren 207 (%82,8)’dir. “Ailemde kendimi dövüşerek, ona vurarak ya da ondan kaçarak korumak zorunda olduğum birileri var.” durumuna maruz kalma bakımından her zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 6 (%2,4), zaman zaman yanıtını veren 14 (%5,6), hiçbir zaman yanıtını veren 230 (%92)’dur. “Kemer, sopa, oklava veya benzeri sert cisimlerle dövülerek cezalandırılıyorum.” durumuna maruz kalma bakımından her zaman yanıtını veren öğrenci bulunmamaktadır. Aynı maddeye zaman zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 10 (%4), hiçbir zaman yanıtını veren 240 (% 96)’tır. “Ailemdeki kişiler beni itip kakar.” durumuna maruz kalma bakımından her zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 1 (%0,4), zaman zaman yanıtını veren 24 (%9,6), hiçbir zaman yanıtını veren 225 (%90)’tir.

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Ekonomik İstismar Sorularına Verdikleri Cevapların Dağılımı

Tablo 30

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Ekonomik İstismar Sorularına Verdikleri Cevapların Sayı ve Yüzde Dağılımları

<i>Ekonomik İstismar</i>		Erkek (n:136)		Kız (n:114)		Toplam (n:250)	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Zaman zaman karnımı	3	6	4,4	2	1,8	8	3,2
doymamak, ihtiyaçlarımı	2	23	16,9	6	5,3	29	11,6
karşılama için çalışmam	1	107	78,7	106	93,0	213	85,2
gerekir.							
Okul dışındaki zamanlarımda	3	9	6,6	-	-	9	3,6
ve tatillerde para karşılığı	2	25	18,4	2	1,8	27	10,8
çalışırım.	1	102	75,0	112	98,2	214	85,6
Ailemden birileri benim okula	3	-	-	-	-	-	-
gitmek yerine, çalışarak eve	2	4	2,9	3	2,6	7	2,8
para getirmemi istiyor.	1	132	97,1	111	97,4	243	97,2
Bir işte çalıştırıldığımda bana	3	-	-	1	0,9	1	0,4
verilmesi gereken parayı	2	8	5,9	2	1,8	10	4,0
ailemden birisi alır.	1	128	94,1	111	97,4	239	95,6

1-Hiçbir Zaman 2-Zaman Zaman 3-Her Zaman

Tablo 30’da görüldüğü gibi en çok maruz kalınan madde hiçbir zaman yanıtının toplam 213 kişi (%85,2) ile en az kişi sayısı ve ortalamaya sahip olan “Zaman zaman karnımı doymamak, ihtiyaçlarımı karşılamak için çalışmam gerekir.” maddesidir. Bu maddeye her zaman yanıtını veren erkek öğrenci sayısı 6 (%4,4) iken kız öğrenci sayısı 2 (%1,8)’dir. Aynı maddeye zaman zaman yanıtını veren erkek öğrenci sayısı 23 (%16,9) iken kız öğrenci sayısı 6 (%5,3)’dir. Aynı maddeye hiçbir zaman yanıtını veren erkek öğrenci sayısı 107 (%78,7) iken kız öğrenci sayısı 106 (%93)’dir. Bu sonuca göre erkek öğrenciler kız öğrencilere göre daha çok, karnını doymamak ve ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmaları gerektiğini belirtmişlerdir. “Okul dışındaki zamanlarımda ve tatillerde para karşılığı çalışırım.” durumuna maruz kalma bakımından her zaman yanıtını veren erkek öğrenci sayısı 9 (%6,6) iken her zaman yanıtını veren kız öğrenci bulunmamaktadır. Aynı maddeye zaman zaman yanıtını veren erkek öğrenci sayısı 25 (%18,4) iken kız öğrenci sayısı 2 (%1,8), hiçbir zaman yanıtını veren erkek öğrenci sayısı 102 (%75), kız öğrenci sayısı 112 (%98,2)’dir. Bu sonuca göre erkek öğrenciler kız öğrencilere göre daha çok, okul dışındaki zamanlarda ve tatillerde para karşılığı çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Verilen diğer yanıtlara bakıldığında kız ve erkek öğrencilerin sayıları birbirine yakın görülmektedir. Bu sebeple verilen diğer yanıtların toplam öğrenci sayıları ile yüzde değerleri yorumlanmıştır. “Ailemden birileri benim okula gitmek yerine, çalışarak eve para getirmemi istiyor.”

durumuna maruz kalma bakımından her zaman yanıtını veren öğrenci bulunmamaktadır. Aynı maddeye zaman zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 7 (%2,8), hiçbir zaman yanıtını veren 243 (%97,2)'tür. “Bir işte çalıştırıldığımda bana verilmesi gereken parayı ailemden birisi alır.” durumuna maruz kalma bakımından her zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 1 (%0,4), zaman zaman yanıtını veren 10 (%4), hiçbir zaman yanıtını veren 239 (%95,6)'dur.

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre İhmal Sorularına Verdikleri Cevapların Dağılımı

Tablo 31

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre İhmal Sorularına Verdikleri Cevapların Sayı ve Yüzde Dağılımları

İhmal		Erkek (n:136)		Kız (n:114)		Toplam (n:250)	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Annem, babam benim nerede ve kimlerle olduğumu bilmek ister.	3	21	15,4	12	10,5	33	13,2
	2	33	24,3	19	16,7	52	20,8
	1	82	60,3	83	72,8	165	66,0
Annem, babam okulu kırmamı (kaçmamı, gitmememi) umursamaz.	3	7	5,1	9	7,9	16	6,4
	2	5	3,7	4	3,5	9	3,6
	1	124	91,2	101	88,6	225	90,0
Annem, babam okul durumumu, öğretmenlerimi, notlarımı bilmek ister.	3	103	75,7	87	76,3	190	76,0
	2	21	15,4	21	18,4	42	16,8
	1	12	8,8	6	5,3	18	7,2
Zayıf notlar alsamda ailem umursamaz.	3	6	4,4	5	4,4	11	4,4
	2	23	16,9	21	18,4	44	17,6
	1	107	78,7	88	77,2	195	78,0
Mevsim ve hava durumuna uygun giyeceklerim var.	3	107	78,7	93	81,6	200	80,0
	2	13	9,6	15	13,2	28	11,2
	1	16	11,8	6	5,3	22	8,8
Annem, babam bana banyo yaptırır.	3	6	4,4	8	7,0	14	5,6
	2	9	6,6	3	2,6	12	4,8
	1	121	89,0	103	90,4	224	89,6
Annem, babam içki veya sigara bulmama veya kullanmama karışmaz.	3	22	16,2	20	17,5	42	16,8
	2	3	2,2	-	-	3	1,2
	1	111	81,6	94	82,5	205	82,0
Gece yatacak yerim vardır.	3	127	93,4	106	93,0	233	93,2
	2	-	-	-	-	-	-
	1	9	6,6	8	7,0	17	6,8
Annem, babam eve geç gelsemde farketmezler.	3	15	11,0	12	10,5	27	10,8
	2	27	19,9	8	7,0	35	14,0
	1	94	69,1	94	82,5	188	75,2
Ailem için önemli olduğumu hissediyorum.	3	110	80,9	85	74,6	195	78,0
	2	15	11,0	17	14,9	32	12,8
	1	11	8,1	12	10,5	23	9,2
Ailemde beni koruyan kollayan birileri var.	3	119	87,5	95	83,3	214	85,6
	2	8	5,9	13	11,4	21	8,4
	1	9	6,6	6	5,3	15	6,0
Annem, babam sık sık sarhoştur.	3	1	0,7	-	-	1	0,4
	2	-	-	2	1,8	2	0,8
	1	135	99,3	112	98,2	247	98,8
Annem, babam akşamları eve ben yattıktan sonra gelirler.	3	-	-	-	-	-	-
	2	7	5,1	6	5,3	13	5,2
	1	129	94,9	108	94,7	237	94,8

1-Hiçbir Zaman 2-Zaman Zaman 3-Her Zaman

Tablo 31’de görüldüğü gibi “Annem, babam eve geç gelsemde farketmezler.” durumuna maruz kalma bakımından her zaman yanıtını veren erkek öğrenci sayısı 15 (%11) iken kız öğrenci sayısı 12 (%10,5), zaman zaman yanıtını veren erkek öğrenci sayısı 27 (%19,9) iken kız öğrenci sayısı 8 (%7), hiçbir zaman yanıtını veren erkek öğrenci sayısı 94 (%69,1) iken kız öğrenci sayısı 94 (%82,5)’tür. Bu sonuca göre erkek öğrenciler kız öğrencilere göre daha çok, eve geç geldiklerinde anne ve babası tarafından farkedilmediklerini ifade etmişlerdir. Verilen diğer yanıtlara bakıldığında kız ve erkek öğrencilerin sayıları birbirine yakın görülmektedir. Bu sebeple verilen diğer yanıtların toplam öğrenci sayıları ile yüzde değerleri yorumlanmıştır. “Annem, babam benim nerede ve kimlerle olduğumu bilmek ister.” durumuna maruz kalma bakımından her zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 33 (%13,2), zaman zaman yanıtını veren 52 (%20,8), hiçbir zaman yanıtını veren 165 (%66)’tir. “Annem, babam okulu kırmamı (kaçmamı, gitmememi) umursamaz.” durumuna maruz kalma bakımından her zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 16 (%6,4), zaman zaman yanıtını veren 9 (%3,6), hiçbir zaman yanıtını veren 225 (%90)’tir. “Annem, babam okul durumumu, öğretmenlerimi, notlarımı bilmek ister.” durumuna maruz kalma bakımından her zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 190 (%76), zaman zaman yanıtını veren 42 (%16,8), hiçbir zaman yanıtını veren 18 (%7,2)’dir. “Zayıf notlar alsamda ailem umursamaz.” durumuna maruz kalma bakımından her zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 11 (%4,4), zaman zaman yanıtını veren 44 (%17,6), hiçbir zaman yanıtını veren 195 (%78)tir. “Mevsim ve hava durumuna uygun giyeceklerim var.” durumuna maruz kalma bakımından her zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 200 (%80), zaman zaman yanıtını veren 28 (%11,2), hiçbir zaman yanıtını veren 22 (%8,8)’dir. “Annem, babam bana banyo yaptırır.” durumuna maruz kalma bakımından her zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 14 (%5,6), zaman zaman yanıtını veren 12 (%4,8), hiçbir zaman yanıtını veren 224 (%89,6)’tür. “Annem, babam içki veya sigara bulmama veya kullanmama karışmaz.” durumuna maruz kalma bakımından her zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 42 (%16,8), zaman zaman yanıtını veren 3 (%1,2), hiçbir zaman yanıtını veren 205 (%82)’tir. “Gece yatacak yerim vardır.” durumuna maruz kalma bakımından her zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 233 (%93,2), hiçbir zaman yanıtını veren 17 (%6,8)’dir. “Ailem için önemli olduğumu hissediyorum.” durumuna maruz kalma bakımından her zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 195 (%78), zaman zaman yanıtını veren 32 (%12,8), hiçbir zaman yanıtını veren 23 (%9,2)’tür. “Ailemde beni koruyan kollayan birileri var.” durumuna maruz kalma bakımından her

zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 214 (%85,6), zaman zaman yanıtını veren 21 (%8,4), hiçbir zaman yanıtını veren 15 (%6)'tir. "Annem, babam sık sık sarhoştur." durumuna maruz kalma bakımından her zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 1 (%0,4), zaman zaman yanıtını veren 2 (%0,8), hiçbir zaman yanıtını veren 247 (%98,8)'dir. "Annem, babam akşamları eve ben yattıktan sonra gelirler." durumuna maruz kalma bakımından zaman zaman yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 13 (%5,2), hiçbir zaman yanıtını veren 237 (%94,8)'dir.

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Benlik Algısı Sorularına Verdikleri Cevapların Dağılımı

Tablo 32

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Benlik Algısı Ölçeği Sorularına Verdikleri Cevapların Sayı ve Yüzde Dağılımları

Benlik Algısı Ölçeği		Erkek (n:136)		Kız (n:114)		Toplam (n:250)	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum	1	5	3,7	7	6,1	12	4,8
	2	8	5,9	8	7,0	16	6,4
	3	40	29,4	44	38,6	84	33,6
	4	83	61,0	55	48,2	138	55,2
Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum	1	4	3,5	1	0,7	5	2,0
	2	8	7,0	9	6,6	17	6,8
	3	41	36,0	55	40,4	96	38,4
	4	61	53,5	71	52,2	132	52,8
Genelde kendimi başarısız bir kişi olarak görme eğilimindeyim	1	34	29,8	39	28,7	73	29,2
	2	37	32,5	54	39,7	91	36,4
	3	31	27,2	31	22,8	62	24,8
	4	12	10,5	12	8,8	24	9,6
Ben de diğer insanların birçoğunun yapabileceği kadar bir şeyler yapabilirim	1	9	7,9	4	2,9	13	5,2
	2	5	4,4	10	7,4	15	6,0
	3	42	36,8	53	39,0	95	38,0
	4	58	50,9	69	50,7	127	50,8
Kendimde gurur duyacak fazla bir şey bulamıyorum	1	38	33,3	50	36,8	88	35,2
	2	38	33,3	43	31,6	81	32,4
	3	26	22,8	29	21,3	55	22,0
	4	12	10,5	14	10,3	26	10,4
Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim	1	8	7,0	1	0,7	9	3,6
	2	12	10,5	16	11,8	28	11,2
	3	45	39,5	50	36,8	95	38,0
	4	49	43,0	69	50,7	118	47,2
Genel olarak kendimden memnunum	1	6	5,3	2	1,5	8	3,2
	2	10	8,8	9	6,6	19	7,6
	3	41	36,0	43	31,6	84	33,6
	4	57	50,0	82	60,3	139	55,6
Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim	1	11	9,6	10	7,4	21	8,4
	2	17	14,9	22	16,2	39	15,6
	3	40	35,1	52	38,2	92	36,8
	4	46	40,4	52	38,2	98	39,2
Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığını düşünüyorum	1	36	31,6	49	36,0	85	34,0
	2	40	35,1	50	36,8	90	36,0
	3	18	15,8	22	16,2	40	16,0
	4	20	17,5	15	11,0	35	14,0
Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığını düşünüyorum	1	44	38,6	60	44,1	104	41,6
	2	32	28,1	47	34,6	79	31,6
	3	24	21,1	20	14,7	44	17,6
	4	14	12,3	9	6,6	23	9,2

1- Hiç Katılmıyorum 2-Katılmıyorum 3-Katılıyorum 4-Tamamen Katılıyorum

Tablo 32’de görüldüğü gibi erkek ve kız öğrenciler arasında benlik algısı sorularına verdikleri cevaplar açısından çok fark olmamakla birlikte genel olarak kız öğrenciler erkek öğrencilere oranla kendileri ile ilgili daha çok olumlu bir algıya sahip olduklarını ifade etmişlerdir. “Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum” maddesine hiç

katılmıyorum yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 12 (%4,8), katılmıyorum yanıtını veren 16 (%6,4), katılıyorum yanıtını veren 84 (%33,6), tamamen katılıyorum yanıtını veren 138 (%55,2)'dir. "Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum." maddesine hiç katılmıyorum yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 5 (%2), katılmıyorum yanıtını veren 16 (%6,4), katılıyorum yanıtını veren 96 (%38,4), tamamen katılıyorum yanıtını veren 138 (%55,2)'dir. "Genelde kendimi başarısız bir kişi olarak görme eğilimindeyim" maddesine hiç katılmıyorum yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 73 (%29,2), katılmıyorum yanıtını veren 91 (%36,4), katılıyorum yanıtını veren 62 (%24,8), tamamen katılıyorum yanıtını veren 24 (%9,6)'tür. "Ben de diğer insanların birçoğunun yapabileceği kadar bir şeyler yapabilirim." maddesine hiç katılmıyorum yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 13 (%5,2), katılmıyorum yanıtını veren 15 (%6), katılıyorum yanıtını veren 95 (%38), tamamen katılıyorum yanıtını veren 127 (%50,8)'dir. "Kendimde gurur duyacak fazla bir şey bulamıyorum" maddesine hiç katılmıyorum yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 88 (%35,2), katılmıyorum yanıtını veren 81 (%32,4), katılıyorum yanıtını veren 55 (%22), tamamen katılıyorum yanıtını veren 26 (%10,4)'dır. "Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim" maddesine hiç katılmıyorum yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 9 (%3,6), katılmıyorum yanıtını veren 28 (%11,2), katılıyorum yanıtını veren 95 (%38), tamamen katılıyorum yanıtını veren 118 (%47,2)'dir. "Genel olarak kendimden memnunum" maddesine hiç katılmıyorum yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 8 (%3,2), katılmıyorum yanıtını veren 19 (%7,6), katılıyorum yanıtını veren 84 (%33,6), tamamen katılıyorum yanıtını veren 139 (%55,6)'dur. "Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim" maddesine hiç katılmıyorum yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 21 (%8,4), katılmıyorum yanıtını veren 39 (%15,6), katılıyorum yanıtını veren 92 (%36,8), tamamen katılıyorum yanıtını veren 98 (%39,2)'dir. "Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığını düşünüyorum" maddesine hiç katılmıyorum yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 85 (%34), katılmıyorum yanıtını veren 90 (%36), katılıyorum yanıtını veren 40 (%16), tamamen katılıyorum yanıtını veren 35 (%14)'tir. "Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığını düşünüyorum" maddesine hiç katılmıyorum yanıtını veren toplam öğrenci sayısı 104 (%41,6), katılmıyorum yanıtını veren 79 (%31,6), katılıyorum yanıtını veren 44 (%17,6), tamamen katılıyorum yanıtını veren 23 (%9,2)'tür.

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Bedensel Zorba Davranışların Kurbanı Olma Sorularına Verdikleri Cevapların Dağılımı

Tablo 33

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Bedensel Zorba Davranışların Kurbanı Olma Sorularına Verdikleri Cevapların Sayı ve Yüzde Dağılımları

Zorba Davranışların Kurbanı Olma		Erkek (n:136)		Kız (n:114)		Toplam (n:250)	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İtildim	4	13	9,6	6	5,3	19	7,6
	3	3	2,2	5	4,4	8	3,2
	2	11	8,1	11	9,6	22	8,8
	1	109	80,1	92	80,7	201	80,4
Tekmelendim	4	6	4,4	2	1,8	8	3,2
	3	2	1,5	1	,9	3	1,2
	2	4	2,9	6	5,3	10	4,0
	1	124	91,2	105	92,1	229	91,6
Tokat-yumruk yedim	4	7	5,1	2	1,8	9	3,6
	3	0	,0	1	,9	1	,4
	2	8	5,9	7	6,1	15	6,0
	1	121	89,0	104	91,2	225	90,0
Silah-bıçak vb ile saldırıya uğradım	4	4	2,9	-	-	4	1,6
	3	3	2,2	1	,9	4	1,6
	2	6	4,4	3	2,6	9	3,6
	1	123	90,4	110	96,5	233	93,2
Saçım kulağım çekildi	4	10	7,4	3	2,6	13	5,2
	3	1	,7	1	,9	2	,8
	2	12	8,8	15	13,2	27	10,8
	1	113	83,1	95	83,3	208	83,2
Bedenime yönelik kaba şakalara uğradım	4	8	5,9	1	,9	9	3,6
	3	2	1,5	3	2,6	5	2,0
	2	5	3,7	3	2,6	8	3,2
	1	121	89,0	107	93,9	228	91,2
Başka	4	1	0,7	-	-	1	0,4
	3	-	-	-	-	-	-
	2	2	1,5	1	0,9	3	1,2
	1	133	97,8	113	99,1	246	98,4

1-Hiçbir Zaman 2-Her Ay 3-Her Hafta 4-Her Gün

Tablo 33'e göre "İtildim" maddesine her gün yanıtını veren 13 (%9,6) erkek öğrenci, 6 (%5,3) kız öğrenci, her hafta yanıtını veren 3 (%2,2) erkek öğrenci, 5 (%4,4) kız öğrenci, her ay yanıtını veren 11 (%8,1) erkek öğrenci, 11 (%9,6) kız öğrenci, hiçbir zaman yanıtını veren 109 (%80,1) erkek öğrenci, 92 (%80,7) kız öğrenci bulunmaktadır. "Tekmelendim" maddesine her gün yanıtını veren 6 (%4,4) erkek öğrenci, 2 (%1,8) kız öğrenci, her hafta yanıtını veren 2 (%1,5) erkek öğrenci, 1 (%0,9) kız öğrenci, her ay yanıtını veren 4 (%2,9) erkek öğrenci, 6 (%5,3) kız öğrenci, hiçbir zaman yanıtını veren 124 (%91,2) erkek öğrenci, 105 (%92,1) kız öğrenci bulunmaktadır. "Tokat-yumruk yedim" maddesine her gün yanıtını veren 7 (%5,1) erkek öğrenci, 2 (%1,8) kız öğrenci, her hafta yanıtını veren 1

(%0,9) kız öğrenci, her ay yanıtını veren 8 (%5,9) erkek öğrenci, 7 (%6,1) kız öğrenci, hiçbir zaman yanıtını veren 121 (%89) erkek öğrenci, 104 (%91,2) kız öğrenci bulunmaktadır. “Silah-bıçak vb ile saldırıya uğradım” maddesine her gün yanıtını veren 4 (%2,9) erkek öğrenci, her hafta yanıtını veren 3 (%2,2) erkek öğrenci, 1 (%0,9) kız öğrenci, her ay yanıtını veren 6 (%4,4) erkek öğrenci, 3 (%2,6) kız öğrenci, hiçbir zaman yanıtını veren 123 (%90,4) erkek öğrenci, 110 (%96,5) kız öğrenci bulunmaktadır. “Saçım kulağım çekildi” maddesine her gün yanıtını veren 10 (%7,4) erkek öğrenci, 3 (%2,6) kız öğrenci, her hafta yanıtını veren 1 (%0,7) erkek öğrenci, 1 (%0,9) kız öğrenci, her ay yanıtını veren 12 (%8,8) erkek öğrenci, 15 (%13,2) kız öğrenci, hiçbir zaman yanıtını veren 113 (%83,1) erkek öğrenci, 95 (%83,3) kız öğrenci bulunmaktadır. “Bedenime yönelik kaba şakalara uğradım” maddesine her gün yanıtını veren 8 (%5,9) erkek öğrenci, 1 (%0,9) kız öğrenci, her hafta yanıtını veren 2 (%1,5) erkek öğrenci, 3 (%2,6) kız öğrenci, her ay yanıtını veren 5 (%3,7) erkek öğrenci, 3 (%2,6) kız öğrenci, hiçbir zaman yanıtını veren 121 (%89) erkek öğrenci, 107 (%93,9) kız öğrenci bulunmaktadır. “Başka” maddesine her gün yanıtını veren 1 (%0,7) erkek öğrenci, her ay yanıtını veren 2 (%1,5) erkek öğrenci, 1 (%0,9) kız öğrenci, hiçbir zaman yanıtını veren 133 (%97,8) erkek öğrenci, 113 (%99,1) kız öğrenci bulunmaktadır. Tablo 33’de görüldüğü gibi erkek öğrenciler kızlara göre daha sık bedensel zorba davranışlara uğradıklarını ifade etmektedir.

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Sözel Zorba Davranışların Kurbanı Olma Sorularına Verdikleri Cevapların Dağılımı

Tablo 34

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Sözel Zorba Davranışların Kurbanı Olma Sorularına Verdikleri Cevapların Sayı ve Yüzde Dağılımları

Zorba Davranışların Kurbanı Olma			Erkek (n:136)		Kız (n:114)		Toplam (n:250)	
			Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
SÖZEL	Sevmediğim isimlerle çağırıldım	4	27	19,9	11	9,6	38	15,2
		3	5	3,7	10	8,8	15	6,0
		2	12	8,8	5	4,4	17	6,8
		1	92	67,6	88	77,2	180	72,0
	Benimle alay edildi	4	17	12,5	12	10,5	29	11,6
		3	4	2,9	9	7,9	13	5,2
		2	6	4,4	6	5,3	12	4,8
		1	109	80,1	87	76,3	196	78,4
	Bana laf atıldı	4	19	14,0	10	8,8	29	11,6
		3	5	3,7	12	10,5	17	6,8
		2	10	7,4	2	1,8	12	4,8
		1	102	75,0	90	78,9	192	76,8
	Bana hakaret-küfür edildi	4	12	8,8	3	2,6	15	6,0
		3	6	4,4	3	2,6	9	3,6
		2	5	3,7	4	3,5	9	3,6
		1	113	83,1	104	91,2	217	86,8
	Tehdit edildim	4	5	3,7	3	2,6	8	3,2
		3	1	0,7	5	4,4	6	2,4
		2	6	4,4	3	2,6	9	3,6
		1	124	91,2	103	90,4	227	90,8
	Hakkımda dedikodu yayma	4	9	6,6	7	6,1	16	6,4
		3	4	2,9	5	4,4	9	3,6
		2	5	3,7	12	10,5	17	6,8
		1	118	86,8	90	78,9	208	83,2
	Başka	4	2	1,5	-	-	2	,8
		3	-	-	-	-	-	-
		2	2	1,5	-	-	2	,8
		1	132	97,1	114	100,0	246	98,4

1-Hiçbir Zaman 2-Her Ay 3-Her Hafta 4-Her Gün

Tablo 34'e göre, "Sevmediğim isimlerle çağırıldım" maddesine her gün yanıtını veren 27 (%19,9) erkek öğrenci, 11 (%9,6) kız öğrenci, her hafta yanıtını veren 5 (%3,7) erkek öğrenci, 10 (8,8) kız öğrenci, her ay yanıtını veren 12 (%8,8) erkek öğrenci, 5 (%4,4) kız öğrenci, hiçbir zaman yanıtını veren 92 (%67,6) erkek öğrenci, 88 (%77,2) kız öğrenci bulunmaktadır. "Bana laf atıldı" maddesine her gün yanıtını veren 19 (%14) erkek öğrenci, 10 (%8,8) kız öğrenci, her hafta yanıtını veren 5 (%3,7) erkek öğrenci, 12 (%10,5) kız öğrenci, her ay yanıtını veren 10 (%7,4) erkek öğrenci, 2 (%1,8) kız öğrenci, hiçbir zaman yanıtını veren 102 (%75) erkek öğrenci, 90 (%78,9) kız öğrenci bulunmaktadır. Bu maddeler açısından erkek öğrenciler kızlara göre daha sık sözel zorba davranışlara

uğradıklarını ifade etmektedir. Diğer maddelere verdikleri cevaplar açısından kız ve erkek öğrencilerin sayıları birbirine yakın görülmektedir. “Benimle alay edildi” maddesine her gün yanıtını veren 17 (%12,5) erkek öğrenci, 12 (%10,5) kız öğrenci, her hafta yanıtını veren 4 (%2,9) erkek öğrenci, 9 (%7,9) kız öğrenci, her ay yanıtını veren 6 (%4,4) erkek öğrenci, 6 (%5,3) kız öğrenci, hiçbir zaman yanıtını veren 109 (%80,1) erkek öğrenci, 87 (%76,3) kız öğrenci bulunmaktadır. “Bana hakaret-küfür edildi” maddesine her gün yanıtını veren 12 (%8,8) erkek öğrenci, 3 (%2,6) kız öğrenci, her hafta yanıtını veren 6 (%4,4) erkek öğrenci, 3 (%2,6) kız öğrenci, her ay yanıtını veren 5 (%3,7) erkek öğrenci, 4 (%3,5) kız öğrenci, hiçbir zaman yanıtını veren 113 (%83,1) erkek öğrenci, 104 (%91,2) kız öğrenci bulunmaktadır. “Tehdit edildim” maddesine her gün yanıtını veren 5 (%3,7) erkek öğrenci, 3 (%2,6) kız öğrenci, her hafta yanıtını veren 1 (%0,7) erkek öğrenci, 5 (%4,4) kız öğrenci, her ay yanıtını veren 6 (%4,4) erkek öğrenci, 3 (%2,6) kız öğrenci, hiçbir zaman yanıtını veren 124 (%91,2) erkek öğrenci, 103 (%90,4) kız öğrenci bulunmaktadır. “Hakkımda dedikodu yayma” maddesine her gün yanıtını veren 9 (%6,6) erkek öğrenci, 7 (%6,1) kız öğrenci, her hafta yanıtını veren 4 (%2,9) erkek öğrenci, 5 (%4,4) kız öğrenci, her ay yanıtını veren 5 (%3,7) erkek öğrenci, 12 (%10,5) kız öğrenci, hiçbir zaman yanıtını veren 118 (%86,8) erkek öğrenci, 90 (%78,9) kız öğrenci bulunmaktadır. “Başka” maddesine her gün yanıtını veren 2 (%1,5) erkek öğrenci, her ay yanıtını veren 2 (%1,5) erkek öğrenci, hiçbir zaman yanıtını veren 132 (%97,1) erkek öğrenci, 114 (%100) kız öğrenci bulunmaktadır.

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Duygusal Zorba Davranışların Kurbanı Olma Sorularına Verdikleri Cevapların Dağılımı

Tablo 35

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Duygusal Zorba Davranışların Kurbanı Olma Sorularına Verdikleri Cevapların Sayı ve Yüzde Dağılımları

Zorba Davranışların Kurbanı Olma			Erkek (n:136)		Kız (n:114)		Toplam (n:250)	
			Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
DUYGUSAL	Arkadaş gruplarına veya oyunlara alınmadım	4	3	2,2	6	5,3	9	3,6
		3	4	2,9	2	1,8	6	2,4
		2	6	4,4	4	3,5	10	4,0
		1	123	90,4	102	89,5	225	90,0
	Küçük düşürüldüm	4	10	7,4	1	0,9	11	4,4
		3	-	-	5	4,4	5	2,0
		2	5	3,7	5	4,4	10	4,0
		1	5	3,7	5	4,4	10	4,0
	Herhangi bir ayrıma uğradım	4	3	2,2	2	1,8	5	2,0
		3	4	2,9	5	4,4	9	3,6
		2	124	91,2	102	89,5	226	90,4
		1	6	4,4	3	2,6	9	3,6
	Eşyalarım veya elbiseme zarar verildi	4	4	2,9	4	3,5	8	3,2
		3	-	-	5	4,4	5	2,0
		2	126	92,6	102	89,5	228	91,2
		1	-	-	-	-	-	-
	İstemediğim bir şeyi yapmaya zorlandım	4	8	5,9	5	4,4	13	5,2
		3	1	0,7	2	1,8	3	1,2
		2	1	0,7	3	2,6	4	1,6
		1	126	92,6	104	91,2	230	92,0
	Başka(yazınız)	4	-	-	-	-	-	-
		3	1	0,7	-	-	1	0,4
		2	-	-	-	-	-	-
		1	135	99,3	114	100,0	249	99,6

1-Hiçbir Zaman 2-Her Ay 3-Her Hafta 4-Her Gün

Tablo 35'e göre "Küçük düşürüldüm" maddesine her gün yanıtını veren 10 (%7,4) erkek öğrenci, 1 (%0,9) kız öğrenci, her hafta yanıtını veren 5 (%4,4) kız öğrenci, her ay yanıtını veren 5 (%3,7) erkek öğrenci, 5 (%4,4) kız öğrenci, hiçbir zaman yanıtını veren 5 (%3,7) erkek öğrenci, 5 (%4,4) kız öğrenci bulunmaktadır. Bu maddeye verilen cevaplar açısından erkek öğrenciler kız öğrencilere göre daha sık olarak küçük düşürülüp duygusal istismara maruz kaldıklarını ifade etmektedirler. Diğer maddelere verilen cevaplar açısından kız ve erkek öğrencilerin sayıları birbirine yakın görülmektedir. "Arkadaş gruplarına veya oyunlara alınmadım" maddesine her gün yanıtını veren 3 (%2,2) erkek öğrenci, 6 (%5,3) kız öğrenci, her hafta yanıtını veren 4 (%2,9) erkek öğrenci, 2 (%1,8) kız öğrenci, her ay yanıtını veren 6 (%4,4) erkek öğrenci, 4 (%3,5) kız öğrenci, hiçbir zaman yanıtını veren

123 (%90,4) erkek öğrenci, 102 (%89,5) kız öğrenci bulunmaktadır “Herhangi bir ayrıma uğradım” maddesine her gün yanıtını veren 3 (%2,2) erkek öğrenci, 2 (%1,8) kız öğrenci, her hafta yanıtını veren 4 (%2,9) erkek öğrenci, 5 (%4,4) kız öğrenci, her ay yanıtını veren 124 (%91,2) erkek öğrenci, 102 (%89,5) kız öğrenci, hiçbir zaman yanıtını veren 6 (%4,4) erkek öğrenci, 3 (%2,6) kız öğrenci bulunmaktadır. “Eşyalarım veya elbiseme zarar verildi” maddesine her gün yanıtını veren 4 (%2,9) erkek öğrenci, 4 (%3,5) kız öğrenci, her hafta yanıtını veren 0 (%0) erkek öğrenci, 5 (%4,4) kız öğrenci, her ay yanıtını veren 126 (%92,6) erkek öğrenci, 102 (%89,5) kız öğrenci bulunmaktadır. “İstemediğim bir şeyi yapmaya zorlandım” maddesine her gün yanıtını veren 8 (%5,6) erkek öğrenci, 5 (%4,4) kız öğrenci, her hafta yanıtını veren 1 (%0,7) erkek öğrenci, 2 (%1,8) kız öğrenci, her ay yanıtını veren 1 (%0,7) erkek öğrenci, 3 (%2,6) kız öğrenci, hiçbir zaman yanıtını veren 126 (%92,6) erkek öğrenci, 104 (%91,2) kız öğrenci bulunmaktadır. “Başka” maddesine her hafta yanıtını veren 1 (%0,7) erkek öğrenci, hiçbir zaman yanıtını veren 135 (%99,3) erkek öğrenci, 114 (%100) kız öğrenci bulunmaktadır.

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Cinsel Zorba Davranışların Kurbanı Olma Sorularına Verdikleri Cevapların Dağılımı

Tablo 36

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Cinsel Zorba Davranışların Kurbanı Olma Sorularına Verdikleri Cevapların Sayı ve Yüzde Dağılımları

Zorba Zorba Davranışların Kurbanı Olma			Erkek (n:136)		Kız (n:114)		Toplam (n:250)	
			Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
CİNSEL	Hoşuma gitmeyen cinsellik içeren sözler duydum	4	9	6,6	3	2,6	12	4,8
		3	4	2,9	1	0,9	5	2,0
		2	5	3,7	2	1,8	7	2,8
		1	118	86,8	108	94,7	226	90,4
	Hoşuma gitmeyen cinsel içerikli davranışlara maruz kaldım	4	1	0,7	1	0,9	2	1,0
		3	1	0,7	-	-	1	0,02
		2	3	2,2	2	1,8	5	2,0
		1	131	96,3	111	97,4	242	96,8
	Başka	4	-	-	-	-	-	-
		3	-	-	-	-	-	-
		2	2	1,5	-	-	2	0,8
		1	134	98,5	114	100,0	248	99,2

1-Hiçbir Zaman 2-Her Ay 3-Her Hafta 4-Her Gün

Tablo 36’ya göre, “Hoşuma gitmeyen cinsellik içeren sözler duydum” maddesine her gün yanıtını veren 9 (%6,6) erkek öğrenci, 3 (%2,6) kız öğrenci, her hafta yanıtını veren 4 (%2,9) erkek öğrenci, 1 (%0,9) kız öğrenci, her ay yanıtını veren 5 (%3,7) erkek öğrenci, 2 (%1,8) kız öğrenci, hiçbir zaman yanıtını veren 118 (%86,8) erkek öğrenci, 108 (%94,7)

kız öğrenci bulunmaktadır. Bu maddeye verilen cevaplar açısından erkek öğrenciler kız öğrencilere göre daha sık hoşlarına gitmeyen cinsellik içeren sözler duyduklarını ifade etmişlerdir. Diğer maddelere verilen yanıtlar açısından kız ve erkek öğrencilerin sayıları birbirine yakın görülmektedir. “Hoşuma gitmeyen cinsel içerikli davranışlara maruz kaldım” maddesine her gün yanıtını veren 1 (%0,7) erkek öğrenci, 1 (%0,9) kız öğrenci, her hafta yanıtını veren 1 (%0,7) erkek öğrenci, her ay yanıtını veren 3 (%2,2) erkek öğrenci, 2 (%1,8) kız öğrenci, hiçbir zaman yanıtını veren 131 (%96,3) erkek öğrenci, 111 (%97,4) kız öğrenci bulunmaktadır. “Başka” maddesine her ay yanıtını veren 2 (%1,5) erkek öğrenci, hiçbir zaman yanıtını veren 134 (%98,5) erkek öğrenci, 114 (%100) kız öğrenci bulunmaktadır.

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Bedensel Zorba Davranışlar Uygulama Sorularına Verdikleri Cevapların Dağılımı

Tablo 37

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Bedensel Zorba Davranışlar Uygulama Sorularına Verdikleri Cevapların Sayı ve Yüzde Dağılımları

Zorba Davranışlar Uygulama		Erkek (n:136)		Kız (n:114)		Toplam (n:250)		
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
BEDENSEL	Arkadaşımı ittim	4	17	12,5	10	8,8	27	10,8
		3	10	7,4	3	2,6	13	5,2
		2	13	9,6	8	7,0	21	8,4
		1	96	70,6	93	81,6	189	75,6
	Arkadaşımı tekmeledim	4	13	9,6	4	3,5	17	6,8
		3	3	2,2	1	0,9	4	1,6
		2	4	2,9	3	2,6	7	2,8
		1	116	85,3	106	93,0	222	88,8
	Arkadaşıma tokat-yumruk attım	4	9	6,6	3	2,6	12	4,8
		3	5	3,7	2	1,8	7	2,8
		2	10	7,4	7	6,1	17	6,8
		1	112	82,4	102	89,5	214	85,6
	Arkadaşıma silah-bıçak vb ile saldırdım	4	1	0,7	-	-	1	0,4
		3	3	2,2	0	,0	3	1,2
		2	4	2,9	3	2,6	7	2,8
		1	128	94,1	111	97,4	239	95,6
	Arkadaşımın saçını-kulağını çektim	4	10	7,4	6	5,3	16	6,4
		3	2	1,5	3	2,6	5	2,0
		2	9	6,6	11	9,6	20	8,0
		1	115	84,6	94	82,5	209	83,6
	Arkadaşımın bedenine yönelik şakalar yaptım	4	12	8,8	2	1,8	14	5,6
		3	2	1,5	1	0,9	3	1,2
		2	2	1,5	5	4,4	7	2,8
		1	120	88,2	106	93,0	226	90,4
Başka	4	1	0,7	-	-	1	0,4	
	3	1	0,7	1	0,9	2	0,8	
	2	-	-	-	-	-	-	
	1	134	98,5	113	99,1	247	98,8	

1-Hiçbir Zaman 2-Her Ay 3-Her Hafta 4-Her Gün

Tablo 37'ye göre, “Arkadaşımı ittim” maddesine her gün yanıtını veren 17 (%12,5) erkek öğrenci, 10 (%8,8) kız öğrenci, her hafta yanıtını veren 10 (%7,4) erkek öğrenci, 3 (%2,6) kız öğrenci, her ay yanıtını veren 13 (%9,6) erkek öğrenci, 8 (%7) kız öğrenci, hiçbir zaman yanıtını veren 96 (%70,6) erkek öğrenci, 93 (%81,6) kız öğrenci bulunmaktadır. “Arkadaşımı tekmeledim” ” maddesine her gün yanıtını veren 13 (%9,6) erkek öğrenci, 4 (%3,5) kız öğrenci, her hafta yanıtını veren 3 (%2,2) erkek öğrenci, 1 (%0,9) kız öğrenci, her ay yanıtını veren 4 (%2,9) erkek öğrenci, 3 (%2,6) kız öğrenci, hiçbir zaman yanıtını veren 116 (%85,3) erkek öğrenci, 106 (%93) kız öğrenci bulunmaktadır. “Arkadaşıma tokat-yumruk attım” maddesine her gün yanıtını veren 9 (%6,6) erkek öğrenci, 3 (%2,6) kız öğrenci, her hafta yanıtını veren 5 (%3,7) erkek öğrenci, 2 (%1,8) kız öğrenci, her ay yanıtını veren 10 (%7,4) erkek öğrenci, 7 (%6,1) kız öğrenci, hiçbir zaman yanıtını veren 112 (%82,4) erkek öğrenci, 102 (%89,5) kız öğrenci bulunmaktadır. “Arkadaşıma silah-bıçak vb ile saldırdım” maddesine her gün yanıtını veren 1 (%0,7) erkek öğrenci, her hafta yanıtını veren 3 (%2,2) erkek öğrenci, her ay yanıtını veren 4 (%2,9) erkek öğrenci, 3 (%2,6) kız öğrenci, hiçbir zaman yanıtını veren 128 (%94,1) erkek öğrenci, 111 (%97,4) kız öğrenci bulunmaktadır. “Arkadaşımanın saçını-kulağını çektim” maddesine her gün yanıtını veren 10 (%7,4) erkek öğrenci, 6 (%5,3) kız öğrenci, her hafta yanıtını veren 2 (%1,5) erkek öğrenci, 3 (%2,6) kız öğrenci, her ay yanıtını veren 9 (%6,6) erkek öğrenci, 11 (%9,6) kız öğrenci, hiçbir zaman yanıtını veren 115 (%84,6) erkek öğrenci, 94 (%82,5) kız öğrenci bulunmaktadır. “Arkadaşımanın bedenine yönelik şakalar yaptım” maddesine her gün yanıtını veren 12 (%8,8) erkek öğrenci, 2 (%1,8) kız öğrenci, her hafta yanıtını veren 2 (%1,5) erkek öğrenci, 1 (%0,9) kız öğrenci, her ay yanıtını veren 2 (%1,5) erkek öğrenci, 5 (%4,4) kız öğrenci, hiçbir zaman yanıtını veren 120 (%88,2) erkek öğrenci, 106 (%93) kız öğrenci bulunmaktadır. “Başka” maddesine her gün yanıtını veren 1 (%0,7) erkek öğrenci, her hafta yanıtını veren 1 (%0,7) erkek öğrenci, 1 (%0,9) kız öğrenci, hiçbir zaman yanıtını veren 134 (%98,5) erkek öğrenci, 113 (%99,1) kız öğrenci bulunmaktadır. Bu sonuçlara göre erkek öğrenciler kız öğrencilere göre daha sık bedensel zorba davranışlar uyguladıklarını ifade etmektedir.

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Sözel Zorba Davranışlar Uygulama Sorularına Verdikleri Cevapların Dağılımı

Tablo 38

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Sözel Zorba Davranışlar Uygulama Sorularına Verdikleri Cevapların Sayı ve Yüzde Dağılımları

Zorba Davranışlar Uygulama		Erkek (n:136)		Kız (n:114)		Toplam (n:250)		
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
SÖZEL	Arkadaşıma sevmediği isimlerle hitap ettim	4	22	16,2	6	5,3	28	11,2
		3	5	3,7	8	7,0	13	5,2
		2	7	5,1	6	5,3	13	5,2
		1	102	75,0	94	82,5	196	78,4
	Arkadaşımla alay ettim	4	14	10,3	1	0,9	15	6,0
		3	4	2,9	6	5,3	10	4,0
		2	6	4,4	6	5,3	12	4,8
		1	112	82,4	101	88,6	213	85,2
	Arkadaşıma laf attım	4	17	12,5	8	7,0	25	10,0
		3	5	3,7	7	6,1	12	4,8
		2	6	4,4	7	6,1	13	5,2
		1	108	79,4	92	80,7	200	80,0
	Arkadaşıma hakaret-küfür ettim	4	7	5,1	2	1,8	9	3,6
		3	2	1,5	2	1,8	4	1,6
		2	5	3,7	3	2,6	8	3,2
		1	122	89,7	107	93,9	229	91,6
	Arkadaşımı tehdit ettim	4	5	3,7	1	0,9	6	2,4
		3	2	1,5	4	3,5	6	2,4
		2	2	1,5	2	1,8	4	1,6
		1	127	93,4	107	93,9	234	93,6
	Arkadaşım hakkında dedikodu yaptım	4	4	2,9	1	0,9	5	2,0
		3	1	0,7	4	3,5	5	2,0
		2	3	2,2	10	8,8	13	5,2
		1	128	94,1	99	86,8	227	90,8
	Başka	4	2	1,5	1	0,9	3	1,2
		3	1	0,7	-	-	1	0,4
		2	-	-	-	-	-	-
		1	133	97,8	113	99,1	246	98,4

1-Hiçbir Zaman 2-Her Ay 3-Her Hafta 4-Her Gün

Tablo 38'e göre, "Arkadaşıma sevmediği isimlerle hitap ettim" maddesine her gün yanıtı veren 22 (%16,2) erkek öğrenci, 6 (%5,3) kız öğrenci, her hafta yanıtı veren 5 (%3,7) erkek öğrenci, 8 (%7) kız öğrenci, her ay yanıtı veren 7 (%5,1) erkek öğrenci, 6 (%5,3) kız öğrenci, hiçbir zaman yanıtı veren 102 (%75) erkek öğrenci, 94 (%82,5) kız öğrenci bulunmaktadır. "Arkadaşımla alay ettim" maddesine her gün yanıtı veren 14 (%10,3) erkek öğrenci, 1 (%0,9) kız öğrenci, her hafta yanıtı veren 4 (%2,9) erkek öğrenci, 6 (%5,3) kız öğrenci, her ay yanıtı veren 6 (%4,4) erkek öğrenci, 6 (%5,3) kız öğrenci, hiçbir zaman yanıtı veren 112 (%82,4) erkek öğrenci, 101 (%88,6) kız öğrenci bulunmaktadır. "Arkadaşıma laf attım" maddesine her gün yanıtı veren 17 (%12,5) erkek

öğrenci, 8 (%7) kız öğrenci, her hafta yanıtını veren 5 (%3,7) erkek öğrenci, 7 (%6,1) kız öğrenci, her ay yanıtını veren 6 (%4,4) erkek öğrenci, 7 (%6,1) kız öğrenci, hiçbir zaman yanıtını veren 108 (%79,4) erkek öğrenci, 92 (%80,7) kız öğrenci bulunmaktadır. “Arkadaşıma hakaret-küfür ettim” maddesine her gün yanıtını veren 7 (%5,1) erkek öğrenci, 2 (%1,8) kız öğrenci, her hafta yanıtını veren 2 (%1,5) erkek öğrenci, 2 (%1,8) kız öğrenci, her ay yanıtını veren 5 (%3,7) erkek öğrenci, 3 (%2,6) kız öğrenci, hiçbir zaman yanıtını veren 122 (%89,7) erkek öğrenci, 107 (%93,9) kız öğrenci bulunmaktadır. “Arkadaşımı tehdit ettim” maddesine her gün yanıtını veren 5 (%3,7) erkek öğrenci, 1 (%0,9) kız öğrenci, her hafta yanıtını veren 2 (%1,5) erkek öğrenci, 4 (%3,5) kız öğrenci, her ay yanıtını veren 2 (%1,5) erkek öğrenci, 2 (%1,8) kız öğrenci, hiçbir zaman yanıtını veren 127 (%93,4) erkek öğrenci, 107 (%93,9) kız öğrenci bulunmaktadır. “Arkadaşım hakkında dedikodu yaptım” maddesine her gün yanıtını veren 4 (%2,9) erkek öğrenci, 1 (%0,9) kız öğrenci, her hafta yanıtını veren 1 (%0,7) erkek öğrenci, 4 (%3,5) kız öğrenci, her ay yanıtını veren 3 (%2,2) erkek öğrenci, 10 (%8,8) kız öğrenci, hiçbir zaman yanıtını veren 128 (%94,1) erkek öğrenci, 99 (%86,8) kız öğrenci bulunmaktadır. “Başka” maddesine her gün yanıtını veren 2 (%1,5) erkek öğrenci, 1 (%0,9) kız öğrenci, her hafta yanıtını veren 1 (%0,7) erkek öğrenci, hiçbir zaman yanıtını veren 133 (%97,8) erkek öğrenci, 113 (%99,1) kız öğrenci bulunmaktadır. Bu sonuçlara göre genel olarak erkek öğrenciler kız öğrencilere göre daha sık sözel zorba davranışlar uyguladıklarını ifade etmektedir.

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Duygusal Zorba Davranışlar Uygulama Sorularına Verdikleri Cevapların Dağılımı

Tablo 39

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Duygusal Zorba Davranışlar Uygulama Sorularına Verdikleri Cevapların Sayı ve Yüzde Dağılımları

Zorba Davranışlar Uygulama		Erkek (n:136)		Kız (n:114)		Toplam (n:250)		
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
DUYGUSAL	Arkadaşımı oyunlara almadım	4	8	5,9	3	2,6	11	4,4
		3	4	2,9	1	0,9	5	2,0
		2	3	2,2	3	2,6	6	2,4
		1	121	89,0	107	93,9	228	91,2
	Arkadaşımı aşağıladım	4	5	3,7	-	-	5	2,0
		3	2	1,5	2	1,8	4	1,6
		2	3	2,2	2	1,8	5	2,0
		1	126	92,6	110	96,5	236	94,4
	Arkadaşlarım arasında ayrımcılık yaptım	4	7	5,1	3	2,6	10	4,0
		3	1	0,7	2	1,8	3	1,2
		2	5	3,7	5	4,4	10	4,0
		1	123	90,4	104	91,2	227	90,8
	Arkadaşımın eşyalarına veya elbisesine zarar verdim	4	3	2,2	-	-	3	1,2
		3	1	0,7	-	-	1	0,4
		2	2	1,5	3	2,6	5	2,0
		1	130	95,6	111	97,4	241	96,4
	Arkadaşımı istemediği bir şeyi yapmaya zorladım	4	3	2,2	3	2,6	6	2,4
		3	3	2,2	-	-	3	1,2
		2	1	0,7	1	0,9	2	0,8
		1	129	94,9	110	96,5	239	95,6
	Başka	4	1	0,7	-	-	1	0,4
		3	-	-	1	0,9	1	0,4
		2	-	-	-	-	-	-
		1	135	99,3	113	99,1	248	99,2

1-Hiçbir Zaman 2-Her Ay 3-Her Hafta 4-Her Gün

Tablo 39'a göre "Arkadaşımı oyunlara almadım" maddesine her gün yanıtını veren 8 (%5,9) erkek öğrenci, 3 (%2,6) kız öğrenci, her hafta yanıtını veren 4 (%2,9) erkek öğrenci, 1 (%0,9) kız öğrenci, her ay yanıtını veren 3 (%2,2) erkek öğrenci, 3 (%2,6) kız öğrenci, hiçbir zaman yanıtını veren 121 (%89) erkek öğrenci, 107 (%93,9) kız öğrenci bulunmaktadır. "Arkadaşımı aşağıladım" maddesine her gün yanıtını veren 5 (%3,7) erkek öğrenci, her hafta yanıtını veren 2 (%1,5) erkek öğrenci, 2 (%1,8) kız öğrenci, her ay yanıtını veren 3 (%2,2) erkek öğrenci, 2 (%1,8) kız öğrenci, hiçbir zaman yanıtını veren 126 (%92,6) erkek öğrenci, 110 (%96,5) kız öğrenci bulunmaktadır. "Arkadaşlarım arasında ayrımcılık yaptım" maddesine her gün yanıtını veren 7 (%5,1) erkek öğrenci, 3 (%2,6) kız öğrenci, her hafta yanıtını veren 1 (%0,7) erkek öğrenci, 2 (%1,8) kız öğrenci, her ay yanıtını veren 5 (%3,7) erkek öğrenci, 5 (%4,4) kız öğrenci, hiçbir zaman yanıtını veren 123 (%90,4) erkek öğrenci, 104 (%91,2) kız öğrenci bulunmaktadır. "Arkadaşımın

eşyalarına veya elbisesine zarar verdim” maddesine her gün yanıtını veren 3 (%2,2) erkek öğrenci, her hafta yanıtını veren 1 (%0,7) erkek öğrenci, her ay yanıtını veren 2 (%1,5) erkek öğrenci, 3 (%2,6) kız öğrenci, hiçbir zaman yanıtını veren 130 (%95,6) erkek öğrenci, 111 (%97,4) kız öğrenci bulunmaktadır. “Arkadaşımı istemediği bir şeyi yapmaya zorladım” maddesine her gün yanıtını veren 3 (%2,2) erkek öğrenci, 3 (%2,6) kız öğrenci, her hafta yanıtını veren 3 (%2,2) erkek öğrenci, her ay yanıtını veren 1 (%0,7) erkek öğrenci, 1 (%0,9) kız öğrenci, hiçbir zaman yanıtını veren 129 (%94,9) erkek öğrenci, 110 (%96,5) kız öğrenci bulunmaktadır. “Başka” maddesine her gün yanıtını veren 1 (%0,7) erkek öğrenci, her hafta yanıtını veren 1 (%0,9) kız öğrenci, hiçbir zaman yanıtını veren 135 (%99,3) erkek öğrenci, 113 (%99,1) kız öğrenci bulunmaktadır. Bu sonuçlara göre genel olarak erkek öğrenciler kız öğrencilere göre daha sık duygusal zorba davranışlar uyguladıklarını ifade etmektedir.

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Cinsel Zorba Davranışlar Uygulama Sorularına Verdikleri Cevapların Dağılımı

Tablo 40

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Cinsel Zorba Davranışlar Uygulama Sorularına Verdikleri Cevapların Sayı ve Yüzde Dağılımları

Zorba Davranışlar Uygulama		Erkek (n:136)		Kız (n:114)		Toplam (n:250)		
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
CİNSEL	Hoşa gitmeyen cinsel içerikli sözler söyledim	4	6	4,4	1	0,9	7	2,8
		3	-	-	1	0,9	1	0,4
		2	3	2,2	1	0,9	4	1,6
		1	127	93,4	111	97,4	238	95,2
	Hoşa gitmeyen cinsel içerikli davranışlarda bulundum	4	3	2,2	-	-	3	1,2
		3	1	0,7	1	0,9	2	0,8
		2	2	1,5	2	1,8	4	1,6
		1	130	95,6	111	97,4	241	96,4
	Başka	4	1	0,7	-	-	1	0,4
		3	-	-	-	-	-	-
		2	-	-	1	0,9	1	0,4
		1	135	99,3	113	99,1	248	99,2

1-Hiçbir Zaman 2-Her Ay 3-Her Hafta 4-Her Gün

Tablo 40’a göre “Hoşa gitmeyen cinsel içerikli sözler söyledim” maddesine her gün yanıtını veren 6 (%4,4) erkek öğrenci, 1 (%0,9) kız öğrenci, her hafta yanıtını veren 0(%0) erkek öğrenci, 1 (%0,9) kız öğrenci, her ay yanıtını veren 3 (%2,2) erkek öğrenci, 1 (%0,9)

kız öğrenci, hiçbir zaman yanıtını veren 127 (%93,4) erkek öğrenci, 111 (%97,4) kız öğrenci bulunmaktadır. “Hoşa gitmeyen cinsel içerikli davranışlarda bulundum” maddesine her gün yanıtını veren 3 (%2,2) erkek öğrenci, 0 (%0) kız öğrenci, her hafta yanıtını veren 1 (%0,7) erkek öğrenci, 1 (%0,9) kız öğrenci, her ay yanıtını veren 2 (%1,5) erkek öğrenci, 2 (%1,8) kız öğrenci, hiçbir zaman yanıtını veren 130 (%95,6) erkek öğrenci, 111 (%97,4) kız öğrenci bulunmaktadır. “Başka” maddesine her gün yanıtını veren 1 (%0,7) erkek öğrenci, 0 (%0) kız öğrenci, her ay yanıtını veren 0 (%0) erkek öğrenci, 1 (%0,9) kız öğrenci, hiçbir zaman yanıtını veren 135 (%99,3) erkek öğrenci, 113 (%99,1) kız öğrenci bulunmaktadır. Bu sonuçlara göre erkek öğrenciler kız öğrencilere göre daha sık cinsel zorba davranışlar uyguladıklarını ifade etmektedir.

BÖLÜM IV

SONUÇ ve TARTIŞMA

Yapılan araştırmada 12-15 yaş arası ergenlerin istismara uğrama durumları ile zorba davranışlarda bulunma ve zorba davranışların kurbanı olma durumları ile benlik algıları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmaya 250 öğrenci katılımcı olarak alınmış olup inceleme yapılan il ve ilçe için uygulama kısmı açısından izin sıkıntıları ile karşılaşıldığından başlangıçta İstanbul ya da Ankara gibi büyükşehirler düşünülürken Artvin ili ve Şavşat ilçesi ile sınırlı kalınmıştır. Bu açıdan uygulama yapılan öğrenciler arasında kız erkek, yatılı okuma ve okumama, anne baba sağ ya da ölü olma ve eğitim durumları açısından çok fazla denge sağlanamamıştır. Anne ve baba özlük durumlarında sayı bakımından denge sağlanamadığı için anne baba özlük durumları tablo olarak gösterilmemiştir. Araştırmada incelenen katılımcı öğrenciler bu bağlamda incelenmiştir.

Sonuç

Araştırmanın amaçları doğrultusunda incelenen sorulara ilişkin yanıtlar şu şekildedir;

Kız öğrencilerde duygusal istismar daha fazla görülürken erkek öğrencilerde ekonomik istismar daha fazla görülmektedir. Kız ve erkek öğrenciler arasında cinsiyet değişkeni açısından ihmal, fiziksel istismar, cinsel istismar, zorba davranışların kurbanı olma ve uygulayıcısı olma durumu ile benlik algısı durumu arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Yaş değişkenine göre bakıldığında 12 yaşındaki öğrenciler 15 yaşındaki öğrencilere göre daha sık zorba davranışların kurbanı olmaktadır. Yaş değişkeni ile istismar, ihmal, zorba davranışların uygulayıcısı olma ve benlik algısı arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Sınıf değişkeni ile fiziksel istismar ve zorba davranışların kurbanı olma durumları arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Buna göre 6. sınıfta okuyan öğrenciler 8. sınıfta okuyan öğrencilere göre daha fazla fiziksel istismara uğramaktadırlar. 9. sınıfta okuyan öğrenciler ise 8. sınıfta okuyan öğrencilere göre daha fazla fiziksel istismara uğramaktadırlar. 6. sınıfta okuyan öğrenciler 7.,8. ve 9. sınıfta okuyan öğrencilere göre daha fazla zorba davranışların kurbanı olmaktadır. Sınıf değişkeni ile ihmal, zorba davranışların uygulayıcısı olma ve benlik algısı arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Okul kademesi değişkeni ile zorba davranışların kurbanı olma arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Bu sonuca göre ortaokul kademesinde olan öğrenciler lise kademesindeki öğrencilere göre daha fazla zorba davranışların kurbanı olmaktadır. Okul kademesi değişkeni ile istismar, ihmal, zorba davranışların uygulayıcısı olma ve benlik algısı arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Öğrencilerin yatılı okuyup okumama değişkeni ile istismar, ihmal, zorba davranışların uygulayıcısı olma, zorba davranışların kurbanı olma ve benlik algısı arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Anne babası birliktelik durumuna bakıldığında, anne babası ayrı yaşayan öğrenciler anne babası birlikte yaşayan öğrencilere göre daha fazla ekonomik istismara maruz kalmaktadırlar. Anne baba birliktelik durumu ile ihmal, zorba davranışların uygulayıcısı olma, zorba davranışların kurbanı olma ve benlik algısı arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Baba yaşama durumu ele alındığında babası yaşamayan öğrencilerde benlik algısı düşüktür. Baba yaşama durumu ile istismar, ihmal, zorba davranışların uygulayıcısı olma, zorba davranışların kurbanı olma arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Anne yaşama durumu ile istismar, ihmal, zorba davranışların uygulayıcısı olma, zorba davranışların kurbanı olma ve benlik algısı arasındaki duruma annesi yaşamayan öğrenci sayısı çok az olduğu ve genelleme yapılamayacağından dolayı bakılmamıştır.

Anne öz ya da üvey olma durumu ile istismar, ihmal, zorba davranışların uygulayıcısı olma, zorba davranışların kurbanı olma ve benlik algısı arasındaki ilişkiye annesi üvey olan iki öğrenci bulunduğundan ve sağlıklı değerlendirme yapılamayacağından bakılmamıştır.

Baba öz ya da üvey olma durumu ile istismar, ihmal, zorba davranışların uygulayıcısı olma, zorba davranışların kurbanı olma ve benlik algısı arasında ilişkiye babası üvey olan dört öğrenci bulunduğu ve sağlıklı değerlendirme yapılamayacağından bakılmamıştır.

Anne eğitim durumu ile fiziksel istismar ve zorba davranışların kurbanı olma arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Bu sonuca göre, annesi okuma-yazma bilmeyen öğrenciler, annesi ilkokul-ortaokul mezunu olan öğrencilere göre daha fazla fiziksel istismara uğramaktadır. Annesi lise mezunu olan öğrenciler, annesi lisans-lisans üstü mezunu olan öğrencilere göre daha fazla fiziksel istismara uğramaktadır. Annesi ilkokul-ortaokul mezunu olanlar, annesi lise mezunu olanlara göre daha fazla fiziksel istismara uğramaktadır. Annesi okuma-yazma bilmeyen öğrenciler, annesi ilkokul-ortaokul ve lisans-lisans üstü mezunu olanlara göre daha fazla zorba davranışların kurbanı olmaktadır. Annenin eğitimi arttıkça çocukların fiziksel istismara uğrama durumları ve zorba davranışların kurbanı olma durumları da azalmaktadır. Anne eğitim durumu ile ihmal, zorba davranışların uygulayıcısı olma ve benlik algısı arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Baba eğitim durumu ile istismar, ihmal, zorba davranışların uygulayıcısı olma, zorba davranışların kurbanı olma ve benlik algısı arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Ailenin aylık geliri ile ekonomik istismar arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Ailesinin aylık geliri 850 tl ve altı olan öğrenciler ailesinin aylık geliri 2001-3000 tl arası ile 3001 tl ve üstü olan öğrencilere göre daha fazla ekonomik istismara uğramaktadırlar. Ailenin aylık geliri ile ihmal, zorba davranışların uygulayıcısı olma, zorba davranışların kurbanı olma ve benlik algısı arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Ailedeki kardeş sayısı ile ekonomik istismar arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Kardeş sayısı 4-5 ile 6 ve üzeri olan öğrenciler kardeş sayısı 0-1 olanlara göre daha fazla ekonomik istismara uğramaktadırlar. Ailedeki kardeş sayısı ile ihmal, zorba davranışların uygulayıcısı olma, zorba davranışların kurbanı olma ve benlik algısı arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

İstismar, duygusal istismar, cinsel ve fiziksel istismar ile zorba davranışların uygulayıcısı olma durumu arasında pozitif yönlü anlamlı ancak zayıf bir ilişki bulunmaktadır. Öğrencilerin istismar, duygusal istismar, cinsel ve fiziksel istismara uğrama durumu arttıkça zorba davranışlarda bulunma durumları da artmaktadır. Ekonomik istismar ve ihmal ile zorba davranışlarda bulunma durumu arasında bir ilişki bulunmamaktadır.

İstismar, duygusal istismar ve fiziksel istismar ile zorba davranışların kurbanı olma durumu arasında pozitif yönlü anlamlı ancak zayıf bir ilişki vardır. Öğrencilerin istismar, duygusal istismar ve fiziksel istismara uğrama durumları arttıkça zorba davranışların da kurbanı olma durumları artmaktadır. Ekonomik istismar, cinsel istismar ve ihmal ile zorba davranışların kurbanı olma durumu arasında bir ilişki bulunmamaktadır.

İstismar, duygusal istismar, fiziksel istismar ve ihmal ile benlik algısı arasında pozitif yönlü anlamlı ancak zayıf bir ilişki bulunmaktadır. Benlik algısından alınan puan arttıkça istismar, duygusal istismar ve fiziksel istismar puanı da artmaktadır. Aynı şekilde istismar, duygusal istismar ve fiziksel istismardan alınan puan arttıkça (puanlamada yapılan olumsuz sorulara düşük olumlu sorulara yüksek puan verilmesinden dolayı istismara uğrama durumu azalmaktadır) benlik algısı da artmaktadır. Bu durumda istismara maruz kalan öğrencilerin benlik algılarının düşük olduğu görülmektedir.

Anket sorularına verdikleri cevapların cinsiyetlerle karşılaştırmasına bakıldığında şu sonuçlar ortaya çıkmıştır;

Kız öğrenciler erkeklere göre daha fazla duygusal istismara maruz kaldıklarını ifade etmektedir. Duygusal istismar sorularından sadece; genelde büyüklerin yaptığı işleri (çamaşır yıkamak, temizlik yapmak, yemek yapmak) benim yapmam beklenir sorusu açısından kız öğrenciler erkek öğrencilere oranla daha fazla duygusal istismara maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir.

Cinsel istismar en seyrek görülen istismar türüdür. Öğrencilerin cevaplarına göre, genel olarak cinsel istismara maruz kalmadıkları görülmektedir.

Fiziksel istismar sorularına verdikleri cevaplara bakıldığında, ailemden birisi beni o kadar dövdü ki; öğretmenimin veya komşuların, tanıdıkların dikkatini çekti sorusu açısından kız öğrenciler erkeklere göre daha fazla fiziksel istismara maruz kaldıklarını ifade etmektedir.

Ekonomik istismar açısından bakıldığında zaman zaman karnımı doyurmak, ihtiyaçlarımı karşılamak için çalışmam gerekir sorusu açısından erkek öğrenciler kızlara göre daha fazla ekonomik istismara maruz kaldıklarını belirtmişlerdir.

İhmal açısından bakıldığında, annem, babam eve geç gelsem de fark etmezler sorusu açısından erkek öğrenciler kız öğrencilere göre daha fazla ihmale maruz kaldıklarını belirtmişlerdir.

Benlik saygısı açısından öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplara genel olarak bakıldığında kız öğrenciler kendileri ile ilgili daha olumlu düşüncelere sahipken erkek öğrenciler kendileri ile ilgili olumsuz düşünce ve tutuma sahiptirler.

Zorba davranışlar anketinin kurbanı olma boyutundaki sorulara verilen yanıtlara bakıldığında; erkek öğrenciler kızlara göre daha sık bedensel ve sözel zorba davranışlara uğramaktadırlar. Küçük düşürüldüm maddesine verilen cevaplar açısından erkek öğrenciler kız öğrencilere göre daha sık duygusal zorba davranışların kurbanı olmaktadır. Cinsel zorba davranışların kurbanı olmaları sorularına verdikleri cevaplara göre, hoşuma gitmeyen cinsellik içeren sözler duydum maddesi açısından erkek öğrenciler kızlara oranla daha sık cinsel zorba davranışlara uğramışlardır.

Zorba davranışlar anketinin uygulayıcısı olma boyutundaki sorulara bakıldığında; erkek öğrenciler kızlara göre daha sık bedensel, sözel, duygusal ve cinsel zorba davranışlar uygulamaktadırlar.

Tartışma

Araştırmada kız öğrencilerde duygusal istismarın daha fazla görüldüğü erkek öğrencilerde ekonomik istismarın daha fazla görüldüğü ortaya konmuştur. Bu çalışma Şimşek(2010)'in yaptığı ergenlerde davranış problemlerinin anne-babadan ve öğretmenlerden algılanan duygusal istismar açısından incelenmesi konulu çalışmasıyla tutarlı sonuçlar ortaya koymamaktadır. Şimşek(2010), aileden kaynaklı bir duygusal istismar boyutuna rastlamamıştır.

Çalışmada 12 yaşındaki öğrencilerin 15 yaşındaki öğrencilere göre daha sık zorba davranışların kurbanı olmaları sonucuna ulaşılmıştır. Ayas ve Pişkin(2011), 11. sınıf öğrencilerinin 9. sınıf öğrencilerinden daha fazla mağdur olduklarını bulmuşlardır. Yapılan çalışma ortaokul tüm kademeleri ile lise 9. sınıfı kapsadığından Ayas ve Pişkin(2011)'in çalışması ile aynı doğrultuda sonuca ulaşamamıştır.

Anne babası ayrı yaşayan öğrencilerin anne babası birlikte yaşayan öğrencilere göre daha fazla ekonomik istismara maruz kaldıkları bulunmuştur. Işık (2015), parçalanmış ailelerde fiziksel istismar yaşadığını belirten öğrencilerin olduğunu saptamıştır. Bu sonuçlar ailesi ayrı olan çocukların istismar yaşadığı konusunda tutarlı olmakla birlikte istismarın farklı boyutlarında sonuçlara ulaşmışlardır.

Anne eğitim durumu ile fiziksel istismara uğrama ve zorba davranışların kurbanı olma üzerinde etkisinin bulunması Arabacı(2007)'nin çalışmasında ebeveyn eğitim düzeyinin çocukta fiziksel istismara karşı risk faktörü olduğu sonucu ile tutarlı olmakla birlikte Arabacı(2007) baba eğitim durumu ile fiziksel istismara maruz kalmaları arasında bir anlamlı fark bulmuştur. Bunun yanında Totan ve Yöndem(2007), çocuğun ailedeki iletişimi arttıkça zorbalık ihtimalinin azaldığı sonucuna ulaşmışlardır. Yapılan çalışmamız Totan ve Yöndem(2007)'in çalışması ile anne eğitim seviyesi düşük ergenlerin zorbalığa daha çok maruz kaldığı sonucu ile tutarlıdır. Çalışmamızdaki sonucun çalışmanın örneklem grubunun annelerinin eğitim seviyelerinin babalarının eğitim seviyelerine oranla daha düşük olmasıyla ilişkili olabilir. Ebeveyn eğitim seviyesi ve çocuklarla iletişimi arttıkça çocukların, fiziksel istismara ve zorbalığa maruz kalma ihtimalleri düşmektedir.

Araştırma sonucunda istismar, duygusal istismar ve fiziksel istismar ile zorba davranışların kurbanı olma durumu arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Aynı zamanda istismar, duygusal istismar, cinsel ve fiziksel istismar ile zorba davranışların uygulayıcısı olma durumu arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Karakuş(2006)'un ergenlerin duygusal istismara uğrama durumları ile sosyal becerileri arasındaki ilişki ile bu sonuçlar tutarlılık göstermektedir. Arabacı (2007)'in ikinci kademedeki okuyan öğrencilerin istismar ve ihmal düzeyleri ile benlik saygısı ve saldırganlık düzeyleri arasında bulunduğu negatif yönlü ilişki ile tutarlılık göstermektedir. Yalçın(2007)'in anne babasından duygusal istismar algılamayan öğrencilerin uyum düzeylerinin yüksek bulunması sonucu da bu çalışma ile tutarlılık göstermektedir. Ailesinden istismar görmeyen çocuklar aynı zaman da çevresine daha uyumlu, saldırgan, zorbalık yapmayan, kurban da olmayan çocuklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ulu(2011), anneden yüksek duygusal istismar gören ergenlerde yüksek öfke kontrolü sonucuna ulaşmıştır. Yapılan çalışmada ulaşılan sonuç ile bu sonuç aileden algılanan istismarın akranlar arasındaki zorbalık ile ilişki olduğu sonucu ile tutarlıdır. Şimşek(2010)'in çalışmasında ulaştığı davranış problemi yüksek olan ergenlerin duygusal istismar düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucu bu çalışmanın sonucu ile tutarlılık göstermektedir.

İstismar, duygusal istismar, fiziksel istismar ve ihmal ile benlik algısı arasında pozitif yönlü bulunan ilişki sonucu Siyez (2003)'in çalışmasında ulaştığı benlik algısı düşük olan öğrencilerin daha fazla istismara uğradığı bulgusu ile tutarlılık göstermektedir.

Bu çalışmada anne sağ ya da ölü olması çalışma grubunun homojen bir yapıya sahip olması ve genellenemeyeceği nedeniyle ele alınmamıştır. Gelecekte bu konuyla ilgili

yapılacak uygulamalarda bu tür demografik değişkenler eklenebilir. Yine aynı şekilde annenin ve babanın üvey ya da öz olma durumu az öğrenci için anne ve baba üveylik geçerli olduğundan daha heterojen gruplardan oluşan çalışmalar yapılırsa daha genellenebilir sonuçlar ortaya konabilir.

Bu çalışma uygulanan istismar ölçeğinin tüm boyutlarda sorular içermesinden dolayı uygulama izni açısından sıkıntılarla karşılaşmış olup sadece Artvin ili Şavşat ilçesindeki okullarla sınırlı kalmıştır. Başka il ve ilçelerde yapılacak çalışmalarla daha doğru ve genellenebilir sonuçlara ulaşılabilir.

Bu çalışmada 12-15 yaş arası 6., 7., 8., ve 9. sınıf ergenler katılımcı olarak seçilmiştir. Gelecekte bu konu ile ilgili ilkököl ve lisenin diğer kademelerindeki öğrencileri için de araştırmalar yapılabilir.

Araştırmada kız öğrencilerde duygusal istismarın daha çok görüldüğü ortaya konmuştur. Bunda kültürün etkisi, yaşanan bölgenin kız çocuklarına yaklaşımı etkili olabilmektedir. Buna göre gelecekte yapılacak çalışmalar için kültürel anlamda bölgesel farklılıklara göre duygusal istismar açısından ilişkiye bakılabilir ve böylece bu araştırma için de karşılaştırma yapacak bir çalışma ortaya konulabilir.

Çalışmada 6. sınıf öğrencilerin 9. sınıf öğrencilerine göre daha fazla zorba davranışlara maruz kaldığı ortaya konmuştur. Ortaokul kademesinde lise kademesine göre bu durum daha çok görülmektedir. Ortaokul kademesindeki öğrencilere akran zorbalığı ile ilgili daha fazla eğitim verilerek onların bu konuda bilinçlenmesi sağlanabilir.

Benlik algısı kişinin kendisi ile ilgili tüm tutum ve düşüncelerini barındırmaktadır aynı zamanda kişinin özgüveninin olması, neleri yapıp neleri yapamayacağını doğru bir şekilde kestirebilmesi açısından oldukça önemlidir. Araştırmada babası yaşamayan öğrencilerin benlik algıları düşük bulunmuştur. Babanın varlığı çocuk için kendini doğru tanıma, özgüveninin yüksek olması açısından önemlidir.

Çocuğun eğitimi ilk olarak ailede başlamaktadır. Çocuğun doğduğu andan itibaren en çok vakit geçirdiği ve eğitildiği kişi annedir. Anne eğitim durumu arttıkça, annelerin çocukları üzerindeki fiziksel istismar etkisi de azalmaktadır. Anne eğitim düzeyi düşük olan öğrenciler aynı zamanda zorba davranışların da kurbanı olmaktadır. Ailesinden şiddet gören, fiziksel istismara uğrayan çocukların akranları arasında da zorbalık gördükleri görülmüştür. Çocuk ailesinde ezilerek, pasif olarak büyümekte akranları arasında da kendisini koruyamamaktadır. İstismara neden olan davranışlarının neler olduğu istismarın

ne olduğu konularında annelerin bilinçlendirilmeleri son derece önemli olup bu konunun önüne geçilmesi açısından gereklidir.

Araştırmada kardeş sayısı arttıkça ve aile geliri düştükçe öğrencilerin ekonomik istismara uğradıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bunun önüne geçilebilmesi için aile planlaması konusunda ve aynı zamanda çocuk hakları konusunda aileler bilinçlendirilebilir.

Duygusal, cinsel ve fiziksel istismara uğrayan çocukların aynı zamanda zorba davranışları uyguladıkları sonucuna varılmıştır. İstismar yaşayan çocuk aynı zamanda gücünü yetirdiği bir başka varlığa farklı şekillerde bunu yansıtmaktadır. Bu kişiler de yakın çevresinde vakit geçirdiği kişiler olarak akranları olmaktadır. Duygusal ve fiziksel istismara maruz kalan öğrenciler aynı zamanda zorba davranışların da mağduru olmaktadır. Ezilen, pasif bırakılan öğrenciler akranlarına karşı da haklarını savunamayan ve onlardan zorbalık gören bireyler olmaktadır. Başka il ve ilçede yapılacak akran zorbalığı ve istismar ilişkisi ile ilgili çalışmalar hem bu alanda yapılan araştırmalara destek sağlayacak hem de daha genellenebilir sonuçlar ortaya koyacaktır.

Duygusal, fiziksel istismara uğrayan ve ihmal edilen ergenlerin benlik algıları da düşük olmaktadır. Zarar görmüş ergenler kendileri ile ilgili de olumsuz tutum ve düşüncelere sahiptirler. Benlik algısı sağlıklı bir kişilik gelişimi açısından oldukça önemlidir. Kişinin yaşadığı an ve gelecek için kendisi ile ilgili sağlıklı, doğru kararlar verebilmesi için benlik algısının yüksek olması gerekmektedir. Zarar görmüş, istismara uğramış öğrenciler için gerekli rehabilitasyon verilerek, öğrencilerin bu durumu iyileştirilebilir.

Literatürde istismarın tüm boyutları ile yapılan araştırma oldukça azdır. Bu sebeple yapılacak yeni çalışmalar daha doğru genellemeler yapabilmek açısından oldukça önemlidir.

Ülkemizde genç nüfus sayısı oldukça fazladır. Bu gençlerin azımsanmayacak oranda istismara, ihmale ve zorbalığa uğradığı görülmektedir. Çocukların okulda daha fazla vakit geçirmelerinden dolayı, okullarda istismar, ihmal ve zorbalık olaylarının görülme olasılığı daha fazladır. Bu açıdan öğretmenlerin, istismar, ihmal ve zorbalık olaylarına karşı farkındalık düzeylerinin yüksek olması, bu durumlara mağruz kalan çocuklar için gerekli desteğin yapılabilmesi ya da bu durumlara maruz kalmadan önce çocukları koruyucu tedbirleri alabilmeleri açısından gereklidir. Çocukların daha sağlıklı gelişebilmesi amaçlı ailelerin bilgilendirilmeleri, öğretmenlerin istismar, ihmal ve zorbalığa karşı nasıl

yaklaşabilecekleri konularında bilinçlendirilmeleri oldukça önemlidir. Yukarıda yapılan öneriler bu alanda yapılacak çalışmalara katkı sağlamak amacı ile sunulmuştur.

KAYNAKLAR

- Akdaş, A. (2005). *Çocuk istismarı tarama anketi: geliştirme, geçerlik ve güvenirlik çalışması*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Aktepe, E. (2009). Çocukluk çağı cinsel istismarı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, (1), 95-119.
- Alikaşifoğlu, M., & Ercan, O. (2007). Çocukluk çağında kabadayılık/zorbalık davranışları: hekimler açısından anlamı. *Türk Pediatri Arşiv Dergisi*, 42, 19-25.
- Arabacı, S. (2007). *İlköğretim kademesindeki çocuklara yönelik istismarın ve ihmalin çeşitli değişkenler yönünden incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Araz, A. (2005). *Kişilerarası ilişkilerde benlik sunumu-maskelerimiz mi gerçek yüzümüz mü?*. İstanbul: Varlık.
- Armağan, E. (2007). Çocuk ihmali ve istismarı: Psikoz tablosu sergileyen bir istismar olgusu. *Yeni Sempozyum Dergisi*, 45(4), 170-174.
- Arslan, G. (2015). *Ergenlikte algılanan duygusal istismar ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişki*. (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Arslan, S., & Savaşer, S. (2009). Okulda zorbalık. *Milli Eğitim*, (184), 218-227.
- Atkinson, R. L., Atkinson, R. C., Smith, E. E., Bem, D. J., & Hoeksema, S. N. (2006). *Psikolojiye giriş*. (Y. Alogan, Çev.). Ankara: Arkadaş.
- Ayas, T., & Pişkin, M. (2011). Lise öğrencileri arasındaki zorbalık olaylarının cinsiyet, sınıf düzeyi ve okul türü bakımından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 10(2), 550-568.
- Azizoğlu, M. (2009). *Lise ergenlerinde duygusal istismarın başarıya etkisi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Bahar, G., Savaş, H. A., & Bahar, A. (2009). Çocuk istismarı ve ihmali: bir gözden geçirme. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4(12), 51-65.
- Bender, W. N. (2012). *Öğrenme güçlüğü olan bireyler ve eğitimleri*. (H. Sarı, Çev.). Ankara: Nobel.
- Bilgiç, E. (2007). *İlköğretim 1. kademedeki görülen zorba davranışların sınıf değişkenleri ve atmosferi algılamalarına göre incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Bilir Ş., Arı, M., Dönmez, N., Atık, B., & San, P. (1991). Türkiye'nin 16 ilinde 4-12 yaşlar arasındaki 50.473 çocuğa fiziksel ceza verme sıklığı ve buna ilişkin problem durumlarının incelenmesi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 1(1), 57-70.
- Can, M., Tırtıl, L., & Dokgöz, H. (2009). Çocuk istismarı olgularında hekim sorumluluğu. *İstanbul Tabip Odası Adli Tıp Özel Sayısı*, 22, 89-94.
- Çakmak, Z., & Kara, H. (2011). Yöneticilerde benlik algılarının belirlenmesi: Sanayi örgütlerinde bir araştırma. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (30), 301-310.
- Çinkır, ş., & Kepenekçi, Y. K. (2003). Öğrenciler arası zorbalık. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 9, (2), 236-253.
- Ekşi, A. (1999) *Ben hasta değilim*. İstanbul: Nobel Tıp.
- Genç, G. (2007). *Genel liselerde akran zorbalığı ve yönetimi*. (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Günçe, G. (1991). Çocuğun cinsel istismarı. *Çocukların kötü muameleden korunması 1. Ulusal Kongresi*, 125-135.
- Güner, Ş., Güner, S., & Şahan, M. (2010). Çocuklarda sosyal ve medikal bir problem; istismar. *Van Tıp Dergisi*, 17(3), 108-113.
- Gürsel, C. (2012). Çocuk istismarı: müdahale ve çocuğa yaklaşım. *Eğitimci Öğretmen Dergisi*, (12), 29-31.
- Hoşoğlu, R. (2009). *Engelli öğrencilerin ihmal ve istismar düzeyleri*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Irmak, T. (2008). *Çocuk istismarı ve ihmalinin yaygınlığı ve dayanıklılıkla ilişkili faktörler*. (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Işık, E. (2015). *Ortaokul 7. ve 8. sınıfa devam eden öğrencilerin ebeveynlerinin kabul edici-reddedici tutumlarının duygusal ve fiziksel kardeş istismarı ile ilişkisinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Kandemir, M., & Özbay, Y. (2009). Sınıf içinde algılanan empatik atmosfer ile benlik saygısı arasındaki etkileşimin zorbalıkla ilişkisi. *İlköğretim Online*, 8(2), 322-333.
- Kapıcı, E. G. (2004). İlköğretim öğrencilerinin zorbalığa maruz kalma türünün ve sıklığının depresyon, kaygı ve benlik saygısıyla ilişkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(1), 1-13.
- Kozcu, Ş. (1991). Çocuk istismarı ve ihmali. *Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Bilim Serisi*, 5/3, 379-390.
- Karakuş, F. (2006). *Ergenlerde algılanan duygusal istismar ile sosyal beceri arasındaki ilişki*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Karasar, N. (1999). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Kaya, F. (2010). *Çocukluk döneminde yaşanan istismarın kişilerarası ilişki tarzları üzerindeki etkisi: erken dönem uyum bozucu şemaların aracı rolü*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Kaya, İ. (2015) *Ergenlerin çocukluk dönemi istismar yaşantıları ile davranış problemleri ve psikolojik sağlamlıkları arasında ilişkinin incelenmesinde otomatik düşünceler ve bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin aracı rolü*. (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Kulaksızoğlu, A. (2011). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi.
- Kuşgözoğlu, T. (2011, 25 Mart). *İstismar çok ağır bir travmadır*. Çocuk İstismarı ve İhmali: Temel Konular ve Türkiye'deki Uygulamalar Konferansında sunulmuş bildiri, Atılım Üniversitesi, Ankara.
- Lombardo, L., & Polonko, K., A. (2010). Interdisciplinary contributions to the prevention of child maltreatment. *The International Journal of Interdisciplinary Social Sciences*, 4(2), 89-112.
- Ovayolu, N., Uçan, Ö., & Serindağ, S. (2007). Çocuklarda cinsel istismar ve etkileri. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 2(4), 13-22.

- Önder, F., & Yurtal, F.(2008). Zorba, kurban ve olumlu özellikler taşıyan ergenlerin aile özelliklerinin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 8(3), 805-832.
- Özkan, Y. & Çifci, E. (2010). Düşük sosyo-ekonomik düzeydeki ilköğretim okullarında akran zorbalığı. *İlköğretim Online*, 9(2), 576-586.
- Özmen, S. K. (2004). Aile içi öfke ve saldırganlığın yansımaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(2), 27-39.
- Plummer, D. M. (2011). *Benlik saygısı çocuklarda nasıl geliştirilir?*. İstanbul: Sistem
- Pişkin, M. (2010). Examination of peer bullying among primary and middle school children in Ankara. *Education and Science*, 35(156), 175-189.
- Roberts, J.,& Infirmary, R. D. (1999). *Çocuğunuz cinsel istismara maruz kaldığı zaman ne yapılabilir?*.(Z. Orhun Çev.). Ankara: Çocuk İstismarını Önleme Derneği.
- Santrock, J. W. (2012). Ergenlik. D. M. Siyez (Çev. Ed.), *Benlik, kimlik, duygu ve kişilik* içinde (s. 129-161). Ankara: Nobel.
- Sarıçam, H. (2013). Benlik kurgusu. A. Akın (Ed.), *Güncel psikolojik kavramlar 2-benlik* içinde (s. 224-233). İstanbul: Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sayar, K. (2012). *Ruh hali*. İstanbul: Timaş.
- Sektörler Arası Çocuk Kurulu (2011). *Avrupa konseyi çocukların cinsel sömürü ve istismara karşı korunması sözleşmesi*.
<http://www.sck.gov.tr/usp/Avrupa%20Konseyi%20%C3%87ocuklar%C4%B1n%20Cinsel%20S%C3%B6m%C3%BCr%C3%BC%20ve%20%C4%B0stismara%20Kar%C5%9F%C4%B1%20Korunmas%C4%B1%20S%C3%B6zle%C5%9Fmesi.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Siyez, D. M. (2003). *Duygusal istismara maruz kalan ve kalmayan ergenlerin benlik algıları ile depresyon ve kaygı düzeylerinin karşılaştırılması*. (Yüksek lisans tezi).
<https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Şahin, F., & Taşar, M. (2012). Cinsel istismar ve ensest. *Türk Pediatri Arşiv Dergisi*, (45), 159-164.
- Şimşek, S. (2010). *Ergenlerde davranış problemlerinin anne-babadan ve öğretmenlerden algılanan duygusal istismar açısından incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi).
<https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Şuşoğlu, Ö. (2005). *İçe kanayan yara polis sorgularıyla ensest ilişkiler ve çocuk tecavüzleri*. İstanbul: Alfa.
- Taner, Y., & Gökler, B. (2004). Çocuk istismarı ve ihmali: psikiyatrik yönleri. *Hacettepe Tıp Dergisi*, (35), 82-86.
- Topbaş, M. (2004). İnsanlığın büyük ayıbı: çocuk istismarı. *TSK Koyuyucu Hekimlik Bülteni*, 3(4), 76-80.
- Totan, T. (2008). *Ergenlerde zorbalığın anne, baba ve akran ilişkileri açısından incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Totan, T., & Yöndem, Z. (2007). Ergenlerde zorbalığın anne, baba ve akran ilişkileri açısından incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 2(8), 53-68.
- Turhan, E., Sangün, Ö., & İnandı, T. (2006). Birinci basamakta çocuk istismarı ve önlenmesi. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 15(9), 154-157.
- Turla, A., & Özkanlı, Ç. (2006). Çocuğa yönelik istismarda farklı bir boyut: çocuk pornografisi. *Polis Bilimleri Dergisi*, 8(1), 117-133.
- Tutar, H., Altınöz, M., & Çakıroğlu, D. (2009). İşgörenlerin kendilik algılarının bireysel özellikler bakımından değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 489-496.
- Türkiye Barolar Birliği Çocuk Hakları Kurulu. (t.y.). *Birleşmiş milletler çocuk haklarına dair sözleşmesi*. http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uamevzuat/birlesmismilletler.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Ulu, S. (2011). *Ergenlerde algılanan duygusal istismar ile sürekli öfke düzeyi ve öfke ifade biçimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Unicef (2004). *Çocuk haklarına dair sözleşme*. http://www.unicef.org/turkey/pdf/_cr23.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Unicef (2010). *Türkiye’de çocuk istismarı ve aile içi şiddet araştırması*. <http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/cocuk-istismari-raporu-tr.pdf> sayfasından erişilmiştir.

- Ünal, F. (2008). Ailede çocuk istismarı ve ihmali. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (1), 9-18.
- Yalçın, N. (2011). *Türkiye’de çocuk istismarı ve çözüm önerileri*. Yüksek Lisans Projesi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yalçın, S. (2007). *Ergenlerde algılanan duygusal istismar ile uyum düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Yarar, F., & Yarış, F. (2011). Birinci basamakta çocuk istismarı ve ihmaline yaklaşım. *Türkiye Aile Hekimliği Dergisi*, 15(4), 178-183.
- Zara, A. (t.y.). *Çocuk ihmali ve istismarı*. <http://www.aytenzara.com/wp-content/uploads/2012/02/%C3%87OCUK-%C4%B0HMAL%C4%B0-VE-%C4%B0ST%C4%B0SMARI.pdf> sayfasından erişilmiştir.

EKLER

EK 1. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilmiştir.

ÖNSÖZ

Bu Sözleşmeye Taraf Devletler:

Birleşmiş Milletler Andlaşmasında ilan edilen ilkeler uyarınca insanlık ailesinin tüm üyelerinin, doğuştan varlıklarına özgü bulunan haysiyetle birlikte eşit ve devredilemez haklara sahip olmalarının tanınmasının, dünyada özgürlük, adalet ve barışın temeli olduğunu düşünerek,

Birleşmiş Milletler halklarının, insanın temel haklarına ve bireyin, insan olarak taşıdığı haysiyet ve değere olan kesin inançlarını Birleşmiş Milletler Andlaşmasında bir kez daha doğrulamış olduklarını ve daha geniş bir özgürlük ortamında toplumsal ilerleme ve daha iyi bir yaşam düzeyi sağlama yolundaki kararlılıklarını hatırla tutarak,

Birleşmiş Milletlerin, İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde ve Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmelerinde herkesin, bu metinlerde yer alan hak ve özgürlüklerden ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka görüş, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğuştan veya başka durumdan kaynaklanan ayrımlar dahil, hiçbir ayırım gözetilmeksizin yararlanma hakkına sahip olduklarını benimsediklerini ve ilan ettiklerini kabul ederek,

Uluslararası İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde, Birleşmiş Milletlerin, çocukların özel ilgi ve yardıma hakkı olduğunu ilan ettiğini anımsayarak,

Toplumun temel birimi olan ve tüm üyelerinin ve özellikle çocukların gelişmeleri ve esenlikleri için doğal ortamı oluşturan ailenin toplum içinde kendisinden beklenen sorumlulukları tam olarak yerine getirebilmesi için gerekli koruma ve yardımı görmesinin zorunluluğuna inanmış olarak,

Çocuğun kişiliğinin tam ve uyumlu olarak gelişebilmesi için mutluluk, sevgi ve anlayış havasının içindeki bir aile ortamında yetişmesinin gerekliliğini kabul ederek,

Çocuğun toplumda bireysel bir yaşantı sürdürebilmesi için her yönüyle hazırlanmasının ve Birleşmiş Milletler Andlaşmasında ilan edilen ülküler ve özellikle barış, değerbilirlik,

hoşgörü, özgürlük, eşitlik ve dayanışma ruhuyla yetiştirilmesinin gerekliliğini göz önünde bulundurarak,

Çocuğa özel bir ilgi gösterme gerekliliğinin, 1924 tarihli, Cenevre Çocuk Hakları Bildirisinde ve 20 Kasım 1959 tarihinde Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Kurulunca kabul edilen Çocuk Hakları Bildirisinde belirtildiğini ve İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde, Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesinde (özellikle 23 ve 24 üncü Maddelerinde) ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmede (özellikle 10 uncu Maddesinde) ve çocukların esenliği ile ilgili uzman kuruluşların ve uluslararası örgütlerin kurucu ve ilgili belgelerinde tanındığını hatırlatarak,

Çocuk Hakları Bildirisinde de belirtildiği gibi, "çocuğun gerek bedensel gerek zihinsel bakımdan tam erginliğe ulaşmamış olması nedeniyle doğum sonrasında olduğu kadar, doğum öncesinde de uygun yasal korumayı da içeren özel güvence ve koruma gereksiniminin bulunduğu"nu hatırlatarak,

Ulusal ve uluslararası düzeyde çocukları aile yanına yerleştirme ve evlat edinmeye de özel atıfta bulunan Çocuğun Korunması ve Esenliğine İlişkin Toplumsal ve Hukuksal İlkeler Bildirisi; Çocuk Mahkemelerinin Yönetimi Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları (Pekin Kuralları) ve Acil Durumlarda ve Silahlı Çatışma Halinde Kadınların ve Çocukların Korunmasına İlişkin Bildirinin hükümlerini anımsayarak,

Dünyadaki ülkelerin tümünde çok güç koşullar altında yaşayan ve bu nedenle özel bir ilgiye gereksinimi olan çocukların bulunduğu bilinci içinde,

Çocuğun korunması ve uyumlu gelişmesi bakımından her halkın kendine özgü geleneklerinin ve kültürel değerlerinin taşıdığı önemi gözönünde tutarak,

Her ülkedeki, özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki çocukların yaşama koşullarının iyileştirilmesi için uluslararası işbirliğinin taşıdığı önemin bilincinde olarak,

Aşağıdaki kurallar üzerinde anlaşmaya varmışlardır:

I. KISIM

Madde 1

Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, onsekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.

Madde 2

1. Taraf Devletler, bu Sözleşmede yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, ana babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasal ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanır ve taahhüt ederler.

2. Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, yasal vasilerinin veya ailesinin öteki üyelerinin durumları, faaliyetleri, açıklanan düşünceleri veya inançları nedeniyle her türlü ayırma veya cezaya tabi tutulmasına karşı etkili biçimde korunması için gerekli tüm uygun önlemi alırlar.

Madde 3

1. Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir.

2. Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, vasilerinin ya da kendisinden hukuken sorumlu olan diğer kişilerin hak ve ödevlerini de göz önünde tutarak, esenliği için gerekli bakım ve korumayı sağlamayı üstlenirler ve bu amaçla tüm uygun yasal ve idari önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler, çocukların bakımı veya korunmasından sorumlu kurumların; hizmet ve faaliyetlerin özellikle güvenlik, sağlık, personel sayısı ve uygunluğu ve yönetimin yeterliliği açısından, yetkili makamlarca konulan ölçülere uymalarını taahhüt ederler.

Madde 4

Taraf Devletler, bu Sözleşmede tanınan hakların uygulanması amacıyla gereken her türlü yasal, idari ve diğer önlemleri alırlar. Ekonomik, sosyal ve kültürel haklara ilişkin olarak, Taraf Devletler eldeki kaynaklarını olabildiğince geniş tutarak, gerekirse uluslararası işbirliği çerçevesinde bu tür önlemler alırlar.

Madde 5

Taraf Devletler, bu Sözleşmenin çocuğa tanıdığı haklar doğrultusunda çocuğun yeteneklerinin geliştirilmesi ile uyumlu olarak, çocuğa yol gösterme ve onu yönlendirme konusunda ana-babanın, yerel gelenekler öngörüyorsa uzak aile veya topluluk üyelerinin,

yasal vasilerinin veya çocuktan hukuken sorumlu öteki kişilerin sorumluluklarına, haklarına ve ödevlerine saygı gösterirler.

Madde 6

1. Taraf Devletler, her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul ederler.
2. Taraf Devletler, çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler.

Madde 7

1. Çocuk doğumdan hemen sonra derhal nüfus kütüğüne kaydedilecek ve doğumdan itibaren bir isim hakkına, bir vatandaşlık kazanma hakkına ve mümkün olduğu ölçüde anababasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahip olacaktır.
2. Taraf Devletler, özellikle çocuğun tabiiyetsiz kalması söz konusu olduğunda kendi ulusal hukuklarına ve ilgili uluslararası belgeler çerçevesinde üstlendikleri yükümlülüklerine uygun olarak bu hakların işlerlik kazanmasını taahhüt ederler.

Madde 8

1. Taraf Devletler, yasanın tanıdığı şekliyle çocuğun kimliğini; tabiiyeti, ismi ve aile bağları dahil, koruma hakkına saygı göstermeyi ve bu konuda yasa dışı müdahalelerde bulunmamayı taahhüt ederler.
2. Çocuğun kimliğinin unsurlarının bazılarından veya tümünden yasaya aykırı olarak yoksun bırakılması halinde, Taraf Devletler çocuğun kimliğine süratle yeniden kavuşturulması amacıyla gerekli yardım ve korumada bulunurlar.

Madde 9

1. Yetkili makamlar uygulanabilir yasa ve usullere göre ve temyiz yolu açık olarak, ayrılığın çocuğun yüksek yararına olduğu yolunda karar vermedikçe, Taraf Devletler, çocuğun anababasından, onların rızası dışında ayrılmamasını güvence altına alırlar. Ancak, ana-babası tarafından çocuğun kötü muameleye maruz bırakılması ya da ihmal edilmesi durumlarında ya da ana-babanın birbirinden ayrı yaşaması nedeniyle çocuğun ikametgahının belirlenmesi amacıyla karara varılması gerektiğinde, bu tür bir ayrılık kararı verilebilir.
2. Bu Maddenin birinci fıkrası uyarınca girişilen her işlemde, ilgili bütün taraflara işleme katılma ve görüşlerini bildirme olanağı tanınır.

3. Taraf Devletler, ana-babasından veya bunlardan birinden ayrılmasına karar verilen çocuğun, kendi yüksek yararına aykırı olmadıkça, ana-babanın ikisiyle de düzenli bir biçimde kişisel ilişki kurma ve doğrudan görüşme hakkına saygı gösterirler.

4. Böyle bir ayrılık, bir Taraf Devlet tarafından girişilen ve çocuğun kendisinin ana veya babasının veya her ikisinin birden tutuklanmasını, hapsini, sürgün, sınır dışı edilmesini veya ölümünü (ki buna devletin gözetimi altında iken nedeni ne olursa olsun meydana gelen ölüm dahildir) tevlit eden herhangi benzer bir işlem sonucu olmuşsa, bu Taraf Devlet, istek üzerine ve çocuğun esenliğine zarar vermemek koşulu ile; ana-babaya, çocuğa veya uygun olursa, ailenin bir başka üyesine, söz konusu aile bireyinin ya da bireylerinin bulunduğu yer hakkında gereken bilgiyi verecektir. Taraf Devletler, böyle bir istemin başlı başına sunulmasının ilgili kişi veya kişiler bakımından aleyhe hiç bir sonuç yaratmamasını ayrıca taahhüt ederler.

Madde 10

1. 9 uncu Maddenin 1 inci fıkrası uyarınca Taraf Devletlere düşen sorumluluğa uygun olarak, çocuk veya ana-babası tarafından, ailenin birleşmesi amaçlarıyla yapılan bir Taraf Devlet ülkesine girme ya da onu terk etme konusundaki her başvuru, Taraf Devletlerce olumlu, insani ve ivedi bir tutumla ele alınacaktır. Taraf Devletler, bu tür bir başvuru yapılmasının başvuru sahipleri veya aile üyeleri aleyhine sonuçlar yaratmamasını taahhüt ederler.

2. Ana-babası, ayrı devletlerde oturan bir çocuk olağanüstü durumlar hariç, hem ana hem de babası ile düzenli biçimde kişisel ilişkiler kurma ve doğrudan görüşme hakkına sahiptir. Bu nedenle ve 9 uncu Maddenin 1 inci fıkrasına göre Taraf Devletlere düşen sorumluluğa uygun olarak, Taraf Devletler çocuğun ve ana-babasının Taraf Devletlerinin ülkeleri dahil herhangi bir ülkeyi terketme ve kendi ülkelerine dönme hakkına saygı gösterirler. Herhangi bir ülkeyi terketme hakkı, yalnızca yasada öngörüldüğü gibi ve ulusal güvenliği, kamu düzenini, kamu sağlığı ve ahlak veya başkalarının hak ve özgürlüklerini korumak amacı ile ve işbu Sözleşme ile tanınan öteki haklarla bağdaştığı ölçüde kısıtlamalara konu olabilir.

Madde 11

1. Taraf Devletler, çocukların yasa dışı yollarla ülke dışına çıkarılıp geri döndürülmemesi halleriyle mücadele için önlemler alırlar.

2. Bu amaçla Taraf Devletler iki ya da çok taraflı anlaşmalar yapılmasını ya da mevcut anlaşmalara katılmayı teşvik ederler.

Madde 12

1. Taraf Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar.

2. Bu amaçla, çocuğu etkileyen herhangi bir adli veya idari kovuşturmada çocuğun ya doğrudan doğruya veya bir temsilci ya da uygun bir makam yoluyla dinlenilmesi fırsatı, ulusal yasanın usule ilişkin kurallarına uygun olarak çocuğa, özellikle sağlanacaktır.

Madde 13

1. Çocuk, düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir; bu hak ülke sınırları ile bağlı olmaksızın; yazılı, sözlü, basılı, sanatsal biçimde veya çocuğun seçeceği başka bir araçla her türlü haber ve düşüncelerin araştırılması, elde edilmesi ve verilmesi özgürlüğünü içerir.

2. Bu hakkın kullanılması yalnızca:

a) Başkasının haklarına ve itibarına saygı,

b) Milli güvenliğin, kamu düzeninin, kamu sağlığı ve ahlakın korunması nedenleriyle ve kanun tarafından öngörülme ve gerekli olmak kaydıyla yapılan sınırlamalara konu olabilir.

Madde 14

1. Taraf Devletler, çocuğun düşünce, vicdan ve din özgürlükleri hakkına saygı gösterirler.

2. Taraf Devletler, ana-babanın ve gerekiyorsa yasal vasilerin; çocuğun yeteneklerinin gelişmesiyle bağdaşır biçimde haklarının kullanılmasında çocuğa yol gösterme konusundaki hak ve ödevlerine, saygı gösterirler.

3. Bir kimsenin dinini ve inançlarını açıklama özgürlüğü kanunla öngörülme ve gerekli olmak kaydıyla yalnızca kamu güvenliği, düzeni, sağlık ya da ahlaki ya da başkalarının temel hakları ve özgürlüklerini korumak gibi amaçlarla sınırlandırılabilir.

Madde 15

1. Taraf Devletler, çocuğun dernek kurma ve barış içinde toplanma özgürlüklerine ilişkin haklarını kabul ederler.

2. Bu hakların kullanılması, ancak yasayla zorunlu kılınan ve demokratik bir toplumda gerekli olan ulusal güvenlik, kamu güvenliği, kamu düzeni yararına olarak ya da kamu sağlığı ve ahlakın ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarıyla yapılan sınırlamalardan başkalarıyla kısıtlandırılamaz.

Madde 16

1. Hiçbir çocuğun özel yaşantısına aile, konut ve iletişimine keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale yapılamayacağı gibi, onur ve itibarına da haksız olarak saldırılamaz.

2. Çocuğun bu tür müdahale ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır.

Madde 17

Taraf Devletler, kitle iletişim araçlarının önemini kabul ederek çocuğun; özellikle toplumsal, ruhsal ve ahlaki esenliği ile bedensel ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan bilgi ve belge edinmesini sağlarlar. Bu amaçla Taraf Devletler:

- a) Kitle iletişim araçlarını çocuk bakımından toplumsal ve kültürel yararı olan ve 29 uncu maddenin ruhuna uygun bilgi ve belgeyi yaymak için teşvik ederler;
- b) Çeşitli kültürel, ulusal ve uluslararası kaynaklardan gelen bu türde bilgi ve belgelerin üretimi, değişimi ve yayımı amacıyla uluslararası işbirliğini teşvik ederler;
- c) Çocuk kitaplarının üretimini ve yayılmasını teşvik ederler;
- d) Kitle iletişim araçlarını azınlık grubu veya bir yerli ahaliye mensup çocukların dil gereksinimlerine özel önem göstermeleri konusunda teşvik ederler;
- e) 13 ve 18 inci maddelerde yer alan kurallar göz önünde tutularak çocuğun esenliğine zarar verebilecek bilgi ve belgelere karşı korunması için uygun yönlendirici ilkeler geliştirilmesini teşvik ederler.

Madde 18

1. Taraf Devletler, çocuğun yetiştirilmesinde ve gelişmesinin sağlanmasında ana-babanın birlikte sorumluluk taşıdıkları ilkesinin tanınması için her türlü çabayı gösterirler. Çocuğun yetiştirilmesi ve geliştirilmesi sorumluluğu ilk önce ana babaya ya da durum gerektiriyorsa yasal vasilere düşer. Bu kişiler her şeyden önce çocuğun yüksek yararını göz önünde tutarak hareket ederler.

2. Bu Sözleşmede belirtilen hakların güvence altına alınması ve geliştirilmesi için Taraf Devletler, çocuğun yetiştirilmesi konusundaki sorumluluklarını kullanmada ana-baba ve yasal vasilerin durumlarına uygun yardım yapar ve çocukların bakımı ile görevli kuruluşların, faaliyetlerin ve hizmetlerin gelişmesini sağlarlar.

3. Taraf Devletler, çalışan ana-babanın, çocuk bakım hizmet ve tesislerinden, çocuklarının da bu hizmet ve tesislerden yararlanma hakkını sağlamak için uygun olan her türlü önlemi alırlar.

Madde 19

1. Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmal ya da ihmalkar muameleye, ırza geçme dahil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar.

2. Bu tür koruyucu önlemler; burada tanımlanmış olan çocuklara kötü muamele olaylarının önlenmesi, belirlenmesi, bildirilmesi, yetkili makama havale edilmesi, soruşturulması, tedavisi ve izlenmesi için gerekli başkaca yöntemleri ve uygun olduğu takdirde adliyenin işe el koyması olduğu kadar durumun gereklerine göre çocuğa ve onun bakımını üstlenen kişilere, gereken desteği sağlamak amacı ile sosyal programların düzenlenmesi için etkin usulleri de içermelidir.

Madde 20

1. Geçici ve sürekli olarak aile çevresinden yoksun kalan veya kendi yararına olarak bu ortamda bırakılması kabul edilmeyen her çocuk, Devletten özel koruma ve yardım görme hakkına sahip olacaktır.

2. Taraf Devletler bu durumdaki bir çocuk için kendi ulusal yasalarına göre, uygun olan bakımı sağlayacaklardır.

3. Bu tür bakım, başkaca benzerleri yanında, bakıcı aile yanına verme, İslam Hukukunda kefalet (kafalah), evlat edinme ya da gerekiyorsa çocuk bakımı amacı güden uygun kuruluşlara yerleştirmeyi de içerir. Çözümler düşünülürken, çocuğun yetiştirilmesinde sürekliliğin korunmasına ve çocuğun etnik, dinsel, kültürel ve dil kimliğine gereken saygı gösterilecektir.

Madde 21

Evlat edinme sistemini kabul eden ve/veya buna izin veren Taraf Devletler, çocuğun en yüksek yararlarının temel düşünce olduğunu kabul edecek ve aşağıdaki ilkeleri gerçekleştireceklerdir:

- a) Bir çocuğun evlat edinilmesine ancak yetkili makam karar verir. Bu makam uygulanabilir yasa ve usullere göre ve güvenilir tüm bilgilerin ışığında; çocuğun, ana-babası, yakınları ve yasal vasisine göre durumunu göz önüne alarak ve gereken durumlarda tüm ilgililerle yapılacak görüşme sonucu onların da evlat edinme konusundaki onaylarını alma zorunluluğuna uyarak, kararını verir.
- b) Çocuğun kendi ülkesinde elverişli biçimde bakılması mümkün olmadığı veya evlat edinecek veya yanına yerleştirilecek aile bulunmadığı takdirde, ülkelerarası evlat edinmenin çocuk bakımından uygun bir çözüm olduğunu kabul ederler.
- c) Başka bir ülkede evlat edinilmesi düşünülen çocuğun, kendi ülkesinde mevcut evlat edinme durumuyla eşdeğer olan güvence ve ölçülerden yararlanmasını sağlarlar.
- d) Ülkelerarası evlat edinmede, yerleştirmenin ilgililer bakımından yasadışı para kazanma konusu olmaması için gereken bütün önlemleri alırlar.
- e) Bu maddedeki amaçları, uygun olduğu ölçüde, ikili ya da çok taraflı düzenleme veya anlaşmalarla teşvik ederler ve bu çerçevede, çocuğun başka bir ülkede yerleştirilmesinin yetkili makam veya organlar tarafından yürütülmesini güvenceye almak için çaba gösterirler.

Madde 22

1. Taraf Devletler, ister tek başına olsun isterse ana babası veya herhangi bir başka kimse ile birlikte bulunsun, mülteci statüsü kazanmaya çalışan ya da uluslararası veya iç hukuk kural ve usulleri uyarınca mülteci sayılan bir çocuğun, bu Sözleşmede ve insan haklarına veya insani konulara ilişkin ve söz konusu Devletlerin taraf oldukları diğer Uluslararası sözleşmelerde tanınan ve bu duruma uygulanabilir nitelikte bulunan hakları kullanması amacıyla koruma ve insani yardımdan yararlanması için gerekli bütün önlemleri alırlar.
2. Bu nedenle, Taraf Devletler, uygun gördükleri ölçüde, Birleşmiş Milletler Teşkilatı ve onunla işbirliği yapan hükümetlerarası ve hükümet dışı yetkili başka kuruluşlarla bu durumda olan bir çocuğu korumak, ona yardım etmek, herhangi bir mülteci çocuğun ailesi ile yeniden bir araya gelebilmesi için ana-babası veya ailesinin başka üyeleri hakkında

bilgi toplamak amacıyla işbirliğinde bulunurlar. Herhangi bir nedenle kendi aile çevresinden sürekli ya da geçici olarak ayrı düşmüş bir çocuğa bu Sözleşmeye göre tanınan koruma, aynı esaslar içinde, ana-babası ya da ailesinin başkaca üyelerinden hiçbirisi bulunamayan çocuğa da tanınacaktır.

Madde 23

1. Taraf devletler, zihinsel ya da bedensel özürlü çocukların saygınlıklarını güvence altına alan, özgüvenlerini geliştiren ve toplumsal yaşama etkin biçimde katılmalarını kolaylaştıran şartlar altında eksiksiz bir yaşama sahip olmalarını kabul ederler.

2. Taraf Devletler, özürlü çocukların özel bakımdan yararlanma hakkını tanırlar ve eldeki kaynakların yeterliliği ölçüsünde ve yapılan başvuru üzerine, yardımdan yararlanabilecek durumda olan çocuğa ve onun bakımından sorumlu olanlara, çocuğun durumu ve anababanın veya çocuğa bakanların içinde bulundukları koşullara uygun düşecek yardımın yapılmasını teşvik ve taahhüt ederler.

3. Özürlü çocuğun, özel bakıma gereksinimi olduğu bilincinden hareketle bu maddenin 2 nci fıkrası uyarınca yapılması öngörülen yardım, çocuğun ana-babasının ya da çocuğa bakanların parasal (mali) durumları göz önüne alınarak, olanaklar ölçüsünde ücretsiz sağlanır. Bu yardım; özürlü çocuğun eğitimi, meslek eğitimi, tıbbi bakım hizmetleri, rehabilitasyon hizmetleri, bir işte çalışabilecek duruma getirme hazırlık programları ve dinlenme/eğlenme olanaklarından etkin olarak yararlanmasını sağlamak üzere düzenlenir ve çocuğun en eksiksiz biçimde toplumla bütünleşmesi yanında, kültürel ve ruhsal yönü dahil bireysel gelişmesini gerçekleştirme amacını güder.

4. Taraf Devletler, uluslararası işbirliği ruhu içinde, özürlü çocukların koruyucu sıhhi bakımı, tıbbi, psikolojik ve işlevsel tedavileri alanlarına ilişkin gerekli bilgilerin alışverişi yanında, rehabilitasyon, eğitim ve mesleki eğitim hizmetlerine ilişkin yöntemlerin bilgilerini de içerecek şekilde ve Taraf Devletlerin bu alanlardaki güçlerini, anlayışlarını geliştirmek ve deneyimlerini zenginleştirmek amacıyla bilgi dağıtımını ve bu bilgiden yararlanmayı teşvik ederler. Bu bakımdan, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri, özellikle göz önüne alınır.

Madde 24

1. Taraf Devletler, çocuğun olabilecek en iyi sağlık düzeyine kavuşma, tıbbi bakım ve rehabilitasyon hizmetlerini veren kuruluşlardan yararlanma hakkını tanırlar. Taraf

Devletler, hiçbir çocuğun bu tür tıbbi bakım hizmetlerinden yararlanma hakkından yoksun bırakılmamasını güvence altına almak için çaba gösterirler.

2. Taraf Devletler, bu hakkın tam olarak uygulanmasını takip ederler ve özellikle:

- a) Bebek ve çocuk ölüm oranlarının düşürülmesi;
- b) Bütün çocuklara gerekli tıbbi yardımın ve tıbbi bakımın; temel sağlık hizmetlerinin geliştirilmesine önem verilerek sağlanması;
- c) Temel sağlık hizmetleri çerçevesinde ve başka olanakların yanısıra, kolayca bulunabilen tekniklerin kullanılması ve besleyici yiyecekler ve temiz içme suyu sağlanması yoluyla ve çevre kirlenmesinin tehlike ve zararlarını göz önüne alarak, hastalık ve yetersiz beslenmeye karşı mücadele edilmesi;
- d) Anneye doğum öncesi ve sonrası uygun bakımın sağlanması;
- e) Bütün toplum kesimlerinin özellikle ana-babalar ve çocukların, çocuk sağlığı ve beslenmesi, anne sütü ile beslenmenin yararları, toplum ve çevre sağlığı ve kazaların önlenmesi konusunda temel bilgileri elde etmeleri ve bu bilgileri kullanmalarına yardımcı olunması;
- f) Koruyucu sağlık bakımlarının, ana-babaya rehberliğini, aile planlaması eğitimi ve hizmetlerinin geliştirilmesi; amaçlarıyla uygun önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler, çocukların sağlığı için zararlı geleneksel uygulamaların kaldırılması amacıyla uygun ve etkili her türlü önlemi alırlar.

4. Taraf Devletler, bu maddede tanınan hakkın tam olarak gerçekleştirilmesini tedricen sağlamak amacıyla uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi ve teşviki konusunda karşılıklı olarak söz verirler. Bu konuda gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle göz önünde tutulur.

Madde 25

Taraf Devletler, yetkili makamlarca korunma ve bakım altına alma, bedensel ya da ruhsal tedavi amaçlarıyla hakkında bir yerleştirme tedbiri uygulanan çocuğun, gördüğü tedaviyi ve yerleştirilmesine bağlı diğer tüm şartları belli aralıklarla gözden geçirme hakkına sahip olduğunu kabul ederler.

Madde 26

1. Taraf Devletler, her çocuğun, sosyal sigorta dâhil, sosyal güvenlikten yararlanma hakkını tanır ve bu hakkın tam olarak gerçekleşmesini sağlamak için ulusal hukuklarına uygun, gerekli önlemleri alırlar.
2. Sosyal Güvenlik, çocuğun ve çocuğun bakımından sorumlu olanların kaynakları ve koşulları göz önüne alınarak ve çocuk tarafından ya da onun adına yapılan sosyal güvenlikten yararlanma başvurusuna ilişkin başkaca durumlar da göz önünde tutularak sağlanır.

Madde 27

1. Taraf Devletler, her çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ve toplumsal gelişmesini sağlayacak yeterli bir hayat seviyesine hakkı olduğunu kabul ederler.
2. Çocuğun gelişmesi için gerekli hayat şartlarının sağlanması sorumluluğu; sahip oldukları imkanlar ve mali güçleri çerçevesinde öncelikle çocuğun ana-babasına veya çocuğun bakımını üstlenen diğer kişilere düşer.
3. Taraf Devletler, ulusal durumlarına göre ve olanakları ölçüsünde, ana-babaya ve çocuğun bakımını üstlenen diğer kişilere, çocuğun bu hakkının uygulanmasında yardımcı olmak amacıyla gerekli önlemleri alır ve gereksinim olduğu takdirde özellikle beslenme, giyim ve barınma konularında maddi yardım ve destek programları uygulatırlar.
4. Taraf Devletler, Taraf Devlet ülkesinde veya başka ülkede bulunsun; ana-babası veya çocuğa karşı mali sorumluluğu bulunan diğer kişiler tarafından, çocuğun bakım giderlerinin karşılanmasını sağlamak amacıyla her türlü uygun önlemi alırlar. Özellikle çocuğa karşı mali sorumluluğu olan kişinin, çocuğun ülkesinden başka bir ülkede yaşaması halinde, Taraf Devletler bu konuya ilişkin uluslararası anlaşmalara katılmayı veya bu tür anlaşmalar akdinin yanısıra başkaca uygun düzenlemelerin yapılmasını teşvik ederler.

Madde 28

1. Taraf Devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi görüşüyle özellikle:
 - a) İlköğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirirler;
 - b) Orta öğretim sistemlerinin genel olduğu kadar mesleki nitelikte de olmak üzere çeşitli biçimlerde örgütlenmesini teşvik ederler ve bunların tüm çocuklara açık olmasını sağlarlar

ve gerekli durumlarda mali yardım yapılması ve öğretimi parasız kılmak gibi uygun önlemleri alırlar;

c) Uygun bütün araçları kullanarak, yükseköğretimi yetenekleri doğrultusunda herkese açık hale getirirler;

d) Eğitim ve meslek seçimine ilişkin bilgi ve rehberliği bütün çocuklar için elde edilir hale getirirler;

e) Okullarda düzenli biçimde devamın sağlanması ve okulu terk etme oranlarının düşürülmesi için önlem alırlar.

2. Taraf Devletler, okul disiplininin çocuğun insan olarak taşıdığı saygınlıkla bağdaşır biçimde ve bu Sözleşmeye uygun olarak yürütülmesinin sağlanması amacıyla gerekli olan tüm önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler eğitim alanında, özellikle cehaletin ve okuma yazma bilmemenin dünyadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve çağdaş eğitim yöntemlerine ve bilimsel ve teknik bilgilere sahip olunmasını kolaylaştırmak amacıyla uluslararası işbirliğini güçlendirir ve teşvik ederler. Bu konuda, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle göz önünde tutulur.

Madde 29

1. Taraf Devletler çocuk eğitiminin aşağıdaki amaçlara yönelik olmasını kabul ederler;

a) Çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesi;

b) İnsan haklarına ve temel özgürlüklere, Birleşmiş Milletler Andlaşmasında benimsenen ilkelere saygısının geliştirilmesi;

c) Çocuğun ana-babasına, kültürel kimliğine, dil ve değerlerine, çocuğun yaşadığı veya geldiği menşe ülkenin ulusal değerlerine ve kendisinininkinden farklı uygarlıklara saygısının geliştirilmesi;

d) Çocuğun, anlayışı, barış, hoşgörü, cinsler arası eşitlik ve ister etnik, ister ulusal, ister dini gruplardan, isterse yerli halktan olsun, tüm insanlar arasında dostluk ruhuyla, özgür bir toplumda, yaşantıyı, sorumlulukla üstlenecek şekilde hazırlanması;

e) Doğal çevreye saygısının geliştirilmesi,

2. Bu maddenin veya 28 inci maddenin hiçbir hükmü gerçek ve tüzel kişilerin öğretim kurumları kurmak ve yönetmek özgürlüğüne, bu maddenin birinci fıkrasında belirtilen ilkelere saygı gösterilmesi ve bu kurumlarda yapılan eğitimin Devlet tarafından konulmuş olan asgari kurallara uygun olması koşuluyla, aykırı sayılacak biçimde yorumlanmayacaktır.

Madde 30

Soya, dine ya da dile dayalı azınlıkların ya da yerli halkların varolduğu Devletlerde, böyle bir azınlığa mensup olan ya da yerli halktan olan çocuk, ait olduğu azınlık topluluğunun diğer üyeleri ile birlikte kendi kültüründen yararlanma, kendi dinine inanma ve uygulama ve kendi dilini kullanma hakkından yoksun bırakılamaz.

Madde 31

1. Taraf Devletler çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlence (etkinliklerinde) bulunma ve kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma hakkını tanırlar.

2. Taraf Devletler, çocuğun kültürel ve sanatsal yaşama tam olarak katılma hakkını saygı duyarak tanırlar ve özendirirler ve çocuklar için, boş zamanı değerlendirmeye, dinlenmeye, sanata ve kültüre ilişkin (etkinlikler) konusunda uygun ve eşit fırsatların sağlanmasını teşvik ederler.

Madde 32

1. Taraf Devletler, çocuğun, ekonomik sömürüye ve her türlü tehlikeli işte ya da eğitime zarar verecek ya da sağlığı veya bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ya da toplumsal gelişmesi için zararlı olabilecek nitelikte çalıştırılmasına karşı korunma hakkını kabul ederler.

2. Taraf Devletler, bu maddenin uygulamaya konulmasını sağlamak için yasal, idari, toplumsal ve eğitsel her önlemi alırlar. Bu amaçlar ve öteki uluslararası belgelerin ilgili hükümleri göz önünde tutularak, Taraf Devletler özellikle şu önlemleri alırlar:

- a) İşe kabul için bir ya da birden çok asgari yaş sınırı tespit ederler;
- b) Çalışmanın saat olarak süresi ve koşullarına ilişkin uygun düzenlemeleri yaparlar;
- c) Bu maddenin etkili biçimde uygulanmasını sağlamak için ceza veya başka uygun yaptırımlar öngörürler.

Madde 33

Taraf Devletler, çocukların uluslararası anlaşmalarda tanımladığı biçimde uyuşturucu ve psikotrop maddelerin yasadışı kullanımına karşı korunması ve çocukların bu tür maddelerin yasadışı üretimi ve kaçakçılığı alanında kullanılmasını önlemek amacıyla, yasal, sosyal ve eğitsel niteliktekiler de dahil olmak üzere, her türlü uygun önlemleri alırlar.

Madde 34

Taraf Devletler, çocuğu her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suistimale karşı koruma güvencesi verirler. Bu amaçla Taraf Devletler özellikle:

- a) Çocuğun yasadışı bir cinsel faaliyete girişmek üzere kandırılması veya zorlanmasını;
 - b) Çocukların, fuhuş, ya da diğer yasadışı cinsel faaliyette bulundurularak sömürülmesini;
 - c) Çocukların pornografik nitelikli gösterilerde ve malzemede kullanılarak sömürülmesini;
- önlemek amacıyla ulusal düzeyde ve ikili ile çok taraflı ilişkilerde gerekli her türlü önlemi alırlar.

Madde 35

Taraf Devletler, her ne nedenle ve hangi biçimde olursa olsun, çocukların kaçırılmaları, satılmaları veya fuhuşa konu olmalarını önlemek için ulusal düzeyde ve ikili ve çok yanlı ilişkilerde gereken her türlü önlemleri alırlar.

Madde 36

Taraf Devletler, esenliğine herhangi bir biçimde zarar verebilecek başka her türlü sömürüye karşı çocuğu korurlar.

Madde 37

Taraf Devletler aşağıdaki hususları sağlarlar:

- a) Hiçbir çocuk, işkence veya diğer zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ve cezaya tabi tutulmayacaktır. Onsekiz yaşından küçük olanlara, işledikleri suçlar nedeniyle idam cezası verilemeyeceği gibi salıverilme koşulu bulunmayan ömür boyu hapis cezası da verilmeyecektir.
- b) Hiçbir çocuk yasadışı ya da keyfi biçimde özgürlüğünden yoksun bırakılmayacaktır. Bir çocuğun tutuklanması, alıkonulması veya hapsi yasa gereği olacak ve ancak en son

başvurulacak bir önlem olarak düşünülüp, uygun olabilecek en kısa süre ile sınırlı tutulacaktır.

c) Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuğa insancıl biçimde ve insan kişiliğinin özünde bulunan saygınlık ve kendi yaşındaki kişilerin gereksinimleri göz önünde tutularak davranılacaktır. Özgürlüğünden yoksun olan her çocuk, kendi yüksek yararı aksini gerektirmedikçe, özellikle yetişkinlerden ayrı tutulacak ve olağanüstü durumlar dışında ailesi ile yazışma ve görüşme yoluyla ilişki kurma hakkına sahip olacaktır.

d) Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuk, kısa zamanda yasal ve uygun olan diğer yardımlardan yararlanma hakkına sahip olacağı gibi özgürlüğünden yoksun bırakılmasının yasaya aykırılığını bir mahkeme veya diğer yetkili, bağımsız ve tarafsız makam önünde iddia etme ve böylesi bir işlemle ilgili olarak ivedi karar verilmesini isteme hakkına da sahip olacaktır.

Madde 38

1. Taraf Devletler, silahlı çatışma halinde kendilerine uygulanabilir olan uluslararası hukukun, çocukları da kapsayan insani kurallarına uymak ve uyulmasını sağlamak yükümlülüğünü üstlenirler.

2. Taraf Devletler, onbeş yaşından küçüklerin çatışmalara doğrudan katılmaması için uygun olan bütün önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler, özellikle onbeş yaşına gelmemiş çocukları askere almaktan kaçınırlar. Taraf Devletler, onbeş ile onsekiz yaş arasındaki çocukların silah altına alınmaları gereken durumlarda, önceliği yaşça büyük olanlara vermek için çaba gösterirler.

4. Silahlı çatışmalarda sivil halkın korunmasına ilişkin uluslararası insani hukuk kuralları tarafından öngörülen yükümlülüklerine uygun olarak, Taraf Devletler, silahlı çatışmadan etkilenen çocuklara koruma ve bakım sağlamak amacıyla mümkün olan her türlü önlemi alırlar.

Madde 39

Taraf Devletler, her türlü ihmal, sömürü ya da suistimal, işkence ya da her türlü zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ya da ceza uygulaması ya da silahlı çatışma mağduru olan bir çocuğun, bedensel ve ruhsal bakımdan sağlığına yeniden kavuşması ve yeniden toplumla bütünleşebilmesini temin için uygun olan tüm önlemleri alırlar. Bu tür

sağlığa kavuşturma ve toplumla bütünleştirme, çocuğun sağlığını, özgüvenini ve saygınlığını geliştirici bir ortamda gerçekleştirilir.

Madde 40

1. Taraf Devletler, hakkında ceza yasasını ihlal ettiği iddia edilen ve bu nedenle itham edilen ya da ihlal ettiği kabul edilen her çocuğun; çocuğun yaşı ve yeniden topluma kazandırılmasının ve toplumda yapıcı rol üstlenmesinin arzu edilir olduğu hususları göz önünde bulundurularak, taşıdığı saygınlık ve değer duygusunu geliştirecek ve başkalarının da insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygı duymasını pekiştirecek nitelikte muamele görme hakkını kabul ederler.

2. Bu amaçla ve uluslararası belgelerin ilgili hükümleri göz önünde tutularak Taraf Devletler özellikle, şunları sağlarlar:

a) İşlendiği zaman ulusal ya da uluslararası hukukça yasaklanmamış bir eylem ya da ihmal nedeniyle hiçbir çocuk hakkında ceza yasasını ihlal ettiği iddiası ya da ithamı öne sürülemeyeceği gibi böyle bir ihlalde bulunduğu da kabul edilmeyecektir.

b) Hakkında ceza kanununu ihlal iddiası veya ithamı bulunan her çocuk aşağıdaki asgari güvencelere sahiptir:

i) Haklarındaki suçlama yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılmak;

ii) Haklarındaki suçlamalardan kendilerinin hemen ve doğrudan doğruya; ya da uygun düşen durumlarda ana-babaları ya da yasal vasileri kanalı ile haberli kılınmak ve savunmalarının hazırlanıp sunulmasında gerekli yasal ya da uygun olan başka yardımdan yararlanmak;

iii) Yetkili, bağımsız ve yansız bir makam ya da mahkeme önünde adli ya da başkaca uygun yardımdan yararlanarak ve özellikle çocuğun yaşı ve durumu göz önüne alınmak suretiyle kendisinin yüksek yararına aykırı olduğu saptanmadığı sürece, ana-babası veya yasal vasisi de hazır bulundurularak yasaya uygun biçimde adil bir duruşma ile konunun gecikmeksizin karara bağlanmasının sağlanması;

iv) Tanıklık etmek ya da suç ikrarında bulunmak için zorlanmamak; aleyhine olan tanıkları sorguya çekmek veya sorguya çekmiş olmak ve lehine olan tanıkların hazır bulunmasının ve sorgulanmasının eşit koşullarda sağlanması;

v) Ceza yasasını ihlal ettiği sonucuna varılması halinde, bu kararın ve bunun sonucu olarak alınan önlemlerin daha yüksek yetkili, bağımsız ve yansız bir makam ya da mahkeme önünde yasaya uygun olarak incelenmesi;

vi) Kullanılan dili anlamaması veya konuşamaması halinde çocuğun parasız çevirmen yardımından yararlanması;

vii) Kuvuşturmanın her aşamasında özel hayatının gizliliğine tam saygı gösterilmesine hakkı olmak;

3. Taraf Devletler, hakkında ceza yasasını ihlal ettiği iddiası ileri sürülen, bununla itham edilen ya da ihlal ettiği kabul olunan çocuk bakımından, yalnızca ona uygulanabilir yasaların, usullerin, onunla ilgili makam ve kuruluşların oluşturulmasını teşvik edecek ve özellikle şu konularda çaba göstereceklerdir:

a) Ceza Yasasını ihlal konusunda asgari bir yaş sınırı belirleyerek, bu yaş sınırının altındaki çocuğun ceza ehliyetinin olmadığının kabulü;

b) Uygun bulunduğu ve istenilir olduğu takdirde, insan hakları ve yasal güvencelere tam saygı gösterilmesi koşulu ile bu tür çocuklar için adli kuvuşturma olmaksızın önlemlerin alınması.

4. Koruma tedbiri, yönlendirme ve gözetim kararları, danışmanlık, şartlı salıverme, bakım için yerleştirme, eğitim ve meslek öğretme programları ve diğer kurumsal bakım seçenekleri gibi çeşitli düzenlemelerin uygulanmasında, çocuklara durumları ve suçları ile orantılı ve kendi esenliklerine olacak biçimde muamele edilmesi sağlanacaktır.

Madde 41

Bu Sözleşmede yer alan hiçbir husus, çocuk haklarının gerçekleştirilmesine daha çok yardımcı olan ve;

a) bir Taraf Devletin yasasında veya

b) bu Devlet bakımından yürürlükte olan uluslararası hukukta yer alan hükümleri etkilemeyecektir.

II. KISIM

Madde 42

Taraf Devletler, Sözleşme ilke ve hükümlerinin uygun ve etkili araçlarla yetişkinler kadar çocuklar tarafından da yaygın biçimde öğrenilmesini sağlamayı taahhüt ederler.

Madde 43

1. Taraf Devletlerin bu Sözleşme ile üstlendikleri yükümlülükleri yerine getirme konusunda kaydettikleri ilerlemeleri incelemek amacıyla, görevleri aşağıda belirtilen bir Çocuk Hakları Komitesi kurulmuştur.
2. Komite bu Sözleşme ile hükme bağlanan alanda yetenekleriyle tanınmış ve yüksek ahlak sahibi on uzmandan oluşur. Komite üyeleri Taraf Devletlerce kendi vatandaşları arasından ve kişisel olarak görev yapmak üzere, adil bir coğrafi dağılımı sağlama gereği ve başlıca hukuk sistemleri gözönünde tutularak seçilirler.
3. Komite üyeleri, Taraf devletlerce gösterilen kişiler listesinden gizli oyla seçilirler. Her Taraf Devlet, vatandaşları arasından bir uzmanı aday gösterebilir.
4. Komite için ilk seçim, bu Sözleşmenin yürürlüğe girişini izleyen altı ay içinde yapılır. Sonraki seçimler iki yılda bir yapılır. Her seçim tarihinden en az dört ay önce, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, Taraf Devletleri iki ay içinde adaylarını göstermeye yazılı olarak davet eder. Daha sonra Genel Sekreter böylece belirlenen kişilerden, kendilerini gösteren Taraf Devletleri de işaret ederek, alfabetik sıraya göre oluşturduğu bir listeyi, Taraf Devletlere bildirir.
5. Seçimler, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Merkezinde, Genel Sekreter tarafından davet edilen Taraf Devletler toplantılarında yapılır. Nisabı, Taraf Devletlerin üçte ikisinin oluşturduğu bu toplantılarda, hazır bulunan ve oy kullanan Devletlerin salt çoğunluğuyla en fazla oy alan kişiler Komiteye seçilir.
6. Komite üyeleri dört yıl için seçilir. Aday gösterildikleri takdirde yeniden seçilebilirler. İlk seçimde seçilmiş olan beş üyenin görevi iki yıl sonra sona erer, bu beş üyenin isimleri ilk seçimden hemen sonra toplantı başkanı tarafından çekilen kura ile belirlenir.
7. Bir Komite üyesinin ölmesi veya çekilmesi ya da başka herhangi bir nedenle bir üyenin Komitedeki görevlerini yapamaz hale gelmesi durumunda adaylığını öneren Taraf Devlet, Komitenin onaylaması koşuluyla, böylece boşalan yerdeki görev süresi doluncaya kadar, kendi vatandaşları arasından başka bir uzmanı atayabilir.
8. Komite, iç tüzüğünü kendisi belirler.
9. Komite, memurlarını iki yıllık bir süre için seçer.

10. Komite toplantıları olağan olarak Birleşmiş Milletler Teşkilatı Merkezinde ya da Komite tarafından belirlenecek başka uygun bir yerde yapılır. Komite olağan olarak her yıl toplanır. Komite toplantılarının süresi, gerektiğinde, Genel Kurulca onaylanmak koşuluyla, bu Sözleşmeye Taraf Devletlerin bir toplantısıyla belirlenir veya değiştirilir.

11. Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri gerekli maddi araçları ve personeli bu Sözleşme ile kendisine verilen görevleri etkili biçimde görebilmesi amacıyla, Komite emrine verir.

12. Bu Sözleşme uyarınca oluşturulan Komitenin üyeleri, Genel Kurulun onayı ile, Birleşmiş Milletler Teşkilatının kaynaklarından karşılanmak üzere, Genel Kurulca saptanan şart ve koşullar çerçevesinde kararlaştırılan ücreti alırlar.

Madde 44

1. Taraf Devletler, bu Sözleşmede tanınan hakları yürürlüğe koymak için, aldıkları önlemleri ve bu haklardan yararlanma konusunda gerçekleştirilen ilerlemeye ilişkin raporları: a) Bu Sözleşmenin, ilgili Taraf Devlet bakımından yürürlüğe giriş tarihinden başlayarak iki yıl içinde, b) Daha sonra beş yılda bir, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri aracılığı ile Komiteye sunmayı taahhüt ederler.

2. Bu madde uyarınca hazırlanan raporlarda, bu Sözleşmeye göre üstlenilen sorumlulukların, şayet varsa, yerine getirilmesini etkileyen nedenler ve güçlükler belirtilecektir. Raporlarda ayrıca, ilgili ülkede Sözleşmenin uygulanması hakkında Komiteyi etraflıca aydınlatacak biçimde yeterli bilgi de bulunacaktır.

3. Komiteye etraflı bilgi içeren bir ilk rapor sunmuş olan Taraf Devlet, bu maddenin 1 (b) bendi gereğince sunacağı sonraki raporlarında daha önce verilmiş olan temel bilgileri tekrarlamayacaktır.

4. Komite, Taraf Devletlerden Sözleşmenin uygulamasına ilişkin her türlü ek bilgi isteminde bulunabilir.

5. Komite, iki yılda bir Ekonomik ve Sosyal Konsey aracılığı ile Genel Kurula faaliyetleri hakkında bir rapor sunar. 6. Taraf Devletler kendi raporlarının ülkelerinde geniş biçimde yayımını sağlarlar.

Madde 45

Sözleşmenin etkili biçimde uygulanmasını geliştirme ve Sözleşme kapsamına giren alanda uluslararası işbirliğini teşvik etmek amacıyla:

- a) Uzmanlaşmış kurumlar, UNICEF ve Birleşmiş Milletler Teşkilatının öteki organları, bu Sözleşmenin kendi yetki alanlarına ilişkin olan hükümlerinin uygulamasının incelenmesi sırasında, temsil edilmek hakkına sahiptirler. Komite; uzmanlaşmış kurumları, UNICEF'i ve uygun bulduğu öteki yetkili kuruluşları, kendi yetki alanlarını ilgilendiren konularda uzman olarak görüş vermeye davet edebilir. Komite, uzmanlaşmış kurumları, UNICEF'i ve Birleşmiş Milletler Teşkilatının öteki organlarını kendi faaliyet alanlarına ilişkin kesimlerde Sözleşmenin uygulanması hakkında rapor sunmaya davet edebilir;
- b) Komite, uygun bulduğu takdirde, Taraf Devletlerce sunulmuş, bir istem içeren ya da teknik danışma veya yardım ihtiyacını belirten her raporu, gerekiyorsa Komitenin bu istek veya ihtiyaca ilişkin tavsiye ve gözlemlerini de ekleyerek, uzmanlaşmış kurumlara, UNICEF'e ve öteki yetkili kuruluşlara gönderir;
- c) Komite, Genel Kurula Genel Sekreterden Komite adına çocuk haklarına ilişkin sorunlarda incelemeler yaptırmayı istğinde bulunulmasını, tavsiye edebilir;
- d) Komite, bu Sözleşmenin 44 ve 45 inci maddeleri uyarınca alınan bilgilere dayanarak, telkin ve genel nitelikte tavsiyelerde bulunabilir. Bu telkin ve genel nitelikteki tavsiyeler, ilgili olan her Taraf Devlete gönderilir ve şayet varsa Taraf Devletlerin yorumları ile birlikte Genel Kurulun dikkatine sunulur.

III. KISIM

Madde 46

Bu Sözleşme bütün Devletlerin imzasına açıktır.

Madde 47

Bu Sözleşme onaylamaya bağlı tutulmuştur. Onay belgeleri Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

Madde 48

Bu Sözleşme bütün Devletlerin katılmasına açık olacaktır. Katılma belgeleri Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

Madde 49

1. Bu Sözleşme, yirminci onay ya da katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi tarihini izleyen otuzuncu gün yürürlüğe girecektir.
2. Yirminci onay ya da katılma belgesinin tevdiinden sonra bu Sözleşmeyi onaylayacak ya da ona katılacak Devletlerin her biri için, bu Sözleşme, söz konusu Devletin onay ya da katılma belgesini tevdi tarihinden sonraki otuzuncu gün yürürlüğe girecektir.

Madde 50

1. Bu Sözleşmeye Taraf herhangi bir Devlet bir değişiklik önerisinde bulunabilir ve buna ilişkin metni Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edebilir. Genel Sekreter bunun üzerine değişiklik önerisini Taraf Devletlere, önerinin incelenmesi ve oya konulması amacıyla bir Taraf Devletler Konferansı oluşturulmasını isteyip istemediklerini kendisine bildirmeleri kaydıyla, iletir. Böyle bir duyuru tarihini izleyen dört ay içinde Taraf Devletlerin en az üçte biri söz konusu konferansın toplanmasından yana olduklarını ifade ederlerse Genel Sekreter, Birleşmiş Milletler Teşkilatı çerçevesinde bu konferansı düzenler. Konferansta hazır bulunan ve oy kullanan Taraf Devletlerin çoğunluğu tarafından kabul edilen her değişiklik, onay için Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna sunulur.
2. Bu Maddenin 1 inci fıkrasında yer alan hükümlere uygun olarak kabul edilen bir değişiklik, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca onaylandığı ve bu sözleşmeye Taraf Devletlerin üçte iki çoğunluğu tarafından kabul edildiği zaman yürürlüğe girer.
3. Bir değişiklik yürürlüğe girdiği zaman, onu kabul eden Taraf Devletler bakımından bağlayıcılık taşır. Öteki Taraf Devletler bu Sözleşme hükümleri ve daha önce kabul ettikleri her değişiklikle bağlı kalırlar.

Madde 51

1. Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, onay ya da katılma anında yapılabilecek çekincelerin metnini alacak ve bütün Devletlere bildirecektir.
2. Bu Sözleşmenin amacı ve konusu ile bağdaşmayan hiçbir çekinceye izin verilmeyecektir.
3. Çekinceler, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreterince, geri alınacağına ilişkin bildirimde bulunma yoluyla her zaman geri alınabilir. Bunun üzerine Genel Sekreter, bütün

Devletleri haberdar eder. Böyle bir bildirim, Genel Sekreter tarafından alındığı tarihte işlerlik kazanır.

Madde 52

Bir Taraf Devlet, bu Sözleşmeyi, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreterine vereceği yazılı bildirim yoluyla feshedebilir. Fesih, bildirimin Genel Sekreter tarafından alınması tarihinden bir yıl sonra geçerli olur.

Madde 53

Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, bu Sözleşmenin tevdi makamı olarak belirlenmiştir.

Madde 54

İngilizce, Arapça, Çince, İspanyolca, Fransızca ve Rusça metinleri de aynı derecede geçerli olan bu Sözleşmenin özgün metni, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir. Hükümetleri tarafından tam yetkili kılınan aşağıda imzaları bulunan Temsilciler, yukarıdaki kuralların ışığında, bu Sözleşmeyi imzalamışlardır.

“İhtirazi Kayıt:

Türkiye Cumhuriyeti Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 17, 29 ve 30. maddeleri hükümlerini T.C. Anayasası ve 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Anlaşması hükümlerine ve ruhuna uygun olarak yorumlama hakkını saklı tutmaktadır.”

(http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uamevzuat/birlesmismilletler.pdf sayfasından erişilmiştir.)

EK 2. Kişisel Bilgi Formu

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Değerli Öğrenciler,

Günlük yaşamınızda arkadaş- aile ve çevre ilişkilerinizin bir takım değişkenler ile etkisi incelenecektir. Yüksek lisans tezim için araştırma konusudur. Her bir soru maddesi için, ifadeyi okuduktan sonra size en uygun seçeneği işaretleyerek cevap veriniz.

Ankette vereceğiniz yanıtlar araştırma dışında hiçbir yerde kullanılmayacak ve gizli tutulacaktır. Doğru cevaplar vermeniz araştırma probleminin doğru çözümlenmesi için gereklidir. Mümkün olduğu kadar soruların tamamını cevaplayınız.

Zaman ayırdığınız ve araştırmaya yapacağınız katkıdan dolayı şimdiden teşekkür ederim.

Birgül Demircan

Gazi Üniversitesi
Felsefe Grubu Öğretmenliği
Yüksek Lisans
Öğrencisi

Aşağıdaki bilgilerde sizin için uygun olan seçeneği (X) koyarak belirtiniz.

GENEL BİLGİLER

- Cinsiyetiniz;**

Kız ☐

Erkek ☐

- Yaşınız;**

12 ☐

13 ☐

14 ☐

15 ☐

- Nüfusa kayıtlı olduğunuz il (il plaka Kodu ile Yanıtlayınız):**

- Sınıfınız;**

6. sınıf ☐

7. Sınıf ☐

8. Sınıf ☐

9. Sınıf ☐

- Okuduğunuz Okulun Kademesi;**

Ortaokul ☐

Lise ☐

- Okuduğunuz okulun türü;**

İmam-Hatip Ortaokulu ☐

Genel Ortaokul ☐

İmam-Hatip Lisesi ☐

Genel Lise ☐

Endüstri Meslek Lisesi ☐

Teknik Lise ☐

Çok Programlı Lise ☐

Anadolu Öğretmen Lisesi ☐

Anadolu Lisesi ☐

Yatılı İlköğretim Bölge Okulu ☐

AİLE BİLGİLERİ

Anne: Yaşıyor ☐ Yaşamıyor ☐

Baba: Yaşıyor ☐ Yaşamıyor ☐

ANNE ÖĞRENİM DURUMU;

Okuma Yazma Bilmiyor ☐ İlkokul ☐

Ortaokul ☐ Lise ☐

Lisans ☐ Lisansüstü ☐

BABA ÖĞRENİM DURUMU;

Okuma Yazma Bilmiyor ☐ İlkokul ☐

Ortaokul ☐ Lise ☐

Lisans ☐ Lisansüstü ☐

Anne-baba;

Beraber yaşıyor ☐

Ayrı yaşıyor ☐

Ailedeki Kardeş Sayısı;

0-1 ☐

2-3 ☐

4-5 ☐

6 ve üzeri ☐

Anne;

Öz ☐

Üvey ☐

Baba;

Öz ☐

Üvey ☐

AİLE AYLIK GELİR DÜZEYİ

850 TL ve Altı ☐

851 TL- 2000 TL Arası ☐

2001 TL- 3000 TL Arası ☐

3001 TL ve Üzeri ☐

EK 3. Çocuk İstismarı Tarama Anketi (ÇİTA)

Oran, A. Akdeniz, 10.11.2017

Çocuk İstismarı Tarama Anketi (ÇİTA)

Anket No: Yaş:

Faaliyet Türü: ☐ Cinsiyet: ☐

Okul: ☐ ☐ ☐

‘Şimdi sana bazı ailelerde, bazı çocukların yaşadığı bazı olayları tek tek okuyacağım. Her birisini senin de yaşayıp yaşamadığını bana söylemeni istiyorum. Böyle bir şeyi hiç yaşamadıysan ‘hiç’, arada sırada oluyorsa ‘zaman zaman’, çok defalar başına geldiyse veya her zaman yaşadığın bir şeyse ‘her zaman’ diye cevap vermeni istiyorum. Sadece doğruları söylemen gerekiyor. Sana sorduğum soruların cevaplarını ben bilmiyorum, sadece sen biliyorsun. Sormak istediğin bir şey var mı?... Hazırsan başlayalım.’

1. Annem-babam bana şu sözleri söylediler;

- Seni döverim, evden atarım.

☐ ☐ ☐

Hiçbir zaman Zaman zaman Her zaman

- Bodruma, kömürlüğe, karanlık bir yere kapatırım

☐ ☐ ☐

Hiçbir zaman Zaman zaman Her zaman

- Canını yakarım, kemiklerini kırarım, öldürürüm

☐ ☐ ☐

Hiçbir zaman Zaman zaman Her zaman

- Hiç doğmasaydın

☐ ☐ ☐

Hiçbir zaman Zaman zaman Her zaman

- Seni sevmiyorum, senden nefret ediyorum gibi kırıcı, üzücü sözler

☐ ☐ ☐

Hiçbir zaman Zaman zaman Her zaman

2. Annem-babam benim önümde birbirlerine küfür ederler.

☐ ☐ ☐

Hiçbir zaman Zaman zaman Her zaman

3. Annem-babam benim önümde birbirlerine vururlar, birbirlerini itip kakarlar.

☐ ☐ ☐

Hiçbir zaman Zaman zaman Her zaman

4. Annem-babam beni bodrum, kömürlük, karanlık oda gibi bir yerlere kapatırlar.

☐ ☐ ☐

Hiçbir zaman Zaman zaman Her zaman

5. Annem-babam dışında değişik kişilerin yanında yaşadım (değişik yakınlarımla ya da evlatlık verildiğim ailelerin yanında)

☐ ☐ ☐

Hiçbir zaman Zaman zaman Her zaman

6. Ailemde bana bağırp çağırın biri var.

☐ ☐ ☐

Hiçbir zaman Zaman zaman Her zaman

7. Ailemde bana kötü isimler takan birileri var.

☐ ☐ ☐

Hiçbir zaman Zaman zaman Her zaman

8. Genelde büyüklerin yaptığı işleri (çamaşır yıkamak, temizlik yapmak, yemek yapmak) benim yapmam beklenir.

Hiçbir zaman ☐ Zaman zaman ☐ Her zaman ☐

9. Ailemden birisi vücudumun özel yerlerine (cinsel bölgeler, göğüsler gibi) dokundu

Hiçbir zaman ☐ Zaman zaman ☐ Her zaman ☐

10. Ailemden birisi beni büyüklerin öpüştüğü gibi öptü.

Hiçbir zaman ☐ Zaman zaman ☐ Her zaman ☐

11. Ailemden birisi bana açık saçık resimler veya film gösterdi.

Hiçbir zaman ☐ Zaman zaman ☐ Her zaman ☐

12. Ailemden birisi beni soyunurken-giyinirken, tuvaletimi yaparken, banyo yaparken izledi.

Hiçbir zaman ☐ Zaman zaman ☐ Her zaman ☐

13. Ailemden birisi çıplakken fotoğrafımı çekti.

Hiçbir zaman ☐ Zaman zaman ☐ Her zaman ☐

14. Ailemden birisi bana kendi özel yerlerini gösterdi.

Hiçbir zaman ☐ Zaman zaman ☐ Her zaman ☐

15. İznim olmadan bana cinsel olarak yaklaşan birisi oldu.

☐ ☐ ☐

Hiçbir zaman Zaman zaman Her zaman

16. Ailemden birisi beni o kadar kötü dövdü ki;

- Çürüklerin ve yaraların izi uzun süre geçmedi.

☐ ☐ ☐

Hiçbir zaman Zaman zaman Her zaman

- Öğretmenimin veya komşuların, tanıdıkların dikkatini çekti.

☐ ☐ ☐

Hiçbir zaman Zaman zaman Her zaman

- Doktora veya hastaneye gitmek zorunda kaldım.

☐ ☐ ☐

Hiçbir zaman Zaman zaman Her zaman

17. Annem-babam beni arada sırada cezalandırmak için çimdikler, saçımı çeker veya itekler.

☐ ☐ ☐

Hiçbir zaman Zaman zaman Her zaman

18. Annem-babam beni yumruklar veya tekmeler.

☐ ☐ ☐

Hiçbir zaman Zaman zaman Her zaman

19. Annem-babam bana kızınca terlikle, sopayla veya başka bir şeyle vurur.

☐ ☐ ☐

Hiçbir zaman Zaman zaman Her zaman

20. Ailemde kendimi dövüşerek, ona vurarak ya da ondan kaçarak korumak zorunda olduğum birileri var.

☐ Hiçbir zaman ☐ Zaman zaman ☐ Her zaman

21. Kemer, sopa, oklava veya benzeri sert cisimlerle dövülerek cezalandırılıyorum.

☐ Hiçbir zaman ☐ Zaman zaman ☐ Her zaman

22. Ailemdeki kişiler beni itip-kakar.

☐ Hiçbir zaman ☐ Zaman zaman ☐ Her zaman

23. Annem-babam benim nerede ve kimlerle olduğumu bilmek ister.

☐ Hiçbir zaman ☐ Zaman zaman ☐ Her zaman

24. Annem-babam okulu kırmamı (kaçmamı, gitmememi) umursamaz.

☐ Hiçbir zaman ☐ Zaman zaman ☐ Her zaman

25. Annem-babam okul durumumu, öğretmenlerimi, notlarımı bilmek ister.

☐ Hiçbir zaman ☐ Zaman zaman ☐ Her zaman

26. Zayıf notlar alsam da ailem umursamaz.

☐ Hiçbir zaman ☐ Zaman zaman ☐ Her zaman

27. Mevsim ve hava durumuna uygun giyeceklerim var.

☐ Hiçbir zaman ☐ Zaman zaman ☐ Her zaman

28. Annem-babam bana banyo yaptırır.

☐
☐
☐

Hiçbir zaman

Zaman zaman

Her zaman

29. Annem-babam içki veya sigara bulmama veya kullanmama karışmaz.

☐
☐
☐

Hiçbir zaman

Zaman zaman

Her zaman

30. Gece yatacak yerim vardır.

☐
☐
☐

Hiçbir zaman

Zaman zaman

Her zaman

31. Annem-babam eve geç gelsem de fark etmezler.

☐
☐
☐

Hiçbir zaman

Zaman zaman

Her zaman

32. Ailem için önemli olduğumu hissediyorum.

☐
☐
☐

Hiçbir zaman

Zaman zaman

Her zaman

33. Ailemde beni koruyan kollayan birileri var.

☐
☐
☐

Hiçbir zaman

Zaman zaman

Her zaman

34. Annem-babam sık sık sarhoştur.

☐
☐
☐

Hiçbir zaman

Zaman zaman

Her zaman

35. Annem-babam akşamları eve ben yattıktan sonra gelirler.

☐
☐
☐

Hiçbir zaman

Zaman zaman

Her zaman

36. Zaman zaman karnımı doyurmak, ihtiyaçlarımı karşılamak için çalışmam gerekir.

☐

Hiçbir zaman

☐

Zaman zaman

☐

Her zaman

37. Okul dışındaki zamanlarımda ve tatillerde para karşılığı çalışırım.

☐

Hiçbir zaman

☐

Zaman zaman

☐

Her zaman

38. Ailemden birileri, benim okula gitmek yerine, çalışarak eve para getirmemi istiyor.

☐

Hiçbir zaman

☐

Zaman zaman

☐

Her zaman

39. Bir i te  alı tırıldı ımda, bana verilmesi gereken parayı ailemden birisi alır.

☐

Hiçbir zaman

☐

Zaman zaman

☐

Her zaman

EK 4. Zorba Davranışlar Anketi

ZORBA DAVRANIŞLAR ANKETİ

Sevgili öğrenciler,

Bu anketin amacı ilköğretim öğrencileri arasında var olduğu düşünülen zorbalık durumunu ortaya çıkarmaktır. Ankete verdiğiniz cevaplardan, sorunun çözümüne katkıda bulunacak çözüm önerilerini üretilmesinde yararlanılacaktır.

Bu amaçla aşağıda çeşitli sorular verilmiştir. Sizden istenen, bu soruları size uygun gelen seçeneğin başındaki kutucuğa X işareti koyarak cevaplamandır. Vereceğiniz cevaplar sadece bilimsel bir araştırmada kullanılacaktır. Sorulara içtenlikle cevap vereceğinize inanıyorum.

Yardımlarınız için teşekkür ederim.

Adınız Soyadınız:

2013 2014 eğitim-öğretim yılında başka bir arkadaşınız yada arkadaşlarınızı tarafından aşağıdaki zorbalık türlerinden hangisine ve ne sıklıkla uğradığınızı belirtiniz (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz).

ZORBALIK TÜRLERİ		SIKLIK DERECEST		
		Her gün	Her hafta	Her ay
BEDENSEL	1- İtildim.			
	2- Tekmelendim.			
	3- Tokat- yumruk yedim.			
	4- Silah- bıçak vb. ile saldırıya uğradım.			
	5- Saçım- kulağım çekildi.			
	6- Bedenime yönelik kaba şakalara uğradım.			
	7- Başka (yazınız)			
SÖZEL	1- Sevmediğim isimlerle çağırıldım.			
	2- Benimle alay edildi.			
	3- Bana laf atıldı.			
	4- Bana hakaret- küfür edildi.			
	5- Tehdit edildim.			
	6- Hakkımda dedikodu yayma			
	7- Başka (yazınız)			
DUYGUSAL	1- Arkadaş gruplarına veya oyunlara alınmadım.			
	2- Küçük düşürüldüm.			
	3- Herhangi bir ayrıma uğradım.			
	4- Eşyalarım veya elbiseme zarar verildi.			
	5- İstemediğim bir şeyi yapmaya zorlandım.			
	6- Başka (yazınız)			
CİNSEL	1- Hoşuma gitmeyen cinsellik içeren sözler duydum.			
	2- Hoşuma gitmeyen cinsel içerikli davranışlara maruz kaldım.			
	3- Başka (yazınız)			

2013-2014 eğitim-öğretim yılında başka bir arkadaşınıza yada arkadaşlarınıza aşağıdaki zorbalık türlerinden hangisini ve ne sıklıkla uyguladığınızı belirtiniz
(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz).

ZORBALIK TÜRLERİ		SIKLIK DERECESİ		
		Her gün	Her hafta	Her ay
BEDENSEL	1- Arkadaşımı ittim.			
	2- Arkadaşımı tekmeledim.			
	3- Arkadaşıma tokat- yumruk attım.			
	4- Arkadaşıma silah- bıçak vb. ile saldırdım.			
	5- Arkadaşımın saçını- kulağını çektim.			
	6- Arkadaşımın bedenime yönelik kaba şakalar yaptım.			
	7- Başka (yazınız)			
SÖZEL	1- Arkadaşıma sevmediği isimlerle hitap ettim.			
	2- Arkadaşımla alay ettim.			
	3- Arkadaşıma laf attım.			
	4- Arkadaşıma hakaret- küfür ettim.			
	5- Arkadaşımı tehdit ettim.			
	6- Arkadaşım hakkında dedikodu yaptım.			
	7- Başka (yazınız)			
DUYGUSAL	1- Arkadaşımı oyunlara almadım.			
	2- Arkadaşımı aşağıladım.			
	3- Arkadaşlarım arasında ayrımcılık yaptım.			
	4- Arkadaşımın eşyalarına veya elbisesine zarar verdim.			
	5- Arkadaşımı istemediği bir şeyi yapmaya zorladım.			
	6- Başka (yazınız)			
CİNSEL	1- Hoşa gitmeyen cinsellik içeren sözler söyledim.			
	2- Hoşa gitmeyen cinsel içerikli davranışlarda bulundum.			
	3- Başka (yazınız)			

EK 5. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

EK-4

ROSENBERG BENLİK SAYGISI ÖLÇEĞİ

Sevgili öğrenciler bu bölüm sizin yaşınızdaki çocukların bazı davranışları hakkında görüşlerinizi almak üzere düzenlenmiştir. Cevap vermeden önce her cümleyi dikkatle okuyunuz ve doğru yanıtlar veriniz, kesinlikle boş bırakmayınız. Sizin düşüncenize en uygun kutuya (X) koyacaksınız ve her cümle için sadece bir kutuyu işaretleyiniz Yardımlarınız için teşekkür ederim.

RBSÖ	Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum
1. Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum.				
2. Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum.				
3. Genelde kendime başarısız bir kişi olarak görme eğilimindeyim.				
4. Ben de diğer insanların bir çoğunun yapabileceği kadar birşeyler yapabilirim.				
5. Kendimde gurur duyacak fazla bir şey bulamıyorum.				
6. Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim.				
7. Genel olarak kendimden memnunum.				
8. Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim.				
9. Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığımı düşünüyorum.				
10. Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığımı düşünüyorum.				

EK 6. İzin Formu

**T.C.
ARTVİN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü**

Sayı : 79143383/605.01/1774207

05/05/2014

Konu: Araştırma İzni

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi : a) Gazi Üniversitesi Eğitim Enstitüsü 07.03.2013 tarihli ve 1624 sayılı yazıları.
b) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2012/13 nolu Genelge

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi **Birgül DEMİRCAN**'ın Öğr. Gör. **Dr. Canan GÜRSEL** 'ın danışmanlığında hazırladığı; İlimiz Şavşat İlçesindeki Ortaokul 6,7,8. Sınıfları ile Lise 9. Sınıf öğrencilerine yönelik **"12-15 Yaş Arası Çocuklarda İstismar ve İhmal İle Akran Zorbalığı ve Benlik Algısı Arasındaki İlişki"** konulu araştırma izin başvurusu ilgi (b) genelge doğrultusunda, Müdürlüğümüzce incelenmiş ve uygun görülmüştür.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü taktirde olurlarınıza arz ederim.

Erdogan ÖZTÜRK
Müdür a.
Şube Müdürü

OLUR
05/05/2014

Mustafa YANMAZ
Vali a.
Millî Eğitim Müdürü

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5 inci maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır

Millî Eğitim Müdürlüğü 08000 ARTVİN
Faks:04662123618
<http://artvin.meb.gov.tr>

Ayrıntılı Bilgi İçin: K.ALTUN Şef
Telefon: 0 466 212 59 51 – 151

Ek 7. Özgeçmiş

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı	Demircan, Birgül
Uyruğu	T.C.
Doğum Tarihi ve Yeri	21.05.1989 Bakırköy
Medeni Hali	Bekâr
Telefon	
Faks	
E-posta	birguldemircan@gmail.com

Eğitim Derecesi	Okul/Program	Mezuniyet Yılı
Lise	Bayrampaşa Tuna Lisesi/Yabancı Dil Ağırlıklı/Türkçe-Matematik	2007
Üniversite	Gazi Üniversitesi/Felsefe Grubu Öğretmenliği	2012
Yüksek Lisans	Gazi Üniversitesi/Felsefe Grubu Eğitimi	2017
Doktora		

İş Deneyimi, Yıl	Çalıştığı Yer	Görev
Ocak 2014- Haziran 2015	Şavşat Anadolu Öğretmen Lisesi/Artvin	Öğretmen
Haziran 2015-Halen	Sultangazi Atatürk Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi/İstanbul	Öğretmen

Yabancı Dil	
-------------	--

Yayınlar

GAZİ GELECEKTİR...